

63903

EK - İÇ KAPAK

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANADOLU AĞIZLARINDA YABANCI KELİMELER
- FONETİK İNCELEME -

Biol İPEK

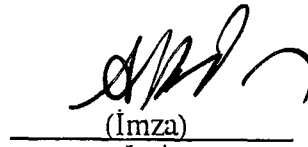
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

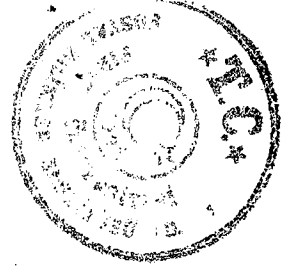
Bu Tez ..... Tarihinde Aşağıda Belirtilen Jüri Tarafından
Oybirliği/Oyçokluğu İle Başarılı/Başarısız Olarak Değerlendirilmiştir.

(İmza)
Danışman
Yrd. Doç. Dr.
Ahat ÜSTÜNER

(İmza)
Jüri
Doç. Dr.
Ahmet BURAN

(İmza)
Jüri
Yrd. Doç. Dr.
Zeki KAYMAZ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ANADOLU AĞIZLARINDA YABANCI KELİMELE
-FONETİK İNCELEME-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ahat ÜSTÜNER

HAZIRLAYAN
Birol İPEK

ELAZIĞ
1997

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	V
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	VII
GİRİŞ.....	1
A) ÜNLÜLER	
I. UZUN ÜNLÜLER.....	8
II. KISA ÜNLÜLER.....	11
III. İKİZ ÜNLÜLER.....	12
IV. İKİZ ÜNLÜLERİN DEĞİŞMELERİ.....	13
V. ÜNLÜ UYUMU.....	14
a) Kalınlık-İncelik Uyumu.....	14
b) Düzlük-Yuvarlıklık Uyumu.....	15
VI. ÜNLÜ BENZEŞMESİ.....	16
a) İlerleyici Ünlü Benzeşmesi.....	16
b) Gerileyici Ünlü Benzeşmesi.....	18
VII. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	20
a) Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	20
b) İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	22
c) Geniş Ünlülerin Daralması.....	24
d) Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	25
e) Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	27
f) Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	29
g) Diğer Ünlü Değişmeleri.....	31
VIII. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	43
IX. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	45
a) Öntüreme.....	45
b) İçseste Ünlü Türemesi.....	47

B) ÜNSÜZLER	
I. ÖNSESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	49
II. İÇSESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	54
III. SONSESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	65
IV. TONLULAŞMA.....	69
V. TONSUZLAŞMA.....	71
VI. SIZICILAŞMA.....	73
VII. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ.....	75
1) İlerleyici Benzeşme.....	75
a) Yakın Ünsüzler Asındaki Benzeşme.....	75
2) Gerileyici Benzeşme.....	76
a) Yakın Ünsüzler Arasındaki Benzeşme.....	76
b) Uzak Ünsüzler Arasındaki Benzeşme.....	77
VIII. BENZEŞMEZLİK.....	78
IX. AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER.....	79
X. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME.....	81
1. Yakın Ünsüzler Arasında Değişmeler.....	82
2. Uzak Ünsüzler Arasında Değişmeler.....	84
XI. HECE KAYNAŞMASI.....	85
XII. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	86
XIII. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	90
XIV. İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ.....	91
XV. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	93
C) İNDEKS	98
D) SONUÇ	150
E) BİBLİYOGRAFYA	157

ÖNSÖZ

Bugün millî Türk Devleti'nin siyasi sınırları içinde konuşulan dile Türkiye Türkçesi; bu millî sınırlar içerisindeki il, ilçe ve köylerde konuşulan farklı fonetik ve morfolojik özelliklere sahip ağızlara Anadolu Ağızları adı verilmektedir.

Bütün dünya dillerinde olduğu gibi dilimizin de yazı dili ve konuşma dili olmak üzere iki cephesi vardır. Konuşma dili bilhassa telaffuz şekli bakımından yazı dilinden farklı özellikler taşır. Konuşma dili büyük oranda ağızlara dayanır. Ağızlar, bir yazı dili sahası içerisinde konuşma esnasında kullanılan ve bir takım fonetik farklılıklar gösteren dil kollarıdır. Bir dilin yapı, işleyiş ve zenginliğinin yeterince araştırılması, sadece yazı dilinin değil, o yazı dilinin kullanıldığı sahalarda yer alan ve yazı diline kaynak olan bütün ağızların da çeşitli yönleriyle incelenmesi ile mümkündür.

Anadolu Ağızları ile ilgili ilk çalışmaların başlangıcı 1867 yılına kadar uzanmaktadır. Bu tarihten günümüze kadar bir çok çalışma yapılmış ve halen çalışmalar devam etmektedir. Bir taraftan derleme çalışmaları devam ederken bir taraftan da derlenen bu çalışmalar sınıflandırılarak, yorumlanıp bir sonuca bağlanmaktadır.

Türkler tarih boyunca komşu oldukları ve çeşitli sebeplerle ilişki içerisine girdiği milletlerden birçok kelime almışlardır. Fakat aldıkları bu kelimeleri kendi ağızları, kendi sesleriyle seslendirip, kendi düşüncelerine göre anlamlandırmışlardır. Anadolu ağızlarında, yabancı dillerden girmiş birçok kelime vardır. Bunlarla ilgili yapılan çalışmalar, oldukça azdır. Bunun için az da olsa bu alanda katkıda bulunmak amacıyla böyle bir çalışmaya karar verdik. Tezin konusu, Anadolu Ağızlarında kullanılan ve yazı dilinden farklı ses özellikleri gösteren yabancı kökenli kelimeleri

kapsamaktadır. Bu çalışmamızla yabancı kökenli kelimeleri bir araya getirdik. Ünlü ve ünsüz değişmelerini tek tek göstermeye çalıştık. Çalışma sırasında 1940 ile 1994 yılları arasında Anadolu ağızları ile ilgili yayınlanmış olan eserlerden kendi dalında en iyi olan ve bütün yöremizi kapsayacak şekilde toplam 20 eserden istifade ettim. Bu eserlerde ses değişmelerine uğramış kelimeleri tek tek fişledim. Böylece Anadolu Ağızlarında kullanılan ve ses değişmelerine uğramış yabancı kelimeleri ilk kez toplu halde bir araya getirdik.

Çalışmam sırasında bana yardımcı olan Türk Dili ve Edebiyatı bölümü Öğretim Üyelerine, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Doç. Dr. Ahmet BURAN'a teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışmamı yaparken her konuda yardımcı olan ve yol gösteren hocam Yrd. Doç. Dr. Ahat ÜSTÜNER'e ayrıca teşekkür ederim.

Elazığ-1997

Birol İPEK

KISALTMALAR

1. AAT Anadolu Ağızlarından Toplamalar
2. AİAD Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler
3. AKD Arpaçay Köylerinden Derlemeler
4. Alm. Almanca
5. Amr. Amerikanca
6. Ar. Arapça
7. Bit. Bitlis
8. Bol. Bolu
9. Çan. Çankırı
10. Çor. Çorum
11. DİA Diyarbakır İli Ağızları
12. DTYA Doğu Trakya Yerli Ağızları
13. EYAD Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler
14. ErYA Erzincan Yöre Ağızları
15. EİA Erzurum İli Ağızları
16. Esk. Eskişehir
17. Far. Farsça
18. Fr. Fransızca
19. GA Gaziantep Ağızları
20. GBAA Güney Batı Anadolu Ağızları
21. GKAYA Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları
22. HarA Harput Ağızları
23. İng. İngilizce
24. İsp. İspanyolca
25. İt. İtalyanca
26. Kas. Kastamonu
27. Kay. Kayseri

28. KİA Kars İli Ağızları
29. KYA Kütahya ve Yöresi Ağızları
30. Lat. Latince
31. NYA Nevşehir ve Yöresi Ağızları
32. OAAD Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler
33. RİA Rize İli Ağızları
34. Rus. Rusça
35. Siv. Sivas
36. STİAT Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamlar
37. Sl. Slavca
38. Tok Tokat
39. TYAD Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler
40. UA Urfa Ağızı
41. Yoz. Yozgat
42. Yun. Yunanca
43. Zon. Zonguldak

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

A

- á : İnce
à! : Yarı kalın
â! : Yarı yuvarlak
â : Yuvarlak
ā : Uzun
â : Kapalı
ă : Kısa
a_o : Dar ve boğuk

B

- b! : Yarı sızıcı
b_x : Çift dudak

C

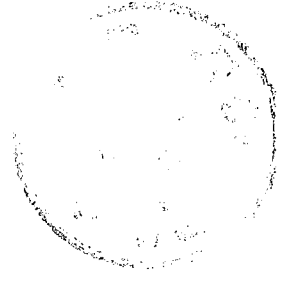
- c' : Keskin
c̣ : Yarı sızıcı

Ç

- ç' : Keskin
ç̣ : Yarı sızıcı

D

- d' : Ön boğumlu
ḏ : Arapça dat (ض)

E

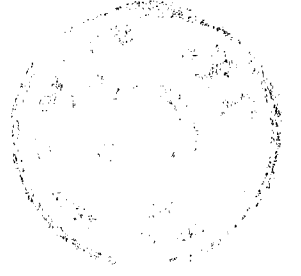
- e! : Yarı kapalı
 é : Çok kapalı
 ē: : Uzun açık
 ē̄ : Yuvarlak
 ě : Kısa
 ë: : Açık
 ě: : Kısa, açık
 ë! : Yarı geniş
 ē! : Yarı yuvarlak
 ē̄ : Uzun
 è : Kalın
 è̄ : Kapalı

G

- ḡ : Art boğumlu
 ḡ : Hırıltılı
 ḡ|| : Gırtlak
 ḡ' : Ön boğumlu
 ḡ_x : Çift ünsüz
 ḡ| : Fasça kef (ك)
 ḡ! : Yarı sızıcı
 ḡ : Yumuşak
 ḡ : Arapça gayın (Ğ)

H

- ḥ : Hırıltılı
 ḥ : Nefesli
 ḥ' : Ön boğumlu

- ʰ : Art boğumlu
 ḥ̄ : Gırtlak
 h₀ : Zayıf telaffuzlu

I

- ĭ : Kısa
 ī : Uzun
 í : İnce
 ì! : Yarı kalın
 î° : Yuvarlak
 î! : Yarı yuvarlak

i

- i' : İnce
 `i : Kalın
 î° : Yuvarlak
 î! : Yarı yuvarlak
 ì : Kapalı
 ì' : Çok kapalı

K

- k : Arapça kaf (ك)
- k' : Ön boğumlu
 `k : Art boğumlu

L

- ł• : Tonsuz diş
 ł₀ : Tonsuz diş eti
 l' : Ön boğumlu

˘l : Art boğumlu

‡ : Diş eti

l! : Yarı sedalı

N

ñ˘ : Genzel ön damak

˘ñ : Genzel art damak

n˘ : Ön boğumlu

n_o : Belirsiz

n_x : Çift ünsüz

O

ó : İnce

ò : Kalın

õ : Kısa

ô : Kapalı

ò! : Yarı kalın

o_o : Bulanık

ō : Uzun

Ö

ō̄ : Uzun

ȭ : Kısa

P

P_x : Patlamasız

R

- r_o : tonsuz
 ř : Yumuşak
 r! : Yarı sızıcı
 r_o : Zayıf
 r_x : Çift ünsüz

S

- s : Arapça se (س)
- ş : Arapça sad (ش)
- š : Yumuşak

T

- t : Arapça tı (ت)
- t' : Ön boğumlu
- t_x : Çift ünsüz

U

- ú : İnce
- ů : Kısa
- ü! : Yarı geniş
- ù! : Yarı kalın
- u! : Yarı düz
- ū : Uzun

Ü

- ü! : Kalın
- ü : Düz
- ü_o : Bulanık

ü! : Yarı geniş

ū : Uzun

ũ : Kısa

ü! : Yarı düz

V

v_x : Çift dudak

v₀ : Zayıf

Y

y₀ : belirsiz

Z

z̄ : Arapça peltek (ز)

ż : Arapça zı (ظ)

˘ : Ulama

= : İki dereceli ünlü uzunluğu, gırtlak ünsüzü

x : İkiz ünlülük

GİRİŞ

Bütün dillerin yazı dili ve konuşma dili olmak üzere iki cephesi mevcuttur. Konuşma dili bilhassa telaffuz şekli bakımından yazı dilinden farklı özellikler taşır. Konuşma dili büyük ölçüde ağızlara dayanır. Ağızlar, bir yazı dili sahası içerisinde konuşma esnasında kullanılan ve bir takım fonetik farklılıklar gösteren dil kollarıdır. Bir dilin yapı, işleyiş ve zenginliğinin yeterince araştırılması, sadece yazı dilinin değil, bu yazı dilinin kullanıldığı sahalarda yer alan ve yazı diline kaynak olan bütün ağızların da çeşitli yönleriyle incelenmesiyle mümkündür.

Bugün millî Türk Devleti'nin siyasi sınırları içinde konuşulan dile Türkiye Türkçesi; bu millî sınırlar içerisinde il, ilçe ve köylerde konuşulan farklı fonetik ve morfolojik özelliklere sahip ağızlara Anadolu ağızları adı verilmektedir. Kıbrıs Türk ağızları, Irak Türkmen ağızları, Suriye Türk ağızları ve Batı Rumeli ağızları da Anadolu ağızlarıyla çok yakından bağlantılı oldukları halde bugün millî sınırlarımız dışında kalmışlardır. Coğrafi bir terim olan "Anadolu ağızları" teriminin, Türkiye'nin bir kısım topraklarının Trakya'da yer alması dolayısıyla, Türkiye Türkçesinin bütün ağızlarını ifade edip etmeyeceği konusunda bir takım tereddütler mevcuttur. Bazen bu terim yerine kullanılan "Anadolu ve Rumeli ağızları" terimi de "Rumeli" isminin kapsamı yüzünden yeterince açık değildir. Bu terimler yerine Doç. Dr. Ahmet Buran'ın "Anadolu Ağızları Bilgi Şöleni"nde tavsiye ettiği "Türkiye Türkçesi Ağızları" ¹ terimi kanaatimizce daha uygundur. Ancak proje esnasında kullandığımız "Anadolu ağızları" terimini kurallar çerçevesinde değiştirmeden devam ettirdik.

Tarihi kaynaklara göre Anadolu bölgesi XI. yüzyıldan başlayarak XIV. yüzyıla kadar devam eden kitleler halindeki sürekli göçler

¹ Ahmet Buran, **Anadolu Ağızları Bilgi Şöleni**, 9 Mayıs 1997, TDK Ankara.

sonucunda bir Oğuz boyları ülkesi haline gelmiştir. Anadolu'ya Oğuzlardan başka Türk kavimlerinin de geldiği bilinmektedir. Yapılan ağız araştırmaları sonucunda bu Türk kavimlerinden kalma pek çok özellikler Anadolu ağızlarında görülmektedir.

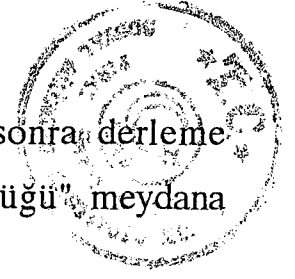
Bilindiği gibi edebiyat yazılı ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılı edebiyatın kaynağı da yine sözlü edebiyattır. Her dilin temeli konuşma diline dayanmaktadır. Türk dili hem yazılı hem de sözlü edebiyat açısından oldukça köklü bir geçmişe sahiptir.

Türkoloji geç kurulmuş bir bilim dalı olduğu için Anadolu ağızları üzerindeki araştırmalar da çok geç başlamıştır. Anadolu ağızları üzerindeki çalışmaların başlangıcı 1867 yılına kadar uzanmaktadır. Bu tarihten 1940 yılına kadar bir iki istisna dışında hep yabancı araştırmacılar çalışmışlardır. Bu yüzden 1867 ile 1940 yılları arasındaki dönem yabancı araştırmacılar dönemi olarak adlandırılmaktadır. A. Maksimov, J. Thury, I. Kunos, M. Hartmann, K. Foy, V. Psarev, Balkanoğlu, Balhassanoğlu, L. Bonelli, F. Giese, F. Vincze, T. Kowalski, J. Deny ve M. Rasanen gibi yabancı araştırmacılar Anadolu ağızları üzerinde önemli çalışmalar yapmışlardır. Ancak bu araştırmacıların yaptıkları çalışmalar, özellikle derlemeler, pek sağlıklı değildir. Türk dilini tam bilmediklerinden bu çalışmaların eksik tarafları bulunmaktadır.

Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların daha verimli olan dönemi 1940 yılından sonra başlar. Bu dönem başlangıç döneminin aksine yerli araştırmacılar dönemi diye adlandırılır. Yapılan çalışmalar:

- 1) Derlemeler.
- 2) Hem derleme hem de araştırma niteliğinde olan yayınlar.
- 3) Belli konuları ele almış makale çapındaki yayınlar.

Özellikle Türk Dil Kurumu'nun kurulmasından sonra derleme çalışmalarına hız verilmiş ve bu sayede "Derleme Sözlüğü" meydana getirilmiştir.

Anadolu ağızları üzerinde çalışma yapmış önemli şahsiyetleri şöyle sıralayabiliriz;

Ahmet CAFEROĞLU, Kemal Edip KÜRKÇÜOĞLU, Ömer Asım AKSOY, H. Zübeyir KOŞAY, S. OLCAY, Efrasiyap GEMALMAZ, Zeynep KORKMAZ, Tuncer GÜLENSOY, Turgut GÜNAY, Ahmet Bican ERCİLASUN, Ahmet BURAN

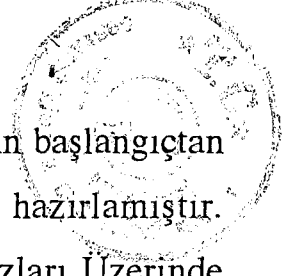
Derleme çalışmaları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İstanbul Üniversitesi (Edebiyat Fakültesi), Atatürk, Fırat, Erciyes Üniversitelerinin Türkoloji bölümlerinde yaptırılmış ve yaptırılmakta olan öğrenci bitirme ödevleri, yüksek lisans ve doktora tezleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bu tezlerle, dolayısıyla Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden malzeme derlenmiş ve kısmen işlenip değerlendirilmiştir. Anadolu Ağızlarının her yönü ile incelenmesi ve dialektoloji metoduna uygun dil haritalarının yapılabilmesi, öncelikle sağlam ölçülerle derlenmiş dil malzemesini gerektirir².

Yapılan bu çalışmalar sayesinde şu ana kadar çeşitli yörelerde yapılan derlemeler küçümsenmeyecek boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Okul, radyo, televizyon, gazete, kitap gibi çeşitli teknik ve kültürel imkanlarla yerli ağız özelliklerinin büyük bir hızla aşınıp kaybolmasına engel olmak için özellikle derleme faaliyetlerine hız verilmesi gerekmektedir.

Şu ana kadar Anadolu Ağızları ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyografyasını ilkin Saadettin BULUÇ hazırlamıştır³. Saadettin

² Tuncer Gülensoy, **Türkçe El Kitabı**, Bizim Gençlik Yayını, Kayseri 1994, s. 87.

³ Saadettin BULUÇ, "Anadolu Ağızları Bibliyografyası" *Türkiyat Mecmuası* VII-VIII (1940-1942), s. 327-333.

BULUÇ, Anadolu ve Rumeli Ağızları üzerinde çalışmaların başlangıçtan 1940 yılına kadar uzanan döneme ait bibliyografyasını hazırlamıştır. Ondan sonra Kayahan ERİMER, "Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi" adlı çalışmayı yayınlamıştır⁴. En son olarak Tuncer GÜLENSOY tarafından, Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, hazırlanmıştır⁵. Tuncer GÜLENSOY'un bu çalışması 1521 bibliyografyayı kapsamaktadır. Bu çalışma şu ana kadar yayınlanmış en önemli kayaklardan birisidir.

Anadolu ağızları ile ilgili ilmi çalışmalar büyük bir hızla devam edilmektedir. Bir taraftan derleme çalışmaları yapılırken, bir taraftan da derlenen bu çalışmalara dayalı olarak Anadolu ağızlarının çeşitli özelliklerini, değişik yönlerden belirleyen dil atlasları da meydana getirilmektedir. Leyla KARAHAN'ın "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması"⁶ adlı çalışması Anadolu Ağızlarının ile ilgili yapılan en önemli çalışmalardan birisidir.

Anadolu ağızları üzerinde yapılan çalışmaların diğer bir yönü ise derleme yapılırken kullanılan Türk Fonetik Transkripsiyon işaretleridir. Bu fonetik transkripsiyon işaretleri daha önce yayınlanan eserlerde aynı değildi. İlk Milli Eğitim Basımevi tarafından 1946 yılında "Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu" araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Daha sonra bu konuyu Tuncer GÜLENSOY ele almıştır. Tuncer GÜLENSOY, yayınlanan eserlerdeki transkripsiyon alfabelerini karşılaştırarak ortak bir transkripsiyon alfabesi hazırlamış ve araştırmacıların hizmetine sunmuştur⁷. Bu alanda yapılan en son ve en derli toplu çalışma ise

⁴ Kayahan Erimer, "Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi" TDAY, 1970, s. 211-236.

⁵ Tuncer Gülensoy, Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, KB. Yay. Ankara 1981.

⁶ Leyla Karahan, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yay., Ankara 1996.

⁷ Tuncer Gülensoy, "Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine" Tükoloji Dergisi, C. VIII, S. 1, s. 168-189.

İbrahim DELİCE, tarafından yayınlanan "Anadolu ve Rumeli Ağzları Metinlerinde Kullanılan Seslerin Transkripsiyonu Meselesi"dir⁸. Günümüzde Türk Dil Kurumu tarafından yeni transkripsiyon alfabesi yayınlanmıştır. Bu transkripsiyon alfabesi seslerin en ayrıntılı özelliklerini belirtmektedir.

Anadolu ağzları ile ilgili diğer bir mesele ise yabancı kelimeler sorunudur. Yazı dilimizde olduğu gibi Anadolu ağzlarında da çeşitli dillerden alınmış pek çok yabancı kökenli kelime bulunmaktadır. Osmanlıca döneminde Türkçeye giren Arapça ve Farsça kelimelerin Tanzimat döneminden günümüze kadar çeşitli şekillerde sürdürülen sadeleştirme çalışmalarına rağmen dilde yaşadıkları görülmektedir. Bu kelimelere ilave olarak özellikle yüzyılımızda çeşitli batı dillerinden de pek çok kelime Türkçeye girmiştir. İlk olarak yazı dilinde yer alan alıntı kelimeler, zamanla konuşma diline de geçmekte, çeşitli ses ve anlam değişimleri ile dilimize mal olmaktadır. Ağzlarda ve konuşma dilinde yerleşen bu tür kelimeler bazen tanınmayacak kadar asıllarından uzaklaşıp dilimizin bütün ses özelliklerine uygun bir şekle girmektedir. Bilindiği gibi çeşitli dönemlerde Türkçenin sadeleştirilmesini isteyen aydınlarımız ölçü olarak, yabancı kelimenin konuşma dilinde yerleşmiş olmasını esas almışlardır. Eğer kelime ağzlarda ve konuşma dilinde kullanılıyorsa, artık o kelimeyi Türkçeleşmiş bir kelime olarak kabullenmemiz gerektiğini savunmuşlardır.

Anadolu ağzlarına girmiş yabancı kelimeler konusunu işleyen ilk araştırmacı Andreas TIETZE'dir. Tietze, Avrupa dillerinden Anadolu ağzlarına geçmiş kelimeler üzerinde durmuştur. Daha sonra Grekçe, Bulgarca, Rusça, Sırpça, Arapça ve Farsça kelimelerin üzerinde ayrıntılı

---

⁸ İbrahim DELİCE, "Anadolu ve Rumeli Ağzları Metinlerinde Kullanılan Seslerin Transkripsiyonu Meselesi" Türklük Bilimi Araştırmaları, 1/199, s. 119-131.

olarak durmuştur⁹. Yerli araştırmacılarından Hasan EREN, 1960 yılında "Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler"¹⁰ adlı çalışmayı yapmıştır. Yine Anadolu ağızlarına girmiş Moğolca unsurları inceleyen bilim adamı Ahmet CAFEROĞLU'dur.

Anadolu ağızlarının etnik yapı ile ilişkisi sorununu ilk kez Zeynep KORKMAZ işlemiştir¹¹. Zeynep KORKMAZ, bu yazısında öncelikle her ilin idari sınırları açısından ele alınması ve bu inceleme sırasında o ağzın dil yapısı ile etnik yapısı arasındaki bağlantıların da açıklığa kavuşturulması gerektiğini savunmuştur.

Anadolu ağızlarında yabancı kelimelerle ilgili çalışmalar oldukça azdır. Bunun için böyle bir konuyu seçmeyi uygun gördük. Bu çalışmanın amacı Anadolu ağızlarındaki yabancı kelimeleri Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı olarak ne gibi fonetik değişmelere uğradığını ortaya çıkarmaktır. Böylece ilk defa bu kelimeler bir araya getirilmiş oldu. Bu alıntı kelimelerin Türkçeleşmesi sürecinde geçirdiği fonetik değişimleri sınıflandırarak tek tek belirlemeye; böylelikle Türk insanının yabancı kelimeleri nasıl teleffuz ettiğini ve bunları diline kazandırırken ne şekillerde değiştirdiğini göstermeye çalıştım. Ayrıca bu süreçle ilgili esasları belirtmeye gayret ettik. Ancak bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların azlığı nedeniyle bir çok eksikliklerin olduğunu da belirtmekte yarar görüyorum. Gün geçtikçe bu konu ile ilgili daha iyi çalışmaların yapılacağını umut ediyorum.

Bu çalışmayı yaparken öncelikle Anadolu ağızları üzerinde yapılmış derleme çalışmalarını içeren yayınlanmış eserleri tespit ettik. Bu eserlerin

---

⁹ Zeynep KORKMAZ, "Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durum ve Karşılaştığı Sorunlar", TDAY Belleten, 1975-76. s. 1-32.

¹⁰ Hasan EREN, "Anadolu Ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler". TDAY Belleten 1960, s. 295-371

¹¹ Zeynep KORKMAZ, "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapısıyla İlişkisi Sorunu" TDAY Belleten 1971, s. 21-46.

Türkiye'nin bütün yörelerini kapsıyacak şekilde olmasına özen gösterildi. Bu eserlerde yer alan yazı dilimizden farklı telaffuz edilen yabancı kökenli kelimeleri tek tek yazıldı. Bir kelimedede meydana gelmiş olan her değişiklik için ayrı bir fiş tutuldu. Fişleme yaparken yabancı kelimelerin Türkiye Türkçesindeki asıl şekli madde başı olarak alındı.

Yabancı kelimeleri fişlerken, öncelikle Anadolu ağızlarındaki şeklini yazdık. Bu kelimenin hangi eserden alındığını eser adı kısaltılarak verildi. Daha sonra metin numarası ve metindeki satır numarası yazıldı. Metin numarası olmayan eserlerde ise, önce sayfa numarası sonra satır numarası yazıldı. Ancak bazı eserlerde karışıklık çıkmasın diye metin numarası yerine sayfa numarasını yazmayı uygun gördük. Fişleme tamamlandıktan sonra ses değişmelerini ünlü ve ünsüzler olarak iki ana gruba ayırarak ses değişmelerini tek tek göstermeye çalıştık. Bu çalışmayı yaparken yöntem olarak Zeynep KORKMAZ'ın, "Nevşehir ve Yöresi Ağızları" ile Tuncer GÜLENSOY'un, "Kütahya ve Yöresi Ağızları" adlı eserlerini esas aldık. İndeks kısmında ise, Anadolu ağızlarındaki bu kelimelerin asıl şekillerini madde başı olarak indekse aldık. Bu kelimelerin hangi dilden alındığı ve o dildeki asıl şekillerini de gösterdikten sonra karşılıklarına kelimelerin çeşitli yörelerimizdeki farklı şekillerini yazdık. Böylece kelimelerin Türkçeleşme sürecinde nasıl değiştiklerinin daha kolay anlaşılacağına inanıyorum. Böylelikle ilk defa Anadolu ağızlarında kullanılan yabancı kelimelerin indeksi çıkarılmış oldu.

Bu çalışmam sırasında TDK'nın ağız çalışmaları için belirlediği transkripsiyon alfabesini kullandım.

A) ÜNLÜLER

I. UZUN ÜNLÜLER

Boğumlanma süreleri bilinen ünlülerin boğumlanma sürelerinden uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere uzun ünlüler denir. Anadolu ağızlarında uzun ünlülere sıkça rastlanmaktadır. Anadolu ağızlarında uzun ünlülerin ortaya çıkmalarının sebeplerini şöyle sıralayabiliriz.

- 1) Yabancı dillerdeki uzun ünlülerin Anadolu ağızlarında aynen korunduğu bazı örneklerde görülmektedir.
- 2) İkiz ünlülerden birisi düşerken diğer ünlünün uzun ünlüye dönüşmesi sonucu uzun ünlüler meydana gelmektedir.
- 3) Yan yana bulunan iki ünlüden biri düşerken diğer ünlüyü uzattığı görülmektedir.
- 4) Orta hecede h, y, r, f, n, ğ, k gibi ünsüzler düşerken kendilerinden önceki ünlüleri uzattıkları görülmektedir. Bazen de kendinden sonraki ünlüleri uzatırlar. Bir kaç örnekte sonraki ünsüz düşerken yine kendinden önceki ünlüyü uzatır.
- 5) Bazen bir hece düşerken kendinden önceki ünlünün uzamasına sebep olmaktadır.
- 6) Yan yana bulunan bir ünsüz ile bir ünlü düşerken kendilerinden önceki ünlüyü uzatırlar.
- 7) Vurgu ve tonlamaya bağlı olarak uzun ünlülerin meydana geldiği görülmektedir.

â

rahmet>rāmet (TYAD, 46-24); mağaza>māza (AAT, Kas. 24-27); bağ>bā (EYAD, 185-6), kahve>ḡve (AAT, Kas. 12-11); silāh>silā (KYA, 17-43); günah>cünā (OAAD, Kay. 91-15); maydanoz>mādinoz (KYA, 9-50); çarşı>çāşı (KYA, 5-94); dahil>dāil (KYA, 24-1); fakat>fāt (OAA, 57-2); nahiye>nāyē (KYA, 2-66); nihayet>nāyet (AAT, Kas. 15-8)

ē

seferin>sērin (OAAD, 193-26); haber>habē (KYA, 9-9); tüfekte>tüfēnen (NYA, 27-3), zeytin>sētin (GBAA, 79-26), çeyrek>çērek (STİAT, Siv. 11-31); peynir>pēnir (DA, 119-1); beyte>bēte (AAT, Çor. 151-30); zeynep>zēneb (NYA, 1-49); müracaat>mercēt (ErYA, 239-18); arap>ēreb (EYAD, 145-2)

ī

tığ>tī (STİAT, Tok. 200-22)

î

insan>īysan (AİAD, Zong. 197-8; şive>şīve (KYA, 5-79); terzi>terzî (STİAT, Siv. 25-37); heybe>hīybe (AAT, Kast. 10-18); meydan>mīdan (OAAD, Niğ. 8-12); puşu>puşî (TYAD, 27-20)

ō

tohum>tōm (AAT, Çan. 84-13); huri>hōri (AAT, Çan. 87-1)

ö

tövbe>töbe (KYA- 15-25); yevmiyye>yömiye (NYA, 5-9)

ū

numune>nümüne (NYA, 6-26); usul>usūl (KYA, 19-20); beyhude>beyhūde (OAAD, Yoz. 151-18)

ü

müftü>mütü (GBAA, 65-17); dürbün>dürdün (KYA, 24-135)

a>ā

Bünyesinde uzun ünlü bulunduran fakat yazı dilimizde uzunluğu genellikle gösterilmeyen bazı ünlülerin Anadolu ağızlarında uzun okunduğu görülmektedir. Özellikle İç Anadolu bölgemizde örnekleri çoktur.

abide>ābide (KYA, 7-14), namı>nā'mı (OAA, Kır. 121-15), talip>tālib (STİAT, Siv. 5-6), kabe>kābe (STİAT, 75-6); name>nāme (STİAT, Siv. 7-15)

e>ē

evlād>ēvlad (GKAYA, 310-20); kervan>kērvan (GKAYA, 377-8); meşe>mēşe (GKAYA, 337-4); meşe>mēşe (GA, 394-5); meyve>mēyve (GKAYA, 310-20); belâ>bēla (GKAYA, 393-3)

Gümüşhane yöresinde ise e'lerin uzun e'lere dönüştüğü dikkat çekmektedir. Örnekleri oldukça çoktur. Gaziantep'te ise bir örnekte görülmektedir.

i>î

çeyiz>ceîz (TYAD, 26-25)

Sonu iki ünlü ile biten kelimelerin ünlüleri bazen bir uzun ünlüye dönüştükleri görülmektedir.

tabii>tabî (STİAT, Siv. 3-20)

II. KISA ÜNLÜLER

Kısa ünlüler, "normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlüler."¹² olarak adlandırılmaktadır. Ünlü seslerde kısalma daha çok dar ünlülerde (ı, i, u, ü) görülmektedir. Ünlü kısalmasının bir çok sebepleri vardır. Bunların içinde en önemlileri;

1) Kelimelerin iç seslerinde r, l, m, n, y, z, s, ş gibi akıcı veya sızıcı sürekli ünsüzler yanında ve açık hecede bulunan dayanıksız ünlülerin kısaldıkları görülmektedir.

2) İki ya da daha çok heceli kelimelerde açık ve vurgusuz olan son hecelerdeki ünlüler kısılırlar.

insan>ışan (EYAD, 174-2); aile>āyile (RİA, 40-43); pide>bide (KYA, 1-55); terazi>terezî (UA, 86-16); karanfil>kinifîr (UA, 123-1); taaruz>tārūs (KYA, 2-8); dua>dūā (KYA, 1-4); leylî>leylî (AAT, Kas. 53-14); bîçâre>bîçare (AAT, Çor. 148-15)

Yabancı kelimelerdeki ünlü kısalımları en çok Farsça ve Arapça kelimelerde görülmektedir.

¹² Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları I, Ankara 1977, s. 39.

III. İKİZ ÜNLÜLER

Kelimelerin iç seslerinde ünlüler arasında bulunan c, f, g, ğ, h, y gibi ünsüzleri eriyip kaybolduklarında, yanlarında bulunan ve ayrı hecelere ait olan ünlüler tek bir nefes baskısı altında birleşerek ikiz ünlüleri meydana getirirler. Anadolu ağızlarında ikizleşmenin tam aksine bir durum söz konusudur. Bünyesinde ikiz ünlü bulunduran kelimelerdeki ünlülerin Anadolu ağızlarında kolayca ses uyumuna uyarak tek bir ünlüye dönüştüğü görülmektedir. Bazen düşen ünsüzlerin yanındaki ünlüler aynı cinsten olmadıkları halde, ünlü benzeştirmeleri veya kalınlaştırıcı ya da inceltici ünsüzlerin etkisiyle eşitlenen ikiz ünlüler vardır. Anadolu ağızlarında ikiz ünlü örnekleri fazla değildir.

cehennem>ceennem (KİA, 310-93); tüfek>tüeng (KİA, 183-3);
sigara>cıara (OAAD, Niğ. 19-21); banknot>paunot (KİA, 320-21);
çeyiz>ceiz̄ (TYAD, 26-25); ziyaret>ziaret (EYAD, 114-15); şikâye>şikaaat
(KİA, 294-163); dahil>dajl (KYA, 24-1); nasihat>nésaat (KİA. 180-2);
mühür>möür (AKD, 103-16); kağıt>kâ!ât (DTYA, 1-3)

IV. İKİZ ÜNLÜLERİN DEĞİŞMELERİ

Yabancı kelimelerde yanyana bulunan iki ünlüden birinin düştüğü veya tek bir ünlüye dönüştüğü görülmektedir. Bilindiği gibi Türkçe kelimelerde iki ünlü yan yana gelmez. Bunun için Anadolu ağızlarında bünyesinde ikiz ünlü bulunduran kelimeler dilimizdeki kaideye uydurularak telaffuz edilmektedir.

taarruz>taruz (KİA, 167-24); müracaat>müracat (EİA, 143-97); kooperatif>koparatif (ErYA, 346-7); müteessir>mütessir (AİAD, Esk. 126-5); müteahhit>mütahet (EİA, 58-23)

Bazen çift ünlülerin uzun bir ünlüye dönüştükleri görülmektedir.

saadet>sâdet (EYAD, 180-20); cemat>cemât (DTYA, 11-3); faaliyet>fâliyet (GBAA, 36-13); zanaat>zènât (STİAT, Siv. 4-29); müracaat>mürecēt (ErYA, 239-18); saat>sēt (OAAD, Kır. 100-31); müsaade>mesēde (STİAT, Siv. 24-18); müteahhit>mutāyit (RİA, 2-53); tabii>tabī (STİAT, Siv. 3-20); muallâk>mâllah (AAT, Kas. 14-10); muamele>māmele (KİA, 166-51); taarruz>tārūs (KYA, 2-8)

Bazen ikiz ünlüden kurtulmak için iki ünlü arasına bir ünsüz getirilerek ikizleşmenin ortadan kaldırılmaya çalışıldığı görülmektedir. aile>ayile, (OAAD, Niğ. 3-2); aile>ayile, (EYAD, 109-23); daire>dayıra (AAT, Ams. 185-1); (GA, 370-25), muayene>ma'yene (DA, 123-21), dua>doğ ā (NYA, 35--1), beddua>bedova (RİA, 2-170); azrail>ezrayil (EYAD, 109-30); ezrāyil, (DA, 144-22); ezrayil (ErYA, 295-1)

Yan yana bulunan kalın ünlülerin daima incelmeye doğru bir ilerleme içinde olduğu görülmektedir.

fiat>fiyet (DTYA, 12-14); muallim>muğallim (NYA, 7-1); saat>sá'et (EYAD, 79-28); taarruz>teerüz (EİA, 115-103); maaş>maış (KİA, 246-72); muallim>meellim (AKD, 88-7)

V. ÜNLÜ UYUMU

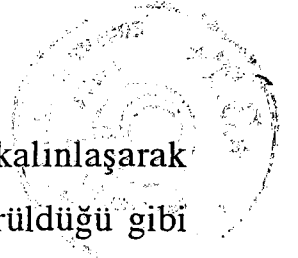
Bilindiği gibi yabancı kelimelerde ünlü uyumu aranmaz. Ancak dilimize girmiş ve halkımıza mal olmuş kelimeleri Türkçeleşmiş olarak kabul ediyoruz. Anadolu ağızlarında bulunan yabancı kelemelerin Türkçeleşmesi sürecinde ünlü uyumuna uydukları ve bu yönde büyük bir gelişme içinde oldukları örneklerde görülmektedir. Yabancı kelimelerin ünlü uyumu kuralına uyarken özellikle ünlülerin ünlülere etkisi, ünsüzlerin ünlülere etkisi ve yörelere has söyleyiş kurallarına bağlı olarak değiştikleri görülmektedir. Az da olsa orta hecedeki ünlü düşmesiyle de ünlü uyumunun meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca yabancı kelimelere getirilen eklerin de uyuma bağlı olarak değişmeleri dikkat çekicidir.

Ünlü uyumu bütün yörelerimizde görülürken bir tek Rumeli ağızlarında bu uyum yer yer veya tamamen kaybolmuştur¹³.

a) Kalınlık-İncelik Uyumu

traktör>dırahtor (AKD, 106-37); mecbur>mecübür (AAT, Kas. 54-7, 19-21); daire>dayra (GA, 370-25); operatör>opratur (NYA, 1-56); dakika>dakga (HarA 69-13); hazine>haznaynan (NYA 45-16); zayıat>zayıat (KİA, 187-12); padişah>patşah (İAD, 26-3); ikrar>ıhrar (OAAD, Yoz. 16-15); fabrika>paprıha (GA, 344-5); hapis>hapız (GBAA, 79-30); şahit>şahıd (AKD, 110-18); zalim>zalım (EİA, 14-2); taksi>tahsı (KİA, 16-15); kavim>kavım (UA, 121-15); mağrip>mağrıb (DA, 96-7); asansör>asansor (AKD, 286-5); cömert>comart (AAT Kast. 58-11); müsamaha>musamaha (DTYA, 1-13); otobüs>otobus (EYAD, 79-177); macera>macara (TYAD, 113-3); mareşal>maraşal (EİA, 43-8)

¹³ Tuncer Gülensoy, *Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Kayseri 1993, s. 13.

Bünyesinde ince ünlü bulunan kelimelerdeki sesler kalınlaşarak ünlü uyumuna uydukları görülmektedir. Yine örneklerde görüldüğü gibi bünyesinde kalın ünlü bulunan kelimelerdeki ünlüler de ince ünlülere dönüşerek ses uyumuna uydukları görülmektedir.

müsaade>müsēde (STİAT, Siv. 24-18); müracaat>mürecēt (ErYA, 239-18); lira>liri (NYA, 24-16); mektup>mekdüp (NYA, 63-26); şeftali>şefdelü (STİAT, Tok. 179-19); kilo>kile (NYA, 17-19); rüzgâr>ürüzger (ErYA, 324-12)

b) Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

malûmat>malimat (STİAT, Siv. 59-28); muhacir>mēhecir (KİA, 211-29); tambura>tambıra (UA, 104-13); tercüman>terciman (AAT, Çan. 96-10); tesadüf>tesadif (EİA, 11-13); diploma>dipleme (RİA, 45-116); kilo>kile (NYA, 17-19); arzuhal>erzahul (EYAD, 61-20); mahluk>mahalık (AİAD, Esk. 112-9); asuman>essiman (AİAD, Muş, 101-14); avlu>avli (DA, 148-49); avukat>abıkat (DA, 147-11); casus>casıs (AKD, 199-4); fasulye>fasılya (ErYA, 271-25); mahsul>māsıl (NYA, 62-76); mamur>mamır (AAT, Çan. 87-9); vapur>popur (AAT, Kas. 23-34); sahur>zöhül (OAAD, Niğ. 26-14); hurmayı>hurmuyu (OAAD, kay. 155-6); deyyus>döyüs (OAAD, Niğ. 15-9); potin>potén (EİA, 234-121); çuvaldız>çuvalduz (TYAD, 101-12); zürriyet>züryet (STİAT, Siv. 9-1); komiser>koméser (EİA, 217-42); komite>kométe (EİA, 117-13); müfti>möhtü (OAAD, Niğ. 20-29); müteessir>müteessér (EİA, 105-81); operatör>opratur (NYA, 1-56)

VI. ÜNLÜ BENZEŞMESİ

Yabancı dillerden, dilimize girmiş ve Anadolu ağızlarında kullanılan fakat ünlülerin sırası incelik ve kalınlık bakımından Türkçe'nin ünlü benzeşmesi kuralına aykırı olan yabancı kelimelerin büyük çoğunluğunun ses uyumu aykırılığını giderici bir benzeşmeye uğradıkları görülmektedir¹⁴. Bu benzeşme bir ünlünün diğer ünlüleri kendisine uydurması yoluyla olmaktadır. Ünlü benzeşmesinde, benzeşmeye uğrayan kelimelerin ses hususiyetlerinin de büyük bir önemi vardır. Yabancı kelimelerdeki ilerleyici ve gerileyici benzeşme şeklinde ses benzeşmesi ortaya çıkmaktadır.

a) İlerleyici Ünlü Benzeşmesi

Ünlü bir sesin kendinden sonraki ünlüyü kendisine benzetmesi olayına ilerleyici benzeşme denir. Şimdi sırasıyla bu benzeşmeleri görelim.

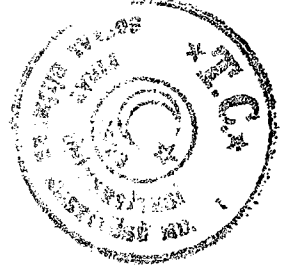
a>e

teravi>terevi (DA, 93-25); şeftali>şefdelü (STİAT, Tok. 179-19);
mezar>mezer (TYAD, 103-9) > mezer (STİAT, Siv. 68-2); lira>lire!
(GBAA, 11-26)

â>e

rekât>neket (AAT, Kas. 61-15); helâl>helel (OAAD, Kır. 110-5);
efkâr>efġer (STİAT, Siv. 112-14); cellâd>gellet (AAT, Ams. 166-15);
kelâmı>kelemi (AİAD, 95-8); küheylân>köheylen (GA, 346-11);
emlâk>emlek (OAAD, Kay. 51-21)

¹⁴ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 47.

a>i

lira>liri (NYA, 24-16)

e>a

vasiyet>vasiyat (GBAA, 16-5); taze>taza (STİAT, Siv. 90-14);
 kale>kala (TYAD, 110-13); fasulye>fasılyā (NYA, 34-8); bahçe>baḥça
 (EYAD, 39-18); daire>dayıra (AAT, Ams. 165-1); hazine>ḥazna (GA,
 382-13); mavzer>mavzar (ErYA, 211-7); selâmet>salamat (AKD, 47-
 38); ateş>ataş (DA, 67-33); bahane>mahana (OAAD, 66-25)

ı>a

maşrık>maşrap (OAAD, Niğ. 23-23)

i>a

sahip>sahap (DA- 169-5); cahil>cahal (KİA, 244-28)

i>e

tembih>tembeh (EYAD, 86-3), şehir>şehir (RİA, 1-12)

u>ü

nüfus>nüfüs (KİA, 235-58); mektup>mektüp (NYA, 63-26);
 deyyus>deyüs (GBAA, 69-31); lüzum>lüzüm (NYA, 6-28)

ü>o

otobüs>otobos (KİA, 235-54)

ö>o

şoför>şofor (EİA, 92-187); traktör>dırahtor (AKD, 106-37);
 profesör>profosor (EYAD, 81-5)

b) Gerileyici Ünlü Benzeşmesi

Ünlü bir sesin kendinden önceki sesi kendisine uydurması olayına gerileyici ünlü benzeşmesi denir. Gerileyici ünlü benzeşmesi Doğu Grubu Ağzları ile Kuzeydoğu Grubu Ağzlarında ilerleyici ünlü benzeşmesine göre daha ilerdedir¹⁵.

a>e

hazret>hezret (AKD, 166-3); asker>esger (HarA, 69-7);
cadde>cedde (EİA, 24-37); tane>tene (TYAD, 61-16); matem>metem
(AKD, 198-7); haber>heber (AKD, 70-10); mahalle>mehelle (4-31);
piyade>piyēde (KYA, 24-56); vebal>vabal (AKD, 321-2)

â>e

nâlef>nelet (AİAD, 11-10); âdet>edet (EYAD, 116-13);
kâküllü>köküllü (AİAD, Zong. 205-11); lâle>lele (OAAD, Kay. 53-12)

e>a

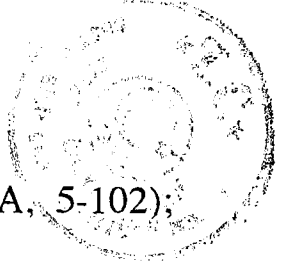
beyaz>bayaz (KİA, 181-35); zerzevat>zarzavat (NYA, 34-41);
tane>tene (ErYA, 213-18); âlem>alam (AİAD, Van. 31-7);
eyvan>hayvan (AİAD, 20-12); vebal>vabal (AKD, 321-2); revan>rahfan
(GBAA, 14-15); cevap>cavaf (STİAT, 143-11); vefat>mafaf (AİAD, Bol.
170-18)

i>a

cihana>cahana (STİAT, Siv. 110-17)

¹⁵ Leyla Karahan, AAS, s. 56.

i>e

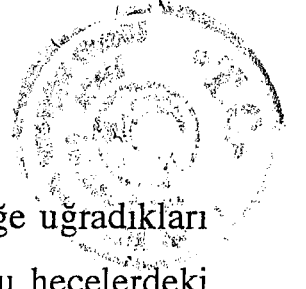
marifet>merfet (EYAD, 42-16); reçine>reene (KYA, 5-102);
hikmet>hekmet (OAAD, Niğ. 33-13)

Hem ilerleyici hem gerileyici ünlü benzeşmesine örnek olacak kelimelerin sayısı çok azdır.

macera>macara (TYAD, 113-3); mareşal>maraşal (EİA, 43-8),
ameliyat>imeliyet (NYA, 1-56)

Bazı kelimelerde ise, dil benzeşmesinin etkisi kısmen görülmektedir.

hikâye>hêkâ!ya (ErYA, 250-20), alâmet>alemet (AKD, 238-29)

VII. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Yabancı kelimelerde zaman zaman ünlülerin değişikliğe uğradıkları görülmektedir. Bir kelimenin içindeki ünlü sesler ya komşu hecelerdeki ünlülerin yardımıyla veya yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle değişikliğe uğrarlar. Bu değişme ile bazen kelimelerdeki ses uyumu bozulmaktadır. Genel olarak ünlü değişmelerini şöyle sıralayabiliriz¹⁶.

- 1) Kalın ünlülerin incelmesi
- 2) İnce ünlülerin kalınlaşması
- 3) Geniş ünlülerin daralması
- 4) Dar ünlülerin genişlemesi
- 5) Düz ünlülerin yuvarlaklaşması
- 6) Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi

a) Kalın Ünlülerin İncelmesi

Bu değişme bütün yörelerimizde görülmektedir. Bazen ağzın yerli ve özel bir sebebiyle kalın ünlülerin incelmesi meydana gelirken bazen de kendinden sonra gelen s ve ş'nin etkisiyle değişmektedir¹⁷.

Anadolu ağızlarında kalın ünlü olan a'nın incelmesi y, s, ş, c, ç, z, l, m, n, h, t gibi dudak, diş, dişeti, dişeti-öndamak bölgelerinde boğumlanan ünsüzler, kalın ünlüleri bazen kendi boğumlama sınırlarına doğru çekerek türlü hecelerde onların incelmelerine yol açmaktadırlar¹⁸.

a>e

asker>esger (AAT, Kas. 3-4); ahbâp>ehbap (AİAD, Esk. 115-6); sarhoş>serhoş (NYA, 4-56); mahalleye>mehliye (EİA, 126-17);

¹⁶ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 56.

¹⁷ Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri, Belleten, 1964, s. 6.

¹⁸ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 56.

sarraf>serraf (AAT, Kas. 116-32); maymun>meymun (KIA, 304-2);
 para>pere (EYAD, 116-32); masraf>mesref (DA, 165-1);
 nargile>nergule (AİAD, Zong. 206-8); makam>mekam (ErYA, 277-35);
 haram>herâm (GKAYA, 324-458); saray>seray (HarA, 72-22);
 nazik>nezik (STİAT, Siv. 112-3); zaman>seman (OAAD, Niğ. 20-8);
 salâvat>selevat (OAAD, kay. 50-32); sanatkâr>sen'atkâr (DA, 83-1)

Örneklere de görüldüğü gibi ön seste ve orta seste a>e değişimi görülmektedir. Özellikle Doğu Grubu Ağızlarında kalın ünlülerin incilmesi bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁹.

a>i

Önseste ve içseste bu değişiklik görülmektedir. Bu değişim ile kelimenen yapısının hem daraldığı hem de incelendiği görülmektedir²⁰.

posta>posdi (EİA, 50-9); mahalleye>mehliye (EİA, 126-17);
 maydanoz>merdınoz (AİAD, Zong. 183-11); mübalağa>mubaliga (AAT,
 Kas. 46-13); ameliyat>imeliyet (NYA, 1-56); rapor>ripor (AİAD, Zong.
 181-1); lira>liri (NYA, 24-16)

ı>i

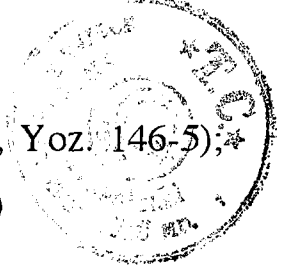
Bu değişim iç ve son seslerde bulunmaktadır. Özellikle orta hecede fazla rastlanmaktadır. Bütün yörelerimizde örneklerine rastlanmaktadır.

fıçı>fuçi (RİA, 5-12); fırın>fırin (ErYA, 330-35); fırka>firğa (KIA,
 167-3); hasır>hasir (AİAD, 93-5); hayır>heyir (EİA, 14-4);
 şadırvan>şadirvan (KYA, 5-138); çamaşır>çamaşir (DA, 63-27);

¹⁹ Leyla Karahan, AAS, s. 56.

²⁰ Ahmet Caferoğlu, a.g.m., s. 7.

mıntıka>mintıka (AKD, 340-18); ruzıdide>rüzidide (OAAĞ, Yoz. 146-5);
 razı>razi (GKAYA- 332-35); hasbıhal>hasbihal (DTYA, 2-8)

o>ö

şoför>söför (KİA, 186-16); marangoz>marangöz (STİAT, Siv. 25-34);
 sohbet>söhbət (KİA, 161-1)

Örnekleri fazla değildir.

u>ü

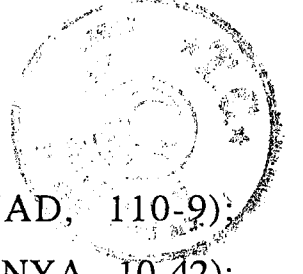
İlerleyici benzeşme yoluyla da u>ü değişmelerine rastlanmaktadır.
 Seyrek de olsa bütün yörelerimizde görölmektedir.

fukara>fükāre (GKAYA, 354-62); dua>düv'a (GA, 382-3);
 numara>nümere (ErYA, 310-16); taarruz>teeruz (EİA, 115-103);
 mektup>mektüp (NYA, 63-26); muska>nüsga (EYAD, 104-20);
 mektup>meyktüp (AAT, Çan. 118-22); deyyus>deyüs (GBAA, 69-31);
 muntazam>müntezem (AKD, 53-6); lüzum>lüzüm (STİAT, Siv. 155.9);
 nüfus>nüfüs (KİA, 104-20)

b) İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak, ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayına rastlanmaktadır. Özellikle arka damak k ve g ünsüzleri ince ünlüleri kalınlaştırmaktadır. İnce ünlülerin kalınlaşması olayına Kuzeydoğu Grubu ve Batı Grubu ağızlarında daha çok rastlanmaktadır²¹.

²¹ Leyla Karahan, A A S, s. 98.

e>a

meyve>meyva (GA, 346-27); oje>oja (TYAD, 110-9);
 ebediyen>abediyen (AAT, Kas. 77-10); kuveet>ğuvat (NYA, 10-42);
 vebal>babal (DA, 149-32); hükûmet>ükümat (DTYA, 11-7);
 cömert>comart (AAT, Kas. 58-11); mahşere>maşara (AAT, Çan. 113-
 17); acente>acenta (RİA, 22-63); mektep>mettep (KYA, 40-47);
 rüzgâr>rüzger (ErYA, 213-13); tezkere>tazgire (AİAD, Zong. 182-2);
 zemheri>zamheri (AİAD, Van. 41-20); cevahir>cavihar (AKD, 233-39);
 heybe>haybā (EYAD, 135-28); çengel>çangal (DA, 152-20); esir>yassır
 (STİAT, Siv. 95-5); cezve>cezva (OAAD, Kay. 83-7)

i>ı

Kelimelerin ilk, orta ve son seslerinde görülmektedir. Örneklerine bütün yörelerimizde rastlamak mümkündür.

ikrar>ıhrar (OAAD, Yoz. 160-15); hizmet>hızmat (AİAD, Zong. 197-25); ibrik>ibrıh (EYAD, 146-25); daire>dayıra (AAT, Ams. 165-1); hapis>hapız (GBAA, 79-30); zindan>zından (AAT, Kas. 22-5); tefsir>tafsır (OAAD, Kay. 95-5); mağrip>mārıb (OAAD, Niğ. 23-23); şahit>şaḥıd (AKD, 110-18); fakir>faggır (EYAD, 109-8); fistan>fısdan (AİAD, Zong. 204-15); fabrika>paprıha (GA, 344-5); taksi>tahsı (KİA, 166-15); zalim>zalım (EİA, 14-2); kavim>kavım (UA, 121-5); mail>mayıl (DTYA, 22-7); mağrip>mağrıb (DA, 96-7)

ö>o

asansör>asansor (AKD, 286-5); traktör>dırahtor (AKD, 106-37);
 cömert>comart (AAT, Kast. 58-11); köşe>koşe (AİAD, Zong. 195-6);
 operatör>oparator (EİA, 126-23); şoför>sofor (EİA, 92-187)

Örnekleri fazla değildir. ö>o değişimi daha çok inceden kalına doğru bir değişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

ü>u

şükür>şukur (AİAD, Zong. 185-2); mur>mürg (AAT, Çor. 139-23); taaccüp>tağaccup (AAT, Niğ. 182-8); müsamaha>musamaha (DTYA, 1-13); külâh>kulah (STİAT, Siv. 24-29); müdür>mudur (RİA, 20-36); küfe>kufe (NYA, 17-18); rüşvet>ruşvat (KİA, 237-33); otobüs>otobus (EYAD, 79-17); gürz>gurz (DA, 157-5); nüfus>nufus (AKD, 72-31); mükâfat>muhafat (OAAD, Kay. 63-16).

c) Geniş Ünlülerin Daralması

Anadolu ağızlarında, y, s, ş, c, z, s, l, m, n, t gibi ünsüzler geniş ünelere etki ederek onların daralmasına sebep olurlar²². Ayrıca yerli ağızların geniş ünlülerin daralmasında büyük rolü vardır²³.

a>ı

peştemal>peşdımal (EYAD, 43-18); lokantaya>lóğantiya (KİA, 186-14); jandarma>candarma (KYA, 23-74); maydanoz>maydınos (TYAD, 158-2); postaya>posdıya (ErYA, 277-31)

e>i

Örnekleri oldukça boldur. En çok ilk hecede bu değişme görülmektedir.

yemeni>yimani (NYA, 5-11); telefon>tilifon (EİA, 114-36)>tilifon (ErYA, 370-28); menekşe>minevşe (AAT, Kas. 29-8); mürekkep>mirekip

²² Zeynep Korkmaz, NYA, s. 59

²³ Ahmet Caferoğul, a.g.m., s. 7.

(AAT, Çan. 97-21); peştemal>pitimal (DA, 90-7); vefat>mifat (GBAA, 16-4); çeşme>çişme (OAAD, Niğ. 12-1); feryad>firyad (OAAD, Yoz. 183-11); beyaz>biyas (STİAT, Siv. 37-16)

o>u

doktor>tohtur (GA, 370-27); fotograf>foturaf (EİA, 132-43); molla>mulla (GA, 402-5); domtes>dumatés (ErYA, 344-10); sohbet>suhbet (DA, 87-17); kilo>kilu (KYA, 1-105); fayton>payton (NYA, 40-6); palto>paltu (STİAT, Siv. 42-22); sarhoş>zevruş (OAAD, Kay. 72-20); sofrasufra (OAAD, Niğ. 36-4); polis>pulis (GBAA, 46-16),

d) Dar Ünlülerin Genişlemesi

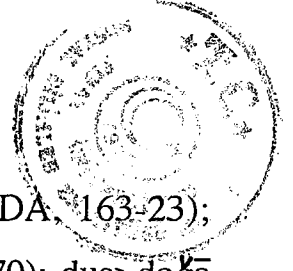
Yabancı kelimelerde dar ünlülerin genişlemesi olayı fazla yaygın değildir.

ı>a

zıkkım>zakkum (AAT, Niğ. 182-19); maşrık>maşrap (OAAD, Niğ. 23-23); fırın>furan (RİA, 18-30)

i>e

limon>leymun (DA, 131-17); zincir>zencir (AKD, 136-40); tiyatro>teatro (RİA, 11-192); nargile>nargele (KYA, 7-63); kiremit>keremit (UA, 117-6)

u>o

Kuran>koran (TYAD, 26-4); kumpanya>kompanya (DA, 163-23); muhtar>mohtar (EYAD, 129-7); beddua>bedova (RİA, 2-170); dua>doğā (NYA, 35-1); muharebe>moharebe (ErYA, 297-9); kanun>ganon (KYA, 7-49); deyyus>deyos (AAT, Çan. 93-19); muhakka>mohakkak (AKD, 137-35); dua>doa (STİAT, Siv. 23-36)

En çok Doğu İllerinde ve Rize yöremizde görülmektedir.

ü>ö

hükümet>höķümet (NYA, 6-20); mühür>möür (AKD, 103-16); mühlet>möhlet (EYAD, 47-25); zühre>zöhre (AİAD, Zong. 119-12); hürmet>hörmet (KİA, 190-73); mümin>mömin (EİA, 134-12); hücum>höcüm (GA, 402-13)

Daha çok ünsüzlerin genişletme etkisine bağlı olarak meydana gelmiştir²⁴

i>ê

polis>polés (EYAD, 65-37); vizite>vizêtā (RİA, 3-2); derviş>devrêş (TYAD, 86-2); hikâye>hêkâye (AKD, 34-7); ihtiyar>êhtiyar (TYAD, 65-1); ibrişim>êbrişim (OAAD, Kır. 107-33); isa>êse (STİAT, Siv. 8-1); reçine>reçêne (KYA, 5-102); hisar>hêsar (STİAT, Tok. 203-9); mihman>mêhman (OAAD, Yoz. 162-11)

i>a

tenbih>tenbah (AKD, 264-5); tespîh>tesbah (KİA, 231-30); tecelli>tecella (AAT, Kas. 55-28); sahip>zahap (STİAT, Siv. 24-3)

²⁴Zeynep Korkmaz, NYA, s. 61.

e) Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Daha çok dudak ünsüzlerinin ünlülere etki etmeleriyle yuvarlaklaşma olayı meydana gelmektedir. Ancak yöreye bağlı söyleyişlerle de yuvarlaklaşma olayının meydana geldiği görülmektedir. Genel olarak ağızlarda düz ünlüyü yuvarlaklaştırma eğilimi boldur ve bazen kesin hiç bir kurala bağlı değildir²⁵.

a>o

baba>boba (KYA, 3-31); baban>bobañ (AİAD, Esk. 119-10); mğrip>moğrıb (DA, 96-7); limonata>ilomota (KYA, 19-46); vapur>popur (AAT, Kast. 23-34); fistan>fiston (NYA, 13-29)

a>ö

sahur>zöhül (OAAD, Niğ. 26-14)

a>u

akraba>àkruba (DA, 147-3); papaz>popuz (AAT, Kas. 79-9); vakıf>muguf (AİAD, Muş 97-27); hurmayı>hurmuyu (OAAD, Kay. 155-6); baba>buba (AİAD, Zong. 179-35)

e>o

cevabın>covabın (AAT, Kast. 11-22); ceviz>covuz (AİAD, Zong. 194-5); domates>tomatos (GA, 358-8); metre>metiro (GBAA, 62-8); cemaat>comaat (OAAD, Kay. 65-22)

²⁵ Ahmet Caferoğlu, a.g.m., s. 7.

e>ö

ceviz>cövüz (AAT, Kas. 72-23); müebbet>möhöbbet (EYAD, 163-2); devlet>dövlet (AİAD, Zong. 199-14); meyve>möyve (AİAD, Van, 21-1); cemaat>cömehet (EYAD, 43-30); deyyus>döyüs (OAAD, Niğ. 15-9); zevk>sövk (EYAD, 132-18)

i>u

çikolata>çükulata (KYA, 1-38); fabrika>fabrûka (ErYA, 210-20); ceviz>cevuz (EİA, 44-21); âşık>aşuğ (GKAYA, 321-364); manifatura>malupotra (AAT, Kast. 24-30); nargile>nergüle (AİAD, Zong. 206-8); mikrop>mükrob (DA, 107-28); figan>fuğan (STİAT, Tok. 206-4); mucizat>müvcuzat (AAT, Çor. 140-16)

ı>u

camız>camuş (KİA, 179-37); fırın>furan (RİA, 18-30); sabır>sabur (STİAT, Siv. 76-32); sabırlar>sabullar (OAAD, Kay. 73-3); sandık>sanduk (AİAD, Zong. 198-1); fındık>funduğ (GKAYA, 313-123); fırça>furça (RİA, 10-303); çuvaldız>çuvalduz (TYAD, 101-12); fırsat>fursant (EİA, 135-36); tandır>tandur (HarA, 116-5); tavır>tevur (EYAD, 121-7)

ı>o

ihlamur>olhâmur (AİAD, Zong. 194-3)

i>o

kandil>kındol (DA, 162-6)

i>ö

çimento>çöve!nte (GBAA, 62-12)

i>ü

ifrit>üfrüd (AİAD, Zong. 199-6); şişe>şüse (UA, 134-20);
 misk>müs (AAT, Ams. 176-10); derviş>devrüş (OAAAD, Niğ. 3-11);
 kilo>külo (AKD, 50-25); şeftali>şefdelü (STİAT, Tok. 179-19);
 vilâyet>vülayet (AAT, 42-21); divane>düvâne (AAT, Kast. 34-19);
 teravi>terevüh (DA, 93-25); pehlvian>pehlüvan (EİA, 78-3); ceviz>cevüz
 (HarA, 111-6); ibrişim>ebrüşüm (AAT, Çan. 123-15); iskemle>üskeme
 (EYAD, 140-17); mevzi>mevzü (KİA, 167-12); esir>yessür (EİA, 123-
 6); teftiş>tefdüş (EİA, 217-43)

Örnekleri oldukça çoktur.

f) Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

Bazı dudak ünsüzlerinin etkiyle yuvarlak ünlülerin düzleştiği görülmektedir. İleriyeci ve gerileyici benzeşme yolu ile de yine düzleşme olayının gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca bir nedene bağlanmayan yuvarlak ünlülerin düzleşmesi de bazı kelemelerde ortaya çıkmaktadır.

o>a

komposto>komposta (DA, 163-25); kolonya>kolanya (DA, 163-
 16); kokakola>kakakola (DA, 121-14); domatesli>tamatoslu (GA, 358-8)

Özellikle Diyarbakır ilimizde örnekleri çoktur.

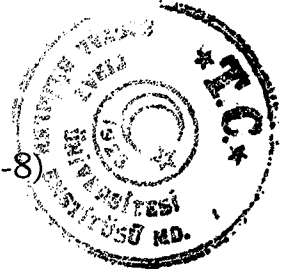
o>e

diploma>diplema (RİA, 45-16), motorize>möterize (RİA, 44-23);
 kilo>kile (NYA, 17-19); çimento>çöve!nte (GBAA, 62-12)

30

o>ı

horoz>ħorız (UA, 115-1); sofrā>sıfıra (UA, 132-8)

o>i

doktor>toħdir (OAAĞ, Niğ. 10-19)

ö>e

şoför>sofer (AAT, Kast. 26-25), nöbet>nebet (RİA, 30-60)

u>a

muvafık>mafıħ (STİAT, Siv. 129-33); muhabbet>muhabbet (HarA, 90-6); muhafaza>māfaza (KYA, 1-242); arzuhal>erzhal (EYAD, 61-20)

u>e

muallim>meellim (AKD, 88-7)

u>i

ahu>āhi (STİAT, Siv. 68-4); ebru>ebri (STİAT, Siv. 83-18); fukara>figara (AKD, 34-9); mektep>mektıp (AAT, Çan. 93-21); orospu>orosbi (EYAD, 102-6); mamur>mamir (AAT, Çan. 87-9); avlu>avli (DA, 148-49); kuruş>kuriş (DA, 163-46)

u>ı

barut>barıt (ErYA, 211-8); namus>namıs (EİA, 21-163); kalbur>ħalbır (GA, 344-7); halbır (UA, 113-12); kuvvet>ğivvet (TYAD, 131-22); kaput>gabıt (STİAT, Siv. 39-3); mahmut>māmıt (NYA, 45-1);

avukat>abikat (DA, 147-11); vapur>vapır (AKD, 71-33); pamuk>pamih* (EYAD, 227-5); asuman>assıman (AİAD, Muş 1001-14); mahpus>mapıs (GBAA, 23-25)

ü>i

tercüman>terciman (AAT, Çan. 96-10); züluf>zilif (AAT, Kast. 19-14); mülküne>milkiye (KİA, 174-38); rüşve>rişvet (ErYA, 379-17); müdür>müdür (DA, 124-23); tesadüf>tesadif (EİA, 11-13); münasip>minasip (NYA, 63-21); pardösü>pardəsi (RİA, 2-28); küfür>kifir (AKD, 169-17); dükkân>tikan (STİAT, Siv. 76-35)

ü>ı

otobüs>otobıs (ErYA, 291-36)

g) Diğer Ünlü Değişmeleri

e>ê

devlet>dêvlet (RİA, 22-61)

Dudak ünsüzlerinin yadımıyla e>ê değişimi olmuştur.

a>á

şah>şáy (AAT, Kas. 33-10); para>perá (EYAD, 116-32); takat>táhet (AAT, Çan. 87-6); tezgah>dezgáh (NYA, 45-31); jelatin>jilátin (KYA, 1-40); lokanta>loğantá(TYAD, 87-24)

Sızıcı, patlayıcı, diş-dişeti ünsüzleri olan ş, r, t, g, l gibi ünsüzlerin yardımıyla a>á değişimi olmuştur.

a>â

hasret>hâsret (STİAT, 6-23); kâhve>gâhvi (STİAT, Siv. 13-7);
ambar>ânbar (RİA, 12-61); divane>divâne (AİAD, Zong. 193-2);
hapis>mâpîs (AİAD, Bol. 173-13)

Gırtlak ve arka damak ünsüzlerinin yardımıyla a>â değişimi
olmuştur. Bazen de yöreye has bir özellik olarak bu değişiklik olmaktadır.

a>â!

kabahat>gâ!behet (ErYA, 226-8); kâğıt>kâ!ât (ErYA, 335-28)

Bir tek Erzincan yöresinde rastlanmaktadır.

a>â

ihlamur>olhâmur (AİAD, Zong. 194-3), lokanta>lokânta (RİA, 11-143)
Karadeniz bölgemizde rastlanmaktadır. Örnekleri fazla değildir.

â>a

lâvanta>lavanta (AAT, Ams. 167-2); lâzım>ilazım (STİAT, Siv.
42-29); âlem>alem (AİAD, Van, 31-7); âşık>aşık (KİA, 161-4);
şad-man>şaduman (EİA, 93-200); lândon>landon (KYA, 7-70); lâle>lale
(TYAD, 77-2); yâr>yar (UA, 85-23); lâmba>lomba (GA, 400-13);
lâhana>lahana (EİA, 125-6); nikâh>nikah (AAT, Kas. 10-31); silâh>sila
(STİAT, Siv. 7-4); hâl>h'al (GA, 344-19)

İlk, orta ve son seslerde â>a değişimi görülmektedir. Uzun
ünlülerin Anadolu ağızlarında kısalması bütün yörelerimizde
görülmemektedir. Bunun, birçok sebepleri vardır. Prof. Dr. Hamza
Zülfükar, uzun ünlülerin kısalmasını belli bir tarihe bağlı olmadan bir

süreç içinde meydana geldiğini söylemektedir²⁶. Ancak uzun ünlülerin daha çok teleffuzdan kaynaklanan kısaltmalar olduğunu unutmamak gerek.

â>á

lâzım>lázım (TYAD, 63-5); sanatkâr>sen'atkâr (DA, 83-1);
bîçâre>bıçâre (AAT, Çor. 148-15); dellâl>dellál (TYAD, 97-9);
kâtip>kátib (OAA, Niğ. 3-8); lâkın>lákin (KYA, 24-3)

â>à

Kâbe>kàbe (AİAD, Zong. 200-3)

Özellikle arka damak k ünsüzünün â>à değişiminde etkili olduğunu söyleyebiliriz

â>à!

lâzım>ilà!zım (ErYA, 264-17); dükkân>dükà!n ErYA, 208-35)

â>á

tezgâh>tyezgâh (AAT, Kas. 61-12)

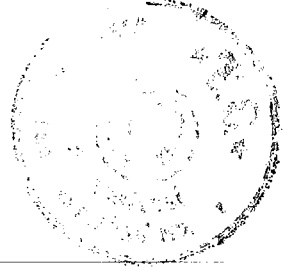
â>é

saat>saét (EYAD, 79-28); nasihat>nésaat (KİA, 180-2);
hayır>héyır (EİA, 14-4); muşamba>mişambé (ErYA, 276-16),

Sızıcı ünsüzlerden s, h, diş-dişeti ünsüzleri l, n ve çift dudak patlayıcı b ünsüzünün yardımıyla â>é değişimi olmuştur.

ahbap>éhbap (EİA, 62-56); köheylân>köheylén (GA, . 346-11);
lâyık>iléyk (GA, 372-8)

²⁶ Prof. Dr. Hamza Zülfükar, **Doğu Kökenli Kelimelerin İlk Hecelerindeki Ünlülerin Kısaltması** TDD, S. 521, 1996, s. 1083-1093)

â>ö

kâküllü>köküllü (AİAD, Zong. 205-11)

a>i

kâğıt>kiyad (OAAAD, Niğ. 12-11)

â>o

lâvanta>lovanta (STİAT, Siv. 60-17); pilâv>pilo (STİAT, Siv. 162-12)>pilov (GA, 354-16)>piloy (AKD, 178-10)

Özellikle Farsça bir kelime olan pilâv kelimesinde çok görülmektedir. Genellikle, dudak, diş-dudak ünsüzlerinin etkisiyle düz ünlüler yuvarlaklaşır²⁷. Ayrıca hiç bir kurala bağlı olmadan düz ünlülerin yuvarlaklaşması Anadolu ağızlarında sık rastlanan bir olaydır²⁸.

a>e!

mahalle>me!he!lle (GBAA, 4-31), lira>lire! (GBAA, 11-26), GBAA'da örnekleri çoktur.

aa>ee

taarruz>teerüz (EİA, 115-103)

a>ë

tahsildar>tësildar (EİA, 77-54)

a>é

muhacir>méhecir (KİA, 211-29)

²⁷ Ahmet Caferoğlu, a.g.m., s. 7.

²⁸ Ahmet Caferoğlu, a.g.m., s. 7.

a>é

azrail>ézrail (OAAĐ, Niğ. 14-4); taze>téz (AAT, Çan. 89-3);
 paraylan>paréynan (AAT, Kas. 9-23); halayıkın>haléygın (GA, 348-8);
 mezar>mézer (STİAT, Siv. 68-2); mutasarrıf>mutaserréf (EİA, 120-14);
 baca>péce (OAAĐ, Kay. 78-7)

a>ē

piyade>piyāde (KYA, 24-56); arap>ēreb (EYAD, 145-2);
 mahalle>mēle (KİA, 219-24)

e>a

zebânî>zabane (STİAT, Siv. 80-14); entari>anteri (DA, 77-12);
 şehzâde>şahzede (KİA, 163-79); defa>da'fe (DA, 152-48)

Teleffuzu kolaylaştırmak için yer değiştirme olmuştur.

e>á

asker>esgár (NYA, 62-87); vişne>fişná (EYAD, 183-3); lâle>lalá
 (KİA, 171-33); gurbet>kurbát (RİA, 43-4); etiket>átket (EYAD, 84-38)

e>â

hekim>hâkim (DA, 81-11)

e>ă

çimento>çimănto (RİA, 11-179)

e>â

mermer>māmer (AAT, Kas. 60-9); leylek>lālek (AAT, Çor. 150-
 21); haybe>hābe (STİAT, Siv. 5-34)

Eriyerek zamanla yok olan r ve y gibi ünsüzler kendilerinden önceki ünlünün kalınlaşıp uzun bir ünlüye dönüşmelerine sebep olurlar. Bazen de e'nin â'ya dönüştüğü dikkat çekmektedir.

memur>māmır (GABB, 72-16); haram>herām (GKAYA, 324-458); memur>mā'mur (DA, 97-6); meşhur>māşur (KİA, 90-6); mebus>mābus (ErYA, 219-5); heybe>haybā (EYAD, 135-28); vizite>vizetā (RİA, 3-2); yemeni>yimāni (NYA, 5-11)

e>é

dev>dév (TYAD, 60-13); peynir>péynir (TYAD, 68-15); veliahd>véliahd (AAT, Kas. 18-31); çeyiz>céhiz (NYA, 2-13); berber>bérbér (AAT, Çanb 91-25); zerdali>zérdali (AİAD, Zong. 183-17); efkâr>évkar (OAAD, Niğ. 8-28); servi>sélvi (AAT, Çan. 86-13); derviş>dévriş (AİAD, 172-3)

e>è

ebedi>èbbedi (RİA, 1-73); peynir>pèngır (AİAD, Zon. 194-5); telefon>tèlfon (AİAD, Bol. 174-10); şehre>şèhre (STİAT, Siv. 3-7); esir>yèsır (AAT, Kas. 43-31)

Ünsüzlerin etkisiyle e>è değişimi olmuştur.

e>é

teş>téşt (UA, 137-6); meşe>méşe (EİA, 28-92); gergef>kergéh (GA, 344-12); domates>dumatés (ErYA, 344-10); keşiş>kéşiş (EİA, 141-25)

e>ê

devlet>dévlet (RİA, 22-61)

Dudak ünsüzü v'nin etkisiyle e>ê değişimi olmuştur.

e>ë

tetanos>tëtanos (EİA, 91-43), pehlivan>pëhlivan (AİAD, Esk. 128336)

e>e!

kervan>ke!rvan (GBAA, 27-9); lâle>lâle! (GBAA, 14-23);
tecrübe>te!crübe (GBAA, 20-22); zürriyet>zürriye!t (GBAA, 20-1)

e>ē

beyte>bēte (AAT, Çor. 151-20), zeynep>zēneb (NYA, 1-49)

e>ě

nahiye>nayě (KYA, 2-66)

e>ee

cehennem>ceennem (KİA, 310-93)

ee>e

müteessir>mütessir (AİAD, Esk. 126-5)

e>ı

şehzâde>şihzade (AİAD, Bol. 163-5)

e>î

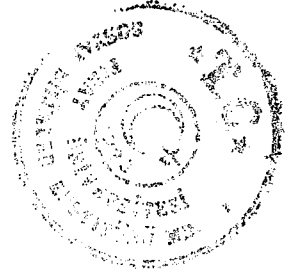
heybe>hîybe (AAT, Kast. 10-28), meyan>mîdan (OAAAD, Niğ. 8-12)

e>ö

yevmiye>yömiye (NYA, 60-1)

i>a

midem>m'âdem (GA, 370-2)

i>ë

lâkin>lâkën (RĪA, 22-59)

i>ē

viran>vēran (GKAYA, 404-2); makine>maknēne (GKAYA, 344-5);
hikâye>hēkâye (GKAYA, 310-29)

i>ê!

kantin>kantê!n (ErYA, 376-13)

î>ü

zabanî>zabanü (STĪAT, Siv. 80-14)

i>é

rivayet>révayet (ErYA, 301-21); polis>polés (DA, 104-17);
cahil>cahél (EĪA, 58-15); zehir>zehér (EĪA, 40-38); lira>léra (KYA, 1-
178); zihnine>zéynine (AAT, Kast. 71-34); liman>léymun (HarA, 72-28);
hicran>hécran (HarA, 102-7)

i>y

daire>dayra (GA, 370-25); aile>ayle (TYAD, 76-1)>ayle (AKD, 52-11)

i>`i

istavrit>istavr`it (RĪA, 2-74)

i>i´

minare>mi´nare (RĪA, 1-12), sahib>sai´b (EYAD, 188-3)

i>î

takip>taġkîb (RÎA, 1-44)

i>í

fakir>fakír (TYAD, 70-2); vezir>vezír (EYAD, 41-25); lira>líra
(EYAD, 116-32); hizmet>hízmet (EYAD, 43-17)

i>ı_ozayıat>zayı_oat (EÎA, 124-8)

ı>â

kaġıt>kâ!ât (ErYA, 335-28)

ı>e

çıraġ>çerah (DTYA, 1-3); ırġat>ergat (RÎA, 2-187)

ı>i

fıçı>fuçi (RÎA, 5-12); fırın>firin (ErYA, 330-35); fırka>fırġa
(KÎA, 167-3); hasır>hasir (AÎAD, 93-5); hayır>heyir (EÎA, 14-4);
şdırvan>şadirvan (KYA, 5-138); çamaşır>çamaşir (DA, 63-27);
mıntıka>mintika (AKD, 340-18); ruzidide>rüzidide (OAAD, Yoz. 146-
5); razı>razi (GKAYA, 332-35); hasbıhal>hasbihal (DTYA, 2-8)

o>ó

sofra>sórfa (TYAD, 65-11)

o>ó

kilo>kiló (KYA, 2-1); marangoz>maranóz (NYA, 50-15)

o>ú

pantolon>pantolú (KÎA, 186-3)

o>ů

fotogoraf>fotůraf (AKD, 57-39)

o>ü

fotograf>fotüraf (AKD, 57-39)

ö>ö´

tövbe>tö´be (EYAD, 66-4)

ö>ò

profesör>pirofesòr (RÍA, 11-187), pardösü>pardòsi (RÍA, 2-38)

ö>u

operatör>opratur (NYA, 1-56)

u>ě

muħcir>měħcir (KÍA, 211-29)

u>ĩ

puşu>puşĩ (TYAD, 27-20)

u>ĩ

murat>mĩraz (UA, 126-11)

u>i

duvar>dĩvar (AİAD, Zong. 187-17), hapıs>mapıs (AİAD, Bol. 173-13)

u>ō

huri>hōri (AAT, Çan. 87-1)

u>ū

numune>nümūne (NYA, 6-26); usul>usūl (KYA, 19-20);
beyhude>beyhūde (OAAD, Yoz. 151-18)

û>u

hükümet>hukumat (RĪA, 2-120); malûm>melum (EĪA, 176-26);
mahkûm>muhķum (OAAD, Niğ. 4-28)

û>ú

bullûr>billúr (KYA, 8-35)

û>i

malûmat>malimat (STĪAT, Siv. 59-28)

û>ù!

hükümet>hökù!met (ErYA, 211-6)

u>u_o

pusula>pusula (EĪA, 105-109)

û>ü

hükümet>ükümat (DTYA, 11-7); hükümet>hokümat (EYAD, 47-1)

û>ū

hükümet>hükümet (GBAA, 7-14)

u>ö

muhtaç>möhdaç (HarA, 105-4); abajur>abajör (KYA, 21-3);
muhterem>möhterem (ErYA, 250-20); sahur>zöhöl (OAAD, Niğ. 26-4)

rü>ür

rüya>ürya (AAT, Çan. 103-13)

rü>ur

rüya>urya (STİAT, Siv. 110-20)

ü>ù

rüzgâr>rùzgár (RİA, 8-32); güverte>gùverta (RİA, 2-59);
nübüvæt>nùbuvet (RİA, 26-56)

ü>u´

küp>kúp (RİA, 1-136); hükûmet>höķümet (NYA, 6-20);
mühlet>múlat (EYAD, 134-22)

ü>ǖ

müftü>mütü (GBAA, 65-17); dürbün>dündün (KYA, 24-135)

ü>ĩ

küncü>küncĩ (UA, 119-5)

ü>é

nüfus>néfus (EYAD, 128-2)

ü>o

lügat>loğat (EİA, 134-3); şükür>şòkur (ErYA, 315-3);
otobüs>otobos (KİA, 235-54); hükümet>hokümat (EYA, 47-1);
pardösü>partso (AKD, 151-26); lüks>loķus (AAT, Ams. 171-5)

ò>ü

lüks>lòķus (RİA, 21-18)

IX. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Yabancı kelemelerde orta ve son hecelerde ünlü düşmesine rastlanır. Ünlü düşmesi olayına bütün yörelerimizde rastlanmaktadır. Ünlü düşmesinin sebepleri;

1) Akıcı, yarı ünlü, sızıcı ve patlayıcı ünsüzlerden birisinin arasında bulunan dar ünlüler çoğu zaman düşer²⁹.

2) Ünlü ile biten yabancı bir kelime ünlü ile başlayan bir kelimeyle bağlantılı ise, ilk kelimenin son hecesindeki ünlüler düşer.

3) Bazı yörelerimizde son ses ünlüsü düşer.

4) Genelde vurgusuz olan orta hece ünlüleri çoğu zaman düşerler. Bütün bu sebeplerden dolayı yabancı kelimelerde ünlülerin düştüğü görülmektedir.

a

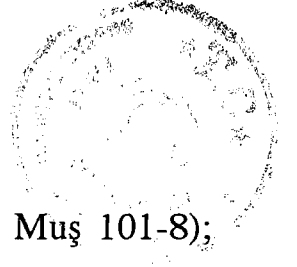
mahalle>mahle (HarA, 77-3); lâhana>lehna (AAT, Kas. 42-21); tahammül>tahmil (STİAT, Tok. 207-19)

Düşen ünlü bazen yanındaki ünsüzü de düşürerek hece düşmesine sebep olur.

e

belediye>beldiye (KYA, 42); operatör>opratur (NYA, 1-56); telefon>telfon (GBAA, 81-13); cevap>câp (GA, 344-2); şikâyet>şikât (DA, 115-23); çingene>cingan (STİAT, Siv. 76-16); taze>têz (AAT. Çan. 89-3); tövbe ol-> töb ol- (KYA, 21-7)

²⁹ Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağzları*, Ankara 1988, s. 41.

pırasa>prasa (AAT, Kas. 42-22); sabır>savr (AİAD, Muş 101-8);
kağıt>kāt (AAT, Kas. 13-30); halayıkın>haleygın (GA, 348-8)

Tamlama eki almış kelimelerde son hecedeki dar ünlü düşer. Düşen bir ünlü ve ünsüzden önceki ünlü sesi genelde uzun ünlüye döner.

i

dakika>dakga (HarA, 69-13), kilise>klise (AAT, Kas. 43-3), hazine
ile>hoznaynan (NYA, 45-16), davetiye>devafya (EYAD, 119-1);
şehir>şēr (DA, 67-10), zürriyet>züryet (STİAT, Siv. 9-1), keşif>kevş
(EİA, 18-43), nihayet>nāyet (AAT, Kast. 15-8)- zayıat>zayat (KİA, 187-
12), padişah>patşah (AİAD, 26-3), vakit>vakd (AİAD, Bol. 163-1)

o

fotograf>fotraf (AKD, 153-18); otomobil>tomofil (DTYA, 4-5)

ö

pardösü>portso (AKD, 151-26)

u

ağustos>āstos (AAT, Çan. 127-15); manifatura>malupotra (AAT,
Kast. 24-30); muayene>ma'yene (DA, 123-21); mayene (EİA, 43-8);
muallâk>māllah (AAT, Kast. 14-40); muallim>mallim (GBAA, 87-14);
muamele>māmele (KİA, 166-51); muvaffak>mafağ (AKD, 105-21)

Düşen ünlüler genelde açık hecelerdir. Fakat kapalı olan hecelerin de düştüğü görülmektedir. Ayrıca yan yana bulunan iki ünlüden birinin düştüğüne rastlanmaktadır.

X. ÜNLÜ TÜREMESİ

a) Öntüreme

Türkçede bazı ünsüzlerle kelime başlamaz. Bu dilimizin bir kuralıdır³⁰. Yabancı dillerden dilimize geçmiş bu kurala uymayan kelimelerin başına bir ünlü getirilir. Buna ünlü öntüreme adı verilir. Anadolu ağızlarında bolca örneklerine rastladığımız bu olayın sebebi, halkın dilimizin kuralına uymayan kelimeleri bu kuraldışı ses yapısından kurtarma çabasıdır³¹. Özellikle l ve r sesleriyle başlayan yabancı kelimelerin başına bir ünlü getirilmesi oldukça yaygındır. l ve r ile başlayan yabancı kelimelerin başına en çok i ve ı sesleri getirilmiştir. Bu tür örneklere bütün yörelerimizde rastlamak mümkündür..

Hangi kelimenin başına ı veya i getireleceği ise her yörenin ağız özelliklerine göre değişmektedir. Mesela aynı kelime bir bölgemizde (ı) ile söylenirken, diğer bölgelerimizde (i) ile söylenebilmektedir.

a

rakısı>'ar'ahısı (GA, 358-9)

Bir tek örneğine astlanmıştır. a öntüreme fazla yaygın bir türeme değildir.

ı

raf>ıraf (AAT, Esk. 116-12); rahat>ırahat (AİAD, 195-8);
radyo>ıradoyo (ErYA, 303-3); razı>ırazı (AAT, Kas. 53-1);
ramazan>ıramazan (KYA, 15-37); rast gel->ıras gel- (GA, 370-3);
rakısı>ırahısı (KİA, 262-51)

³⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dili*, İstanbul, 1992, s. 132.

³¹ Zeynep Korkmaz, *NYA*, 1977, s. 65.

i

revān>irevan (AİAD, Bol. 167-24); lâzım>ilazım (STİAT, Siv. 42-29); ramazan>iramazan (AAT, Kas. 11-28); raf>iraf (HarA, 75-6); rapor>irapor (EİA, 43-8); rey>irey (NYA, 47-8); lanet>ilanet (RİA, 1-109); rast gel>iras gel (GKAYA, 321-265); limonataylan>ilomotaynan (KYA, 19-46); lâyıķ>ileyk (GA, 372-8); rezil>iresil (OAAD, Kır. 110-4)

ö

rüzgar>örüzgar (AİAD, Bol. 162-15)

u

ruh>uruh (AİAD, Esk. 119-7); rum>urum (KİA, 176-3)

r ile başlayıp Türkçenin ses kuralına uymayan kelimelerinde meydana gelen ses değişmeleriyle bu kurala uydukları görölmektedir.

rüya>urya (STİAT, Siv. 110-20), böylece kelime hem kurala uymuş oluyor hem de ses uyumuna,

leş>üleş (STİAT, Tok. 150-10), rüzgâr>ürüzgâr (AKD, 33-8)

Örneklerde de görölüğü gibi Türkçede kelime başında bulunmaması gereken seslerin önüne bir ünlü getirilmiştir. Türkçede kelime başında, c, ğ, l, m, n, , v, z sesleri bulunmaz. Böyle kelimelerde Anadolu ağızlarında en çok sırasıyla, ı, i, u, ü ve ö sesleri getirilmiştir. En çok da r ve l seslerinin başına getirilmiştir.

b) İç Seste Ünlü Türemesi

Yabancı kelimelerde yan yana bulunan iki ünsüz arasında bir ünlünün türediği görülmektedir. Buna içses ünlü türemesi denir. İçses ünlü türemesinin sebebi zor söylenen kelimelere söyleniş kolaylığı sağlamaktır. Ayrıca kelime başında iki ünsüzün yan yana bulunmuş kelimelerde de aralarında bir ünlü türetilerek telaffuz edilir.

Prof. Dr. Taner GÜLENSOY, ünlü türemelerini "çeşitli fonetik sebeplere" bağlarken, ayrıca "gramer açısından hiç bir yapı fonksiyonu bulunmadığını"³² söylemektedir.

a

mahluk>mahalık (AİAD, Esk. 112-9); berber>beraber (GKAYA, 317-234)

Türkçe kelimelerde olduğu gibi birincisi ünsüzle biten, ikincisi ünsüzle başlayan iki hece arasında bir a'nın türediği görülmektedir. İkinci heceleri l ve b olan ünsüzler yanında(a)türemektedir.

e

müslüman>miselman (KİA, 264-18); meşveret>müşevere (EYAD, 119-26); masraf>meserif (STİAT, Siv. 113-32)

e türemesi almış olan kelimelerin ikinci ünsüzleri l, v, r ünsüzleridir.

ı

traktör>dırahtor (AKD, 106-37); kadastro>gadastiro (EİA, 238-37); apartman>apartıman (DA, 117-7); metre>metire (EYAD, 201-23); banknot>pangınat (GBAA, 59-18); kral>gıral (OAAAD, 22-25);

³² Tuncer Gülensoy, KYA, s. 42.

trafik>tırafih (KİA, 165-22); profesör>pirofesör (KYA, 5-8);
fasulye>fasılıya (ErYA, 271-25)

Kelime başında yan yana bulunan iki ünsüz arasına bir ı türemesine rastlanmaktadır. ı türemesi almış kelimelerin ikinci ünsüzleri, r, m, n ve y ünsüzleridir. ı türemesine bütün yörelerimizde rastlanmaktadır.

i

metre>metiru (NYA, 1-62); radyo>radiyo (ErYA, 225-32);
komple>kompile (DA, 163-24); tren>tiren (AKD, 211-3); plân>pilan
(EYAD, 188-14); mavzer>mavizer (OAAD, Yoz. 186-2); masraf>masarif
(KİA, 192-157); profesör>pirofesör (RİA, 11-187); fasulye>fasuliya
(EİA, 46-2)

i türemesi almış olan kelimelerin ikinci ünsüzleri r, y, l, z, s ünsüzleridir. Örnekleri oldukça boldur.

o

kontrol>kontorol (EİA, 147-76), tiyatro>tiretora (KYA, 23-20),
radyo>ıradoyo (ErYA, 303-30)

Örnekleri fazla değildir.

ö

rüzgar>örüzgar (AİAD, Bol. 162-15)

u

lüks>lokus (RİA, 21-18); alafranga>alafuranga (KYA, 8-27);
apartman>apartuman (GKAYA, 331-6)

ü

apartman>apartüman (AKD, 286-5); mecbur>mecübür (AAT. Kas.
54-7); gusl et>gusül et (STİAT, Siv. 5-12)

B) ÜNSÜZLER

I. ÖNSESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

b>m

Çift-dudak, patlayıcı ve tonlu b sesi yine çift dudak, genzel, tonlu m sesine dönüşmüştür.

bahne>mahane (AAT, Ams. 156-7)

c>ç

Rize ili ağzının fonetik özelliği olarak görülen bir değişmedir. Sert damak, ön, patlayıcı tonlu bir ses olan c'nin Rize ili ağzlarında yarı sızıcı bir sese dönüştüğü görülmektedir.

cebrail>çebrâil (RİA, 26-41); canavar>çañavar (RİA, 1-48); cesur>çessur (RİA, 1-18)

ç>ç

çimento>çimânto (RİA, 11-179)

c>g

cellâd>gellet (AAT, Ams. 166-15)

f>m

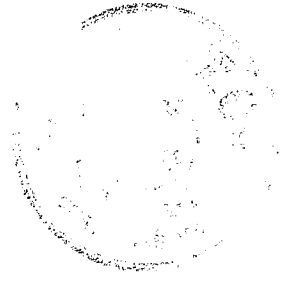
fotograf>moturaf (GBAA, 88-5)

f>p

fabrika>pavlika (DTYA, 6-6); fayton>payton (AKD, 286-14)

g>`g

garip>`garip (KYA, 7-16); gaflet>`geflet (AKD, 158-7)

g>ğ

güverte>güverta (RİA, 2-59)

h>ḥ

hasır>ḥasir (RİA, 3-24); ḥasir (AİAD, 93-5); horoz>ḥoroz
(GKAYA, 378-22); hoşaf>ḥoşaf (KYA, 19-47); hendek>ḥendek (UA, 93-
5); hoca>ḥoca (TYAD, 24-29); hazine>ḥazine (STİAT, Siv. 3-11);
hamur>ḥamur (OAAD, Niğ. 7-11)

h sesinin hırıltılı ḥ'ye dönüşmesi bütün yörelerimizde
görülmemektedir.

h>ḥ

heybe>ḥevbe (OAAD, Kay. 77-3); havut>ḥavut (UA, 113-3);
hekim>ḥekim (UA, 86-14); hâl>ḥ'al (GA, 344-19)

h>h̄

haber>h̄aber (DA, 63-22)

h>`h

halife>`helfe (AKD, 198-37); horoz>`horaz (EİA, 153-30);
hoşaf>`hoşav (EİA, 80-17); hayal>`heyel (EİA, 16-72); haber>`heber

h>f

horoz>foroz (STİAT, Tok. 162-11)

h>ķ

halk>kalk (AAT, Kas. 24-12)

h>m

hapishane>mapishana (ErYA, 335-13)

j>c

jandarma>candarma (STİAT, Siv. 11-36)

k>k

kabristan>ḳapristan (AAT, Kas. 43-6); kahve>ḳahve (DA, 37-35);
küfe>ḳufe (NYA, 17-18)

k>k

kıssa>ḳisse (RİA, 40-3); komiser>ḳomiser (EİA, 31-56);
kalp>ḳelb (DA, 162-26)

k>ḡ

kervan>ḡevran (AAT, Kas. 20-6); kumaş>ḡumaş (NYA, 61-25)

k>ḡ

kahve>ḡehve (EİA, 14-18); kuvvet>ḡuvat (KİA, 199-40);
kaymakam>ḡaymakam (GKAYA, 345-45)

k>ḡ

kahvehane>ḡáife! (GBAA, 86-25)

k>ḡ

kasaveti>ḡasaveti (STİAT, Siv. 91-15); kuvvet>ḡivet (TYAD, 131-22)

l>l´

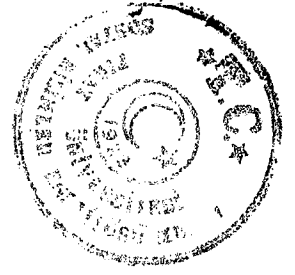
lokanta>lóḡantiya (KİA, 186-14); lakin>lákin (OAAAD, Kay. 48-28)

l>m

lüzumu>müzümü (STİAT, Tok. 155-9)

l>n

lira>nina (ErYA, 309-30)

l>n´

lüzum>nüzum (NYA, 6-28)

m>n

muska>nus̄ga (AAT, Kas. 53-15); maşrapa>naşırban (AAT, Kas. 5-13); mektup>nektüp (AİAD, Zong. 195-5); merdiven>nerdivan (AKD, 115-42)

n>n´

nübüvvet>n´ûbuvet (RİA, 1-22)

n>h

nispet>hisbet (OAAAD, Yoz. 184-22)

n>l

nöbet>löbet (EYAD, 67-4)

p>f

potin>fotin (STİAT, Siv. 78-13), paydos>faytos (RİA, 22-10)

r>l

rütbe>lütbe (KYA, 24-114), rapor>lapor_o (RİA, 41-7)

r>n

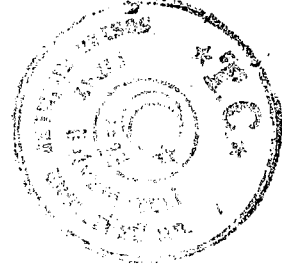
rekât>neket (AAT, Kas. 61-15)

s>c

sigara>cigara (GKAYA, 331-10)

s>ş

sarhoş>şarhoş (KYA, 3-35)

ş>ç

şadırvan>çadırvan (GBAA, 70-19)

ş>s

şose>sosa (STİAT, Siv. 11-30)

t>t'

tren>tiren (NYA, 29-21); tülbent>tülbent (KYA, 1-202)

v>b

vebal>babal (DA, 149-32)

v>h

vücudu>hücudu (AAT, Çan. 122-15)

v>m

vebal>mabal (GA, 380-11), vefâ>mefa (OAA, Yoz. 158-30),
 vazife>mazîfe (GBAA, 72-9), vakıf>muguf (AİAD, Muş 92-27),
 vefat>mafât (AİAD, Bol. 170-18)

v>p

vapur>papur (AAT, Kas. 23-34)

z>d

zafer>dafer (GA, 322-25)

II. İÇSESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

b>ḡ_x

abest>apdest (KYA, 1-87)

b>v_x

fabrika>faḡrika (RİA, 20-2)

c>ç

mucizat>muçizat (RİA, 26-56); acente>açenta (RİA, 22-63);
hocalar>hoçalar (RİA, 26-44)

C sesinin başta ortada yarı sızıcılaşması Rize ilimizde görülmektedir.

c>j

mecbur>mejbur (AKD, 106-35); hicret>hijret (ErYA, 273-26);
tecrübe>tejrübe (EİA, 15-70); meclis>mejlis (HarA, 92-25); hac>hej
(RİA, 18-118)

Doğu Grubu Ağızlarında rastlanmaktadır³³.

c>z

mücevher>müzevher (STİAT, Siv. 36-34)

ç>ç

kemençe>k'enence (RİA, 12-49)

³³ Leyla Kahraman, AAS, s. 87

ç>ç

bahçe>bağçe (RİA, 1-21), fıçı>fuçı (RİA, 5-12), fırça>furça
(RİA, 10-303), reçine>reçina (RİA, 11-53)

dd>tt

müddet>müttet (STİAT, Siv. 22-29)

d>z

kadı>kazi (DA, 162-18), cadı>cazu (EYAD, 124-25)

f>b

mutfak>mutbah (TYAD, 26-26)>maḡbāk (KYA, 27-37)

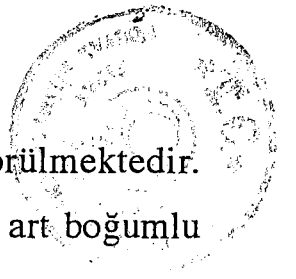
f>h

müftiye>muhtiye (OAAD, Yoz. 193-3)>möhtü (OAAD, Niğ. 20-
29), müfreze>mühreze (OAAD, Kır. 132-10)

Diş-dudak, sızıcı, tonsuz bir ses olan f iç seste, nefes, sızıcı, tonsuz bir ses olan h'ye dönüştüğü görülmektedir. En çok Orta Anadolu'da rastlanmaktadır.

g>ḡ

sigara>ciḡara (GKAYA, 331-10); marangoz>maranḡgoz (GBAA, 80-7); mangal>manḡgal (EYAD, 39-4); alafranga>alafuranḡga (KYA, 89-27)

Örnekleri oldukça boldur. Bütün yörelerimizde görülmektedir. Özellikle kalınlaşan iki ünlü ve n sesinden sonra gelen g'nin art boğumlu g'ye dönüştüğü görülüyor.

g>g´

talimgâh>temigá (KÍA, 168-43; bezirgân>bezirgán (TYAD, 32-9), rüzgâr>rùzg´ar (RÍA, 8-32); cevgan>cevgen (AİAD, Zong. 204-4)

g>ḡ

peygamber>peygāber (RÍA, 26-38); ırgat>iğrat (EYAD, 86-23)

g>ğ

zılgıt>zılğıt (UA, 145-7)

g>ğ̇

peygamber>peğamber (TYAD, 30-26)

g>ğ̈

sigorta>siğorta (KÍA, 165-31)

g>ğ̉

peygamber>peğamber (ErYA, 315-13)

ğ̃>y

peynir>pèngir (AİAD, Zong. 194-5)

ğ>g

ciğer>cıger (UA, 99-13), leğen>legen (HarA, 107-16),
mübalğa>mubaliga (DTYA, 21-1)

ğ>ğ

mağrip>mağrib (DA, 96-7); kâğıt>kâğid (DA, 88-1)

ğ>v

ağustos>avusdos (GKAYA, 343-33)

h>h

muhtar>muħdar (GKAYA, 335-8); şehzāde>şihzade (AİAD, Bol. 163-5)>mıħdar (NYA, 33-1); bahçe>boħça (UA, 89-3); lokma>loħma (EYAD, 147-10); nohut>nohut (OAAD, Yoz. 147-25)

İç seste ħ sesi bütün yörelerimizde görülür.

h>h

rahmet>reħmet (KİA, 176-21), zemheri>zaħmeri (AİAD, Van. 41-20), mahalle>meħle (AİAD, Van. 8-28)

h>h'

kahpe>geħbe (AKD, 65-29)

h>h_o

muhtar>muħtar (DTYA, 2-14)

h>h̄

sahip>saḥap (DA, 169-5); kahve>ḳahve (DA, 67-35); sohbət>soḥbet (DA, 87-1)

h sesinin gırtlak h̄'sine dönüşmesi Diyarbakir ilimizde çok görülmektedir.

h>ḣ

cephane>ceḫane (EİA, 26-30); bahçivan>beḫivan (AKD, 256-29); hapishane>maḫishana (ErYA, 335-13)

h>f

kahve>ḡeyfe (AK, 29-30)>ḡaffe (KYA, 1-52); kadehi>ḡadefi (GKAYA, 314-141)

h>ḡ

tuhaf>tuḡaf (NYA, 40-10); kahveye>kaḡveye (RİA, 2-24); mahluk>maḡluk (KİA, 214-42); mühendis>müḡendis (NYA, 43-21); ittihat>ittiḡat (AAT, Niğ. 182-1)

h>ḡ

bahçivan>baḡvanci (AİAD, 19-13)

h>ç

bahçe>baçça (AAT, Kas. 27-20)

h>p

zemheri>zemperi (TYAD, 30-12), aḫbap>apbap (AAT, Kas. 34-10)

h>s

mezhebi>mezsebi (KİA, 261-29)>messeb (DA, 165-2)

h>ş

mahşer>maşşer (KYA, 21-11)

j>c

proje>proce (GKAYA, 346-6)

j>z

müjde>müzde! (GBAA, 41-15)>müzde (AAT, Kas. 47-20);
ejerha>ezderha (AAT, Kas. 39-19)

j>ş

müjdelik>muşduluh (OAAD, Kır. 114-23)

k>ķ

sako>sako (UA, 130-15), makas>makas (TYAD, 80-13),
takip>tagkib (RİA, 1-44), çkolata>çikolata (OAAD, Kay. 69-9),
muhakkak>mākak (TYAD, 46-7)

k>ḵ

fabrika>pabrika (KİA, 245-60); vukuat>vukat (GBAA, 33-8);
çikolata>çukulata (KYA, 1-38); okka>hōkka (EYAD, 142-9);
makam>meḵkam (ErYA, 277-35)

k>k

şikâye>şikâat (KİA, 294-163); teknil>tekmil (NYA, 46-17)

k>h

doktor>tohdır (OAAD, Niğ. 10-19); rakı>ırahı (KİA, 262-51);
takat>táhet (AAT, Çan. 87-6)

k>h

mahsul>meşsul (AİAD, Bit. 66-12)

k>h

doktor>doh̄tor (DA, 123-9); maksat>mah̄sat (ErYA, 209-18),
istiklâl>isdî`hlal (EİA, 130-34)

k>d

mektep>me!ddeb (GBAA, 87-8), mektup>meddup (GA, 344-1)

Daha çok gerileyici benzeşme yoluyla ortaya çıkmıştır.

k>f

menekşe>menefşe (AAT, Ams. 161-15)

k>t

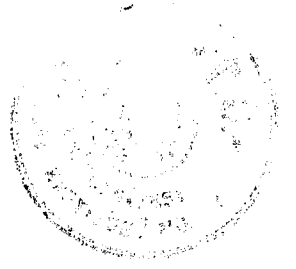
mektep>mettap (KYA, 40-47); mektup>mettup (OAAD Niğ. 10-2)

k>s

peksimet>bessimet (KİA, 187-17)

k>v

menekşe>minevşe (AAT, Kas. 29-8); dükkân>düven (GA, 368-15)

k>y

şakirt>şeyird (STİAT, Siv. 124-26)

k>ğğ

fakir>fağğır (EYAD, 109-8)

k>ğ

bakkal>bağgal (GBAA, 85-25)

k>ğ

balkon>bağon (AKD, 54-7)

k>ğ

efkâr>efğer (STİAT, Siv. 112-14); lokantaya>loğantıya (KİA, 186-14)

k>s

peksimet>bessimet (KİA, 187-17)

l>l̄

teşkilat>teşkilât (NYA, 7-13); vilâyet>vülâyet (AAT, 42-21);
 lazım>ilâzım (KİA, 255-139); ilaç>illâç (KİA, 194-278); fasulye>fasulâ
 (RİA, 22-1); lanet>ilâvnet (RİA, 1-109)

l>r

tellâk>terlek (AAT, Çan. 131-8), müslüman>müsürman (GA, 378-34)

m>n

ambar>ânbar (RİA, 2-61), pembe>penbe (OAAD, Yoz. 159-22)

m>v

çimento>çöve!nte (GBAA, 62-12),

n>ñ

ingiliz>iñgiliz (NYA, 48-2), banka>pañga (NYA, 62-16)

n>d

cehenneme>cehendeme (AİAD, Zong. 191-16)

n>m

nankör>namköl (NYA, 40-14)

n>y

insan>īysan (AİAD, Zong. 197-8)

p>f

maşrafa>maşrapa (OAAD, Kay. 47-14); zapt olur>zaft olur
(AİAD, Van. 7-11)r>r₀gurbet>kur₀bât (RİA, 43-4)

r>r̄

jandarma>cender̄me (KİA, 241-14)

s>ş

pasaport>paşaport (AAT, Kas. 26-4)

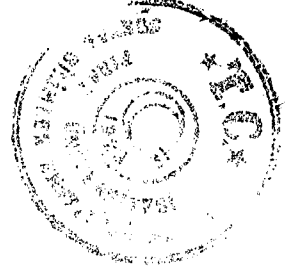
r>ṛ

rütbe>lütbe (KYA, 24-114)

r>r₀destmal>dest₀mal (KİA, 330-30)

r>g

hizmetkâr>ḥızmegger (GKAYA, 354-9)

tt>dd

müfettiş>mefeddiş (EYAD, 64-35)

v>m

merdiven>merdimem (STİAT, Tok. 209-10)

v>v_o

nevruz>navruz (STİAT, Siv. 88-5)

v>v_x

pehlivan>pehlüvan (EYA, 78-3); firavun>fıra_xun (ErYA, 293-15); tecavüz>teca_xüz (EİA, 15-40); mevzi>me_xzi (EİA, 37-8); ceviz>ce_xuz (EİA, 44-21)

V'nin çift dudak v'sine dönüşmesi Doğu Grubu Ağzlarında görülmektedir.

v>y

mevla>möyla (AİAD, 88-15); tövbe>töybe (AAT, Kas. 25-27); devlet>döylet (OAAAD, Kır. 119-22); pehlivan>pehlüyen (KİA, 262-63)

y>y_oseyahat>sey_oahat (STİAT, Siv. 9-4)

y>c

bıyık>bıcık (KYA, 12-16)

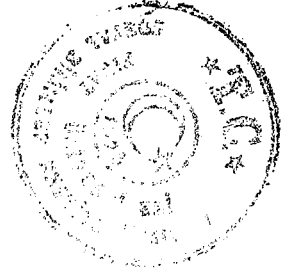
y>h

çeyiz>cehiz (EİA, 78-25); reyi>rehi (AAT, Ams. 172-19)

64

y>r

maydanoz>merdinoz (AİAD, Zong. 183-11)

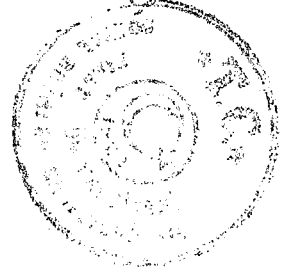
y>l

sandalye>sandayye (EYAD, 82-24)

y>v

heybe>h vbe (OAAAD, Kay. 77-3); zeytin>zevtin (OAAAD, 9-5)

III. SON SESTE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

c>j

hac>hej (RİA, 18-118)

ç>j

ilâç>ilaj (RİA, 18-122)

ç>ş

ilâç>ilaş (STİAT, Tok. 177-4), piriç>piriş (KYA, 1-66),
ilâç>illaş (KİA, 194-278)

f>b

muazzaf>muazzab (AAT, Kas. 43-23)

f>h

gergef>kergeh (GA, 344-12)

f>v

hoşaf>hoşav (EİA, 80-17), zifaf>zifav (KİA, 163-74)

f>v_x

keşif>keşv_x (EİA, 18-43)

ğ>h

çırağ>çerah (DTYA, 1-3)

h>ḥ

sabah>sabbaḥ (EYAD, 46-35), tespih>tesbaḥ (KIA, 231-30),
mih>miḥ (GA, 330-14)

h>h

padişah>pādişah, (STİAT, Siv. 3-10)

h>f

nikah>nikaf (AİAD, Zong. 183-6); sulh>sulf (KYA, 23-82);
nuh>nuf (KIA, 250-114)

h>ḡ

sabah>sabaḡ (ErYA, 209-17)

k>ḳ

ahenk>āhenḳ (KYA, 5-105)

k>h

fişek>fişeh (AKD, 207-28); mutfak>mutbah (TYAD, 26-26);
muallak>māllah (AAT, Kas. 14-10)

k>ḥ

ibrik>ırbih (ErYA, 386-3)

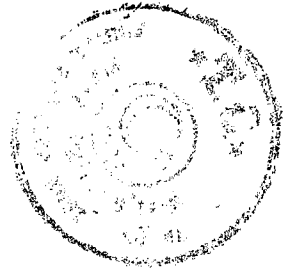
k>ḥ

trafik>tırafiḥ (KIA, 165-22); tüfek>tüfeh (EİA, 27-43);
melek>meleḥ (KIA, 171-41); felek>feleḥ (AKD, 65-29)

k>ḥ

erzak>arzàḥ (ErYA, 330-9); sandık>sandiḥ (DA, 169-37)

k>p

maşrık>maşrup (OAAD, Niğ. 23-23)

k>ng

tüfek>tüfeng (EİA, 26-30); fişek>fişeng (AKD, 207-35)

k>ğ

tüfek>tüfeğ (KİA, 176-8); mutfak>mutfağ (EYAD, 140-13);
şafak>şavağ (OAAD, Niğ. 30-14)

k>g

kötek>köteg (DA, 163-19), renk>ireng (KİA, 201-6), cenk>ceng
(HarA, 97-30)

k>ğ

halk>halğ (EYAD, 107-21)

m>n₀zemzem>zemzen₀ (OAAD, Yoz. 158-11)n>n₀benzin>benzin₀ (EİA, 174-41)

p>f

mektup>mehtuf (AKD, 232-11)

p>m

lakap>laḳam (TYAD, 30-24)

p>v

takip>takiv (TYAD, 23-14)

r>l

nankör>namköl (NYA, 40-14), ambar>ambal (NYA, 24-4)

r>r₀rapor>lapor₀ (RİA, 41-7)

s>z

okinos>orkinoz (RİA, 2-71); aptes>aptez (EYAD, 219-32);
 hapis>hapız (GBAA, 79-30); domates>domaez (KYA, 9-42); reis>reyiz
 (RİA, 2-117)

t>t̄

tülbent>t̄ülbent̄ (KYA, 1-202)

t>r

cennet>cenner (AAT, Çan. 89-5)

t>z

kâğıt>kağız (AKD, 199-2)

v>y

pilav>piloy (AKD, 178-10)

z>ş

camız>camuş (RİA, 179-37)

IV. TONLULAŞMA

Tonsuz olan, f, s, t, k, ç, h, p ünsüzlerinin tonlu karşılıkları olan seslere dönmesi olayına tonlulaşma denir.

p>b

pazar>bazar (DA, 149-48); peksimet>b'āsımet (GA, 368-24); palamut>balamut (AAT, Niğ. 182-5); poyraz>boyraz (STİAT, Siv. 94-7); patlıcan>badlıcan (NYA, 28-10); papuç>babiç (KYA, 17-12); rençper>reşber (AK, 340-19); kahpe>gehbe (AAT, Kas. 3-18); kaput>gabıt (STİAT, Siv. 39-3); mektep>mekteb (NYA, 7-6); takip>tahib (KİA, 165-16); sebep>zebeb (OAAD, Yoz. 152-3); harp>herb (AKD, 73-22); esvap>esvab (AAT, Kas. 13-19); kalp>kelb (DA, 162-26); merkep>merkeb (KYA, 2-53)

Sıkça rastlanan bir değişmedir. Bütün yörelerimizde görülmektedir. Anadolu ağızlarında özellikle Arapça ve Farsça'dan alınma kelimelerin son seslerinin tonlulaştığı görülmektedir.

k>g

kuran>guran (GA, 344-14); kalem>gelem (AİAD, Van, 11-3); kahve>gâyfe (AİAD, Bol. 166-29); karyola>garyola (STİAT, Tok. 200-19); karanfil>garanfil (AAT, Çor. 149-1); tezkere>tasgire (AİAD, Zong. 182-2); asker>asger (ErYA, 372-21); hizmetkâr>hızmagger (GKAYA, 354-9)

Kelime başında, ortasında ve sonunda görülmektedir. Bütün yörelerimizde rastlamak mümkündür.

Son seste k'nın g'den ziyade ġ'ye döndüğü görülmektedir.

k>ġ

lokanta>loġanta (EİA, 75-105); mutfak>mutfaḡ (EYAD, 140-13); şafak>şavaġ (OAAD, Niğ. 30-14)

f>v

fakat>vâkat (KYA, 35-4); tüfek>tüveng (AKD, 36-6); misafir>misâvir (NYA, 46-14); asfalt>asvalt (EİA, 74-54); mutfak>mütvağ (EYAD, 140-13); şeftali>şevteli (DA, 82-2); menekşe>menevşe (OAAAD, Kay. 88-16); efkâr>évkar (OAAAD, Niğ. 8-28); hoşaf>hosav (EİA, 80-17); zifaf>zifav (KİA, 163-74)

İlk ve son seslerde fazla olmamasına rağmen iç seste örnekleri çoktur. İç seste genelde f>v değişimi ya iki ünlü arasında ya da bir ünlü ile patlayıcı tonsuz birer ünsüz arasında olmaktadır.

ç>c

çingene>cingana (OAAAD, Yoz. 151-8), çeyiz>ceiz (TYAD, 26-25), miraç>miyrac (AKD, 374-16), muhtaç>möhtac (OAAAD, Kır. 120-9)

Orta ve son seste görülmektedir.

ç>ċ

kemençe>kemence (RİA, 12-49)

ç>ċ değişimi bir tek Rize ilimizde rastlanmaktadır. Rize ilinde örnekleri oldukça boldur.

s>z

sefil>zefil (AAT, Ams. 173-17); sahip>zahap (STİAT, Siv. 24-3); zebep>zebeb (OAAAD, Yoz. 152-3); sini>zini (AİAD, Esk. 116-15); sanat>zenât (NYA, 46-47)

Genellikle ön seslerde görülmektedir. Örnekleri fazladır. Daha çok Orta Anadolu'da rastlanmaktadır.

V. TONSUZLAŞMA

Tonlu ünsüzlerin tonsuz ünsüzlerine dönmesi olayına tonsuzlaşma adı verilir. Tonsuzlaşma örneklerine başta ortada ve sonda rastlanmaktadır. v>f, b>p değişimleri dışında kalanlar genelde bir kurala bağlı değildir. Bu değişmeler daha çok seslerin tonsuzlaştırma etkilerine bağlıdır³⁴.

b>p

bacanın>péçenin (OAAD, Kay. 78-7); bakla>pağla (OAAD, Niğ. 3-1); banknot>pañgılot (AKD, 281-1); kibrit>kiprit (TYAD, 48-17); rençper>ireşper (NYA, 27-41); müsbet>müspet (KYA, 5-145); cebren>cepren (AAT, Çan. 96-23); kabristan>kapristan (AAT, Kas. 43-6)

Daha çok Orta Anadolu bölgesinde görülmekle beraber yurdumuzun her tarafında rastlanmaktadır.

d>t

dükkan>tükan (AKD, 158-34); doktor>dohtor (OAAD, Niğ. 10-19); domates>tomates (EİA, 50-15); padişah>pātşan (OAAD, Niğ. 4-5); doktor>toğdur (NYA, 8-6); yadigâr>yatıkar (AİAD, Zong. 203-14)

Kelimenin başında ve ortasında rastlanmaktadır. Özellikle kelimenin içindeki seslerin etkisiyle tonsuzlaşma olduğu göze çarpmaktadır. Örnekleri oldukça boldur.

ceket>çaket (EİA, 28-99); pencere>pençire (AAT, Kas. 11-30); tüccarı>tüççarı (OAAD, Niğ. 3-1)

³⁴ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 86

Kelime başında ve ortasında görülmektedir. Örnekleri fazla değildir.

g>k

gergef>kergeh (GA, 344-12); garip>kerip (UA, 87-11); zıkkım>zukgum (HarA, 109-16); yadigâr>yatıkar (AİAD, Zong. 203-14); piyango>piyan̄ko (KİA, 165-23)

Kelime başında ve ortasına görülmektedir. Örnekleri çoktur. Özellikle Doğu Grubu Ağızlarında rastlanmaktadır.

v>f

vişne>fişne (EİA, 124-12); vakit>fât (STİAT, Tok. 198-26); kahve>kayfe (ErYA, 292-5), revan>rahfan (GBAA, 14-15), cevahir>cefahir (AAT, Kas. 64-5)

Genelde iki ünlü arasında ve kelime başında kolayca ötümsüzleşebilmektedir. Ayrıca komşu seslerin etkisiyle tonsuzlaşmanın meydana geldiği görülmektedir. Örnekleri az olmasına rağmen yurdumuzun her tarafından rastlanmaktadır.

z>s

zeytin>sētin (GBAA, 79-26); rezil>iresil (OAAAD, Kır. 110-4); mahzun>maḥsun (AAT, Çor. 148-9); beyaz>biyas (STİAT, Siv. 37-16); tezkere>tasgire (AİAD, Zong. 182-2); maydanoz>maydinos (TYAD, 158-2); temmuz>temüs (AAT, Niğ. 184-3); taaruz>tārūs (KYA, 2-8)

Kelimenin her tarafında görülen bir değişmedir. En çok Orta Anadolu bölgesinde rastlanmaktadır. Daha çok komşu seslerin yardımıyla tonsuzlaşma olmaktadır.

VI. SIZICILAŞMA

k>h

bakla>paħla (OAAĞ, Niğ. 3-1), vakit>vaħıt (AİAD, Van, 7-33), nakış>naħış (NYA, 34-47), takip>taħib (KİA, 165-16), fabrika>papriħa (GA, 344-5), lokman>loħman (STİAT, Siv. 100-11), mutfak>mutbaħ (AKD, 111-4), âşık>aşuħ (GKAYA, 321-364), ibrik>ibriħ (EYAD, 146-25), sandık>sanduħ (AAT, Kas. 47-14), pamuk>pambıħ (UA, 128-17)

İç seste ve son seste patlayıcı bir ses olan k'nın sızıcı bir ses olan ħ'ye dönüştüğü görülmektedir. Örnekleri çoktur. Bütün yörelerimizde görülmekle beraber daha çok Doğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgemizde görülmektedir.

İç seste iki ünlü arasında bulunan tonsuz, özellikle art damak ünsüzünün, tonlu sızıcı gırtlak ünsüzü olan ħ'ye dönüşmesi sık rastlanan bir olaydır.

k>ğ

lokanta>loğanta (EİA, 75-105); miskin>misğın (OAAĞ, Niğ. 17-8); akıbet>ağıbet (AAT, Kas. 55-30)

Genelde içseste k'nın sızıcı tonlu bir ses olan ğ'ye dönüştüğü görülmektedir.

n>y

insan>ıysan (AİAD, Zong. 197-8)

g>y

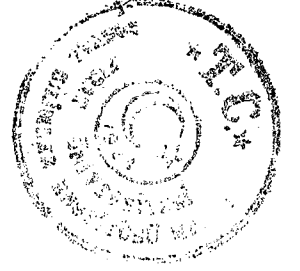
kağıt>kiyad (OAAĞ, Niğ. 12-11), sigara>sigara (NYA, 55-26)

g>ğ

şalgam>şalğam (STİAT, Siv. 76-16), telgraf>telğraf (AAT, Kas. 23-3)

g>ğ

peygamber>peygamber (RİA, 26-38)

ğ>y

ciğer>ciyer (AAT, Kas. 42-8)

v>ğ

duvar>duğar (NYA, 45-83)

b>v

beton>veton (KİA, 229-107); tebdil>tevdil (STİAT, Siv. 116-2);
 sebep>esvaf (STİAT, Siv. 116-4); fabrika>pavlika (DTYA, 6-6);
 çoban>çovan (EYAD, 127-9); sabır>savr (AİAD, Muş 101-8)

b>f

otomobil>otomofil (ErYA, 226-14)

b>m

meretebe>merteme (AAT, Çan. 128-12)

ç>ş

rençber>reşber (EYAD, 58-12)

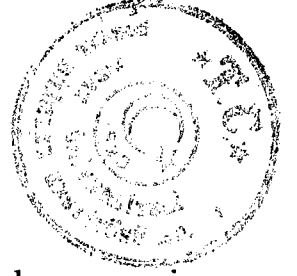
h>y

nehir>neyir (TYAD, 43-10); kahve>gâyfe (AİAD, Bol. 166-29);
 mehter>mèyter (AAT, Kas. 30-8)

h>v

şarhoş>zavruş (AAD, Kay. 72-20); mühendis>müvendis (AİAD,
 115-13)

VII. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Bir kelime içerisinde bir sesin diğer bir sesi boğumlanma yeri ve biçimi bakımından kendisine kısmen ya da tamamen benzetmesi hadisesine ünsüz benzeşmesi denir. Bu ses hadisesi benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici benzeşme adını alır. Benzeşmenin durumuna göre tam veya yarım benzeşme olarak ele alınmaktadır.

Benzeşme olayları seslerin boğumlanma noktaları birbirine yakın olan ünsüzler arasında meydana gelir. Özellikle s, l ve n seslerinin benzeştirme etkileri diğer seslerden daha fazladır.

Yabancı kelimelerde ünsüz benzeşmesine sık rastlanmaktadır. Özellikle bu kelimelerin Türkçeleşme sürecinde halkın zevkine ve söyleyiş kolaylığına göre değiştiği görülmektedir. Benzeşmeler her ne kadar belli kurallara göre yapılırsa da kural dışında kalan benzeşmeler de vardır. Bunlar daha çok yöredeki söyleyiş biçimlerinin bir sonucudur.

1) İlerleyici Benzeşme

a) Yakın Ünsüzler Arasındaki Benzeşme

zh>zs

mezhebi>mezsebi (KİA, 261-29); mezhep>messeb (DA, 165-2)

Fazla yaygın değildir.

2) Gerileyici Benzeşme

Aynı kelime içindeki bir ünsüzün kendinden önceki ünsüzü kendisine benzetmesi olayıdır. Yakın ünsüzler arasında ve uzak ünsüzler arasında olmak üzere ikiye ayrılır. Yabancı kelimelerde gerileyici benzeşme ilerleyici benzeşmeye göre daha ileridedir.

a) Yakın Ünsüzler Arasındaki Benzeşme

hş>şş

mahşer>maşşer (KYA, 21-11)

kt>tt

mektep>mettap (KYA, 40-47)

hç>çç

bahçe>baçça (AAT, Kas. 27-20)

ks>ss

peksimet>bessimet (KİA, 187-17)

rb>bh

türbe>tübbe (16-26)

ly>yy

sandalye>sandayye (EYAD, 82-24)

hv>ff

kahve>gaffe (KYA, 1-52)

b) Uzak Ünsüzler Arasında Benzeşme

vp>pp

vapur>papur (AAT, Kas. 23-34)

yb>vb

heybe>hevbe (OAAAD, Kay. 77-3)

hb>ph

ahbap>aphap (OAAAD, Yoz. 184-2)

sr>şr

sarhoş>şarhoş (KYA, 3-35)

sb-zb

sebze>zebze (ErYA, 270-25)

VIII. BENZEŞMEZLİK

"Bir kelimedede yanyana ya da birbirinden aralıklı duran fakat boğumlanma nitelikleri birbirinin tıpkısı ya da birbirine yakın olan iki ünsüzden biri, bazen kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze döner ve benzeşmezlik dediğimiz benzeşmenin tam tersine olan bir olayın gelişmesine yol açar"³⁵.

Benzeşmezlik aynı boğumlanma noktasından çıkan seslerin ardarda gelmesinden kaynaklanmaktadır.

l>r

tellâk>terlek (AAT, Çan. 131-8), müslüman>müsürman (GA, 378-34)

n>l

fincan>filcan (OAAD, Yoz. 149-23)

n>m

nankör>namköl (NYA, 40-14)

n>r

pansuman>barsıman (54-13)

r>l

rapor>lapor, (RİA, 41-7), rütbe>lütbe (KYA, 24-14)

r>n

kumandan>ğumandar (KYA, 23-89)

Benzeşmezlik genellikle r, n, l, m sesleri arasında olmaktadır. Aynı seslerin arka arkaya boğumlanmasını önlemek için meydana gelmiştir. Örnekler fazla değildir.

³⁵ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 96.

IX. AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER

Akıcı ünsüzlerin bir kelime içerisinde birbirlerinin yerine geçmeleri olayına akıcı ünsüzler arasındaki değişme adı verilir. Bu değişmelerin sebebi kelimelerin ses yapısından gelen özel etkilere bağlıdır. Ayrıca benzeşme ve benzeşmezlik olaylarının da çok büyük etkileri vardır. En çok r, l, n, y seslerinde görülmektedir.

r>l

dürbün>dülbün (STİAT, Siv. 42-34); servi>seli (OAAAD, Kır. 112-2); rüzgar>ülüzgar (EİA, 33-22); berber>bélbér (AAT, Çan. 91-25); fabrika>pavlika (DTYA, 6-6); keramet>kelamet (DA, 162-25); merhem>melhem (UA, 126-6); rençber>ile!şber (GBAA, 101-21)

Genelde bir patlayıcı ünsüz arasında veya iki ünlü arasında bulunan ünsüzlerde değişimin olduğu görülmektedir. Örnekleri oldukça çoktur. Bütün yörelerimizde görülmektedir.

n>r

entri>ertere (STİAT, Siv. 29-19)

l>n

fincan>filcan (OAAAD, Yoz. 149-23); lira>nira (ErYA, 309-30); lüzum>nüzum (NYA, 6-28); memleket>memneket (AAT, Niğ. 180-31)

Kelime başında ve ortasında görülmektedir. Örnekleri çoktur. Bu değişme daha çok Orta Anadolu Bölgemizde görülmektedir.

n>ñ

ingiliz>iñgiliz (NYA, 48-2), banka>pañga (NYA, 62-16)

n>ñ

marangoz>marañgoz (GBAA, 80-7); banknot>pañnot (GBAA, 59-18)

Genelde k ve g damak ünsüzleri önündeki diş-dişeti sesi olan n'nin bu ünsüzlerin etkisiyle boğumlanma noktasını geriye çekerek, damak sesi ñ'ye döndüğü görülmektedir.

y>r

maydanoz>merdinoz (AİAD, Zong. 183-11); tiyatro>tiretora (KYA, 23-15)

X. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME

Ünsüzler arasında sık rastlanan bir olaydır. Bazı kelimelerde bünyesinde barındırdığı ünsüz nedeniyle kelime telaffuz edilirken, daha sonra gelecek bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesinden kaynaklanmaktadır³⁶. Bütün bölgelerimizde görülen bu olay aslında ünsüzlerin karşılaştıkları doğan söyleyiş zorluklarını giderme eğilimidir. Bazen de eşit boğumlanmalı ünsüzleri birbirinden ayırarak monotonluğu giderme eğilimine rastlamak ta mümkündür. Ayrıca bazen bölgelere özgü bir takım özel nedenlerle de ünsüzler arasında yer değişikliğine rastlamak mümkündür³⁷. Özellikle doğu grubu ağızlarında g-r, p-r ünsüzleri arasındaki yer değiştirme çok görülmektedir.

Bu konuda araştırma yapan A. Caferoğlu, bütün dünya dilleri diyaleklerinde bu olaya rastlandığını söylerken fonetik bir olaydan başka bir şey olmadığını da hatırlatmaktadır³⁸.

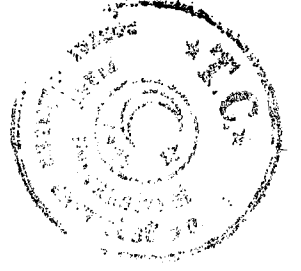
Ünsüzler arasındaki yer değiştirme olayı ikiye ayrılır.

1. Yan yana bulunan ünsüzler arasındaki değişmeler. Buna yakın veya komşu ünsüzler arasındaki değişme adı da verilir.
2. Yanyana bulunmayan ünsüzlerin yer değiştirmesiyle meydana gelen ünsüz değişmeleri buna uzak veya yakın olmayan ünsünsüz aktarımı denir.

³⁶ Tuncer Gülensoy, **KYA**, S. 69; Hasan Eren Türk Dillerinde **Metothese**, TDAY, 1953, s. 161.

³⁷ Zeynep Korkmaz, **NYA**, s. 97.

³⁸ Ahmet Caferoğlu, **Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişme** TDAY, Belleten, 1955. s. 1-7.

1. Yakın Ünsüzler Arasında Yer Değiştirme

lv>vl

helva>hevle (AAT, Kas. 58-16)

rv>vr

kervan>kevran (GA, 346-5), derviş>evriş (AKD, 77-3), devrêş (TYAD, 65-1)

ry>yr

derya>dêyra (OAAAD, Kay., 95-10)

ng̃>yn

peynir>yengir (AİAD, Zong. 194-5)

br>rp

kibrit>kirpit (ErYA, 304-28); ibrik>ırbıķ (OAAAD, Kır. 125-10); ibret>erbat (OAAAD, Yoz. 191-2); irbet (AKD, 166-18); gübre>gürbe (ErYA, 365-20)

tl>ld

patlıcan>baldırcan (ErYA, 375-21)

hl>lh

ihlamur>olhâmur (AİAD, Zong. 194-3)

ml>lm

memleket>melmeket (ErYA, 210-22)

bl>lb

kible>gilba (OAAAD, Kay. 92-9)

vl>lv

selvi>sevli (UA, 132-5)

yr>ry

seyran>seryan (STIAT, Siv. 66-24)

fr>rf

sofra>sorfa (EYAD, 54-38)

cr>rc

tecrübe kal->tercübie gal- (NYA, 5-21)

hr>rh

harbe>erhbe (AKD, 199-24)

vr>rv

avrat>arvat (AKD, 4-23)

mr>rm

zümrüt>zürmüd (OAAAD, Kay., 48-16)

yr>ry

seyran>seryan (STIAT, Siv. 66-24)

lr>rl

kalbur>halbur (UA, 113-17)

rg>gr̄

ırgat>ıgrat (EYAD, 86-23)

ks>sg

peksimet>besgimet (ErYA, 360-23)

rh>hr

merhaba>mehraba (KİA, 167-21), perhiz>pehriz (OAAD, Yoz. 187-23), merhum>mehrum (ErYA, 398-36)

mh>hm

zemheri>zehmeri (AİAD, Van, 41-20)

2. Uzak Ünsüzler Arasında Yer Değiştirme

rb>br

muharebe>muhabere (TYAD, 23-6), darbuka>dabruka (DA, 152-47)

yh>hy

seyahat>sihāyet (OAAD, Niğ. 35-15)

yl>ly

karyola>karolye (AİAD, 84-5)

rk>kr

mütareke>mütakere (EİA, 143-83)

ln>nl

lânet>na'let (DA, 103-19)

rn>nr

general>gerenal (KİA, 212-4), satranç>santıranç (EYAD, 62-4)

şf>vş

keşif>keyş (EİA, 18-43)

Bir örnekte de yer değiştirme olaylarında aynı ya da birbirine yakın boğumlanmalı ünsüzleri yan yana getirilerek, konuşmada, en az çaba kanununu gerçekleştirme eğiliminin yer aldığı görülmektedir³⁹.

şalvar>şavral (GA, 356-20)

XI. HECE KAYNAŞMASI

Hece kaynaşması, iki ünlü arasında bulunan g, ğ n, k damak sesleri ile f, v ve h ünsüzlerinin eriyip yok olurken, iki veya daha fazla yakın hecenin kaynaşıp tek heceye inmesi olayıdır⁴⁰. Bu ünsüzler bazı Fonetik olaylar sonucundan eriyip kaybolurken yanlarındaki ünlüleri de düşürmektedir⁴¹. Böylece hece sayısı azalır

cevap>cāp (GA, 344-2); fakat>fāt (OAAD, Kay. 57-2);
mağara>māra (OAAD, Kay. 45-28); mağaza>māza (AAT, Kas. 24-27);
mukayyet>muḥāt (OAAD Kır. 100-30)

³⁹ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 99

⁴⁰ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 37.

⁴¹ Tuncer Gülensoy, KYA, s. 69.

XII. ÜNSÜZ TÜREMESİ

b

pamuk>pambıḡ (UA, 128-17); hamal>hambal (AKD, 137-25);
peştamal>peşdambal (ErYA, 320-1)

Orta hecede bir b sesinin türediği görölmektedir. Bu b seslerinin m seslerinden sonra türemeleri oldukça ilginçtir. Bu tür kelimelerde b sesinin türediği yerde bir ünsüzün olduğu bilinmektedir⁴². Bu yüzden b sesi tüerken kelimenin asıllarına uygun bir şekilde telaffuz etme temayülleri görölmektedir. Zaten b sesinin türediği bölgeler Arapça ve Farsça konuşulan yörelerdir.

d

peynir>pëndir (OAAAD, Kır. 101-3), pëndir (UA, 129-3)

d türemesi bir tek peynir kelimesinde görölmektedir. ilk heceden sonra düşen yarı ünlü bir ses olan y'nin d'ye dönüşmesiyle mi yoksa y'nin düşmesi ile yerine yeni bir ünsüz mü türediği tam olarak belli değildir. Ayrıca bir örnekte sondaki ünlünün kısaldığı görölmektedir⁴³.

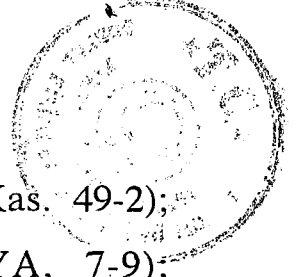
ng

zindana>zindaḡna (STİAT, Siv. 62-6)

Bir tek örnekte görölmektedir. n sesinin etkisiyle meydana gelmiş olabileceği kanaatindeyiz.

⁴² Türkçe Sözlük, TDK

⁴³ Leyla Karahan, A A S, s. 56.

ğ

duası>doğası (NYA, 35-1); bazan>bağzı (AAT, Kas. 49-2);
temin>teğmin (RİA, 22-43); muallim>muğallim (NYA, 7-9);
taaccüp>tağaccup (AAT, Niğ. 182-6)

ğ sesinin türemesi özellikle iç seste iki ünlü arasında görülmektedir. Bazen de bünyesinde Ğ (ayın) bulunduran kelimelerde görülmektedir. (Ğ) ayının düşmesiyle yerine bir küçük dil ünsüzü olan ğ sesi türemiştir diyebiliriz.

Bilindiği gibi Türkçe kelimelerde iki ünsüz yan yana bulunmaz. İki ünlü yan yana bulunan kelimeler halkın bir tepkisi olarak Türkçe ses uyumuna uyarma çabasının bir sunucudur denilebilir.

h

eyva>hayva (AİAD, 20-12); okka>hokka (EYAD, 142-9);
inşaat>inşahat (EYAD, 82-32); revan>rahvan (NYA, 51-69); saat>sahat
(KİA, 300-37); maiyet>mahayet (EİA, 11-8); menfaat>menfahat (EİA,
38-57)

Yabancı kelimelerde ön ve orta hecede h sesinin türediği görülmektedir. En çok bünyesinde iki ünlü bulunduran kelimelerde iç hecede türediği görülmektedir. Ön seste h sesininin türemesi yörenin etnik yapısıyla büyük ilgisi vardır⁴⁴. Ön ses h türemesi bilindiği gibi Türkçe kelimelerde de görülmektedir⁴⁵.

m

imkan>mimkan (AAT, Kas. 4-4)

⁴⁴ Anadolu Ağızlarının Etnik Yapıyla İlişkisi Sorunu TDAY, Bel. 1971, s. 25.

⁴⁵ Tuncer Gülensoy, KYA, s. 55.

n

fırsat>fırsant (GKAYA, 332-10); izahat>inzahat (NYA, 4-20);
tüfek>tüfenk (EYAD, 48-8); fişek>fişenk (ErYA, 211-7);
pankreas>pangırans (DA, 123-16); meclis>mencilis (GA, 360-1)

Yabancı kelimelerde özellikle Farsça kelimelerde bünyesinde n sesi bulduran kelimelerde Anadolu Ağzlarında n sesinin tekrar ortaya çıktığı görülmektedir. Yörenin ses özelliklerinin de n sesinin türemesine etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü Türkçe'de ng sesine karşılık bir ses vardır. tonbsuz olan k sesinden önce tonlu olan n sesinin getirilmesi o yörenin dil özelliğini gösterir. Ancak bazı örneklerin izahını yapmak bu aşamada mümkün değildir.

r

patlıcan>baldırcan (ErYA, 375-21)

v

mu'cizat>müvcuzat (AAT, Çor. 140-16)

Bünyesinen ( ) ayın bulduran kelimelerde teleffuzu zor olan ( ) ayının düşmesi ile kelime başındaki çift, dudak genzel, tonlu bir ses olan m'nin etkisiyle bir v türediği görülmektedir.

↔v

tekaüt>tagğavüt (EYAD, 109-3); dua>duva (HarA, 71-16);
suali>suvayl (KYA, 24-87); beddua>bedova (RİA, 2-170)

v_x

nöbet>nö_xbet (EİA 103-11)

y

esir>yesir (KİA, 169-75); yessir (ErYA, 243-8); daire>dayra (GA, 370-25); meşhur>meyşur (KYA, 21-1); reis>ire!yiz (GBAA, 42-10); vesait>vesayit (ErYA, 309-30); aile>ayile (EYAD, 109-23); limon>léymon (HarA, 72-28); mektup>meyktup (AAT, Çan. 118-22); mail>mayıl (DTYA, 22-7)

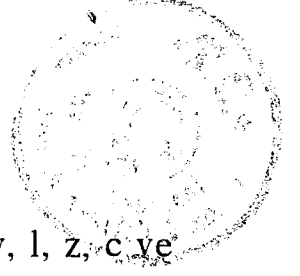
y sesi yar ünlü, akıcı ünsüz olması nedeniyle kelime başında ve kelime ortasında kolay türeyen bir sestir. Örnekleri boldur. İki ünlü arasında türemekle beraber bu kurala uymayan örnekler de vardır. Bunu da kelimenin söyleyiş biçimine ve diğer ünsüzlernin etkisine bağlamak mümkündür.

Anadolu Ağızlarında yabancı kelimelerde ünsüz türemesi sık rastlanan bir olay değildir. Bununla beraber ön ve orta hecede ünsüz türemelerine rastlanmaktadır. En çok b, d, g, g, h, m, n, r, v ve y ünsüzlerinin türediği görülmektedir. En çok Doğu Anadolu ve kısmen de Orta Anadolu bölgesinde rastlanmaktadır.

Orta hecede ünsüz türemesi genellikle iki ünlü arasında türemektedir. Türkçede iki ünlü yan yana gelmediğinden dolayı halkın bir tepkisi olaak ortaya çıkmıştır.

Ünsüz türemesi olayı Anadolu Ağızlarında görüldüğü gibi başka dillerde de görülmektedir. Bunun için ünsüz türemesi sadece Türkçe'ye has bir olay değildir. Janos Eckmann, ünsüz türemesinin sesin boğumlanma hareketiyle ilgili olduğunu söylemektedir⁴⁶. Ayrıca bazı ünsüzlerin türemesi kendinden sonraki ünsüzlerin yardımıyla ortaya çıkmışlardır.

⁴⁶ Janos Eckmann, *Türkçede, D, T ve N Seslerinin Türemesi*, TDAY, Belleten 1955, s. 11-22.

XIII. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Yabancı kelimelerde ünsüz ikizleşmesi en çok b, s, m, y, l, z, c ve p ünsüzlerinde görülmektedir. İkizleşen sesler daima iç sestedir. Tek ünsüzün ikizleşmesi olayı genel olarak iki heceli kelimelerde ve iki ünlü arasında kalan ünsüzlerde görülmekle beraber⁴⁷ ikiden fazla heceli kelimelerde de görülmektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi iki heceli kelimelerde kelimelerin ilk heceleri daima açık ve vurgu da genellikle ikinci hecededir⁴⁸. Seslerin ikizleşmesi bazı ünsüzlerin boğumlama özelliklerine bağlı olmakla beraber vurgunun etkisine ve sesinin boğumlanma hareketlerindeki şiddete bağlamak mümkündür⁴⁹.

İkiden fazla heceli kelimeler de ikizleşme örnekleri görülmektedir. Bunu da o bölgenin ağız özelliklerine bağlamak mümkündür⁵⁰. Özellikle Doğu Grubu Ağızlarında ünsüz ikizleşmesi diğer bölgelere göre daha fazladır⁵¹.

b>bb

sabah>sabbah (HarA, 70-33); ebedi>èbbedi (RİA, 1-73)

k>gg

tekaü>taggavüt

kt>tt

mektep>mettap

l>ll

ilaç>illāç (AKD, 328-22)

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 102.

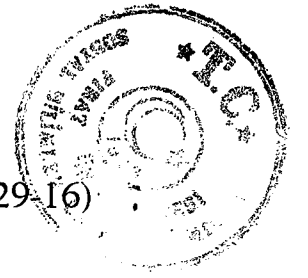
⁴⁸ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 103.

⁴⁹ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 104.

⁵⁰ Tuncer Gülensoy, KYA, s. 67.

⁵¹ Leyla Karahan, AAS, s. 32

m>mm

hamal>hammal (AKD, 114-7); emare>emmare (KYA, 29-16)

s>ss

esir>yessür (EİA, 123-6); asuman>essiman (AİAD, Muş, 101-14)

z>zz

pazar>pazzar (ErYA, 251-4)

c>cc

cesur>cessur (RİA, 1-18)

y>yy

mecidiye>mecidiyye (GA, 358-9), seyahat>seyyat (AİAD, Bol. 163-6)

p>bb

depo>debbo (EYAD, 77-10)

XIV. İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ

İkiz ünsüz tekleşmesi, ikiz ünsüzlü kelimelerdeki ünsüzlerden birisinin erimesi (düşmesi) olayıdır⁵². Anadolu Ağızlarında bünyesinde ikiz ünsüz bulunduran yabancı kelimelerde, ikiz ünsüzden kaçma yönünde bir eğilim vardır. Özellikle Arapça ve Farsça'dan dilimize geçmiş kelimelerde çok görülmektedir⁵³. İkiz ünsüzün tekleşmesi olayı, kelimeleri daha kolay telaffuz etmekten başka bir şey değildir. En çok sırasıyla l, m, c, v, h, ı, k, k, f, r ve z seslerinde görülmektedir. En çok "dükkân" ve "mahalle" kelimelerinde görülmektedir. İkiz ünsüz tekleşmesi olayına bütün yörelerimizde rastlanmaktadır.

kk>k

dükkan>tükan (AKD, 158-34); mürekkep>mirekip (AAT, Çan., 97-21)

mm>m

tahammül>tahamül (AAT, Kas. 36-25); temmuz>temüs (AAT, Niğ. 184-3)

⁵² Tuncer Gülensoy, KYA, s. 67.

⁵³ Zeynep Korkmaz, Güneybatı Anadolu Ağızları, Ankara 1994., s. 81.

cc>c

seccade>secáde (TYAD, 72-10); müneccim>müncim (AKD, 78-23)

hh>h

müteahhit>mütehét (EİA, 58-23); sıhhiye>sıhiye (EİA, 90-102),

dd>d

müddet>müdet (KİA, 188-16), beddua>bedova (RİA, 2-170)

kk>ķ

muhakkak>māķaķ (TYAD, 46-7)

ff>f

muvaffak>mufaķ (AKD, 105-21)

rr>r

zürriyet>zürri!t (GBAA, 201); taarruz>tāruz (AİAD, Bol. 168-2)

zz>z

muazzam>m'āzem (GA, 360-19); tenezzül>tenezül (EİA, 177-52)

vv>v

nübüvvet>nùbuvet (RİA, 26-26), kuvvet>ġuvat (KİA, 199-40),
evvela>e!ve!la (GBAA, 29-6), mürüvet>mürüvet (OAAD, Yoz. 123-16)

Türkçe kelimelerde iki ünsüz yanyana bulunmaz. Bu kuralın
Anadolu Ağızlarında yabancı kelimelere de uygulandığı görülmektedir.

XV. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

d

tendürdiyot>tentüriyot (EİA, 91-132)

f

tüfek>tüeng (KİA, 183-3); seferin>sērin (OAAD, Yoz. 193-26);
müftü>mütü (GBAA, 65-17)

f sesi diş dudak, sızıcı tonsuz olması sebebiyle ⁵⁴ orta hecede kolayca düşebilen bir ünsüzdür. Ve düşerken de genelde kendinden önceki ünlüyü uzattığı görülmektedir. Örnekleri fazla değildir.

g

sigara>ciara (OAAD, Niğ. 19-21), fotograf>foturaf (EİA, 132-43)>moturaf (GBAA, 88-5), foturaf (AKD, 153-19)

Özellikle fotograf kelimesinde çok görülmektedir. Orta hecede kolayca eriyip yok olmaktadır.

ğ

rağbet>rābet (AİAD, Zong. 204-14); mağara>māra (OAAD, Kay. 45-28); mağaza>māza (AAT, Kas. 24-27); bağ>bā (EYAD, 185-6)

Boğumlanma özelliği nedeniyle iç seste ve son seste kolayca eriyip kaybon bir ünsüzdür. İç seste iki ünlü arasında düşerken ikiz ünlü oluşmasına sebep olmaktadır. Son seste düşerken kendinden önceki ünlüyü uzattığı görülmektedir. g düşmesi hep kalın ünlülü kelimelerde görülmektedir⁵⁵.

⁵⁴ Tuncer Gülensoy, KYA, s. 48.

⁵⁵ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 107.

h

hoca>oca (NYA, 7-14); hücum>ücüm (KİA, 199-43); hükümet>ükümat (DTYA, 11-7); heybe>ābe (STİAT, Tok. 151-23); pehlivan>pēlivan (AAT, Kas. 4-7); cumhuriyet>cumuriyet (DA, 115-17); meşhur>māşur (KİA, 290-6); zemheri>zemeri (EYAD, 61-3); mahpus>mapus (GKAYA, 404-3); muhacir>muacir (AAT, Çan. 115-2); ahize>aize (EYAD, 114-22); tespîh>tasbā (EYAD, 183-3); talimgah >telimgā (KİA, 168-43); sabah>sabā (RİA, 3-48); günah (OAAAD, Kay. 91-15); padişah>padişa (GA, 344-10)

h sesi nefes, sızıcı, tonsuz bir ses olmasından dolayı ⁵⁶ hece başında hece ortasında ve hece sonunda kolayca kaybolabilmektedir. Örnekleri oldukça boldur. Bütün yörelerimizde rastlamak mümkündür. Son seste h sesi düşerken yanındaki ünlüyü uzattığı görülmektedir⁵⁷. Bazen ünlüyü uzatmadan da düştüğü görülmektedir.

k

k düşmesi kelimenin iç ve son sesinde görülmektedir. Düşerken de bazı kelimelerde yanındaki ünlüyü uzattığı görülmektedir.

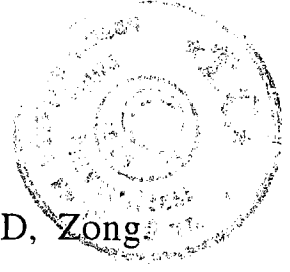
elektrik>aletirik (NYA, 5-13), banknot>paunot (KİA, 320-21), fakat>fāt (OAAAD, Kay. 57-2), misk>mis (AAT, Ams. 176-10), tüfek>tüfe! (GBAA, 9-11), maşrik>meşrā (GA, 344-21)

l

iskemle>üskeme (EYAD, 140-17)

⁵⁶ Tuncer Gülensoy, **KYA**, s. 48.

⁵⁷ Tuncer Gülensoy, **KYA**, s. 65.

n

rençper>reşber (AKD, 340-19); tülbent>tülbet (AİAD, Zong. 199-13); tanzim>tāzim (ErYA, 207-8); insan>īsan (EYAD, 174-2); piriç>piriç (OAAD, Yoz. 158-9)

İç seste düştüğü görülmektedir. Düşerken yanındaki ünlüleri etkilediği görülmektedir.

r

Kelimenin orta ve son hecelerinde rastlanmaktadır. Özellikle iç seste bir ünsüzden önce bulunan r'nin düşmesi oldukça dikkat çekicidir. Son seste r düşmesi en çok Kütahya yöresinde rastlanmaktadır. Son seste r düşerken kendinden önceki ünlüyü uzattığı görülmektedir. Batı Grubu Ağızlarında r sesi genelde düşer⁵⁸.

ejderha>ejderha (EİA, 144-125); römork>remük (KYA, 16 (2)-31); eşarp>eşap (ErYA, 319-11); mermer>māmer (AAT. Kas. 60-9); sefer>sefē (KYA, 36-5); haber>habē (KYA, 9-9)

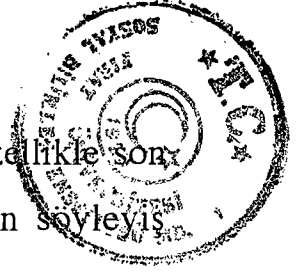
s

ağustos>avusto (RİA, 20-41)

t

hizmetkâr>hızmekar (OAAD, Yoz. 152-21); rast gel>ras gel- (KİA, 181-58); abdest>abdes (HarA, 70-33); turist>turis (RİA, 2-179); meşveret>müşevere (EYAD, 119-26); serbest>zelbes (KYA, 19-80)

⁵⁸ Leyla Karahan, AAS, s. 129.

t sesi, düş-dişeti patlayıcı bir ses⁵⁹ olması nedeniyle özellikle son seste kolayca düşmektedir. Ünsüz düşmelerinin bir çoğunun söyleyiş zorluğundan kaynaklandığı bilinen bir gerçektir⁶⁰.

t sesi örneklerde de görüldüğü gibi genelde bir ünsüzle beraberken veya kendinden sonra gelen bir kelime ile birleşeceği zaman düşer⁶¹.

v

mevzubahis>mezubahis (AKD, 298-23); yevmiyeci>yömiyeci (NYA, 5-9); cevap>cāp (GA, 344-2); mevlam>mēlam (STİAT, Siv. 75-6); tövbe>töbe (GKAYA, 313-139); pilāv>pilo (STİAT, Tok. 162.12)

Genelde orta hecede düştüğü ve bazen kendinden önceki ünlüyü uzattığı görülmektedir.

y

zeynep>zēneb (NYA, 1-49); zeytin>sētın (GBAA, 79-26); çeyiz>ceīz (TYAD, 26-25); meydan>midan (OAAD, Niğ. 8-12); çeyrek>çērek (STİAT, Siv. 11-31); leylek>lālek (AAT, Çor. 150-21)

y sesi yarı ünlü bir ses⁶² olması nedeniyle orta hecerde ünlüleşip kaybolması en kolay olan bir sestir. Düşerken genelde kendinden önceki ünlüyü uzatır. Çift y'nin düşmesi olayı bir tek mukayyet>muhat (OAAD, Kır. 100-30), örneğinde görülmektedir.

⁵⁹ Tuncer Gülensoy, **KYA**, s. 48.

⁶⁰ Zeynep Korkmaz, **NYA**, s. 107.

⁶¹ Zeynep Korkmaz, **NYA**, s. 106.

⁶² Zeynep Korkmaz, **NYA**, s. 107.

vatoz>vato (RİA, 2-79)

Çok seyrek düşen bir sestir. Örnekleri fazla değildir.

Genel olarak Anadolu ağızlarında bulunan yabancı kelimelerde, d, f, g, ğ, k, l, n, r, t, y ve z ünsüzlerinin düştükleri görülmektedir. Bunlardan k, g, ğ, n, y, v ve h seslerinin zamanla ünlüleşerek eriyip kayboldukları görülmektedir⁶³. l, r, s, t ve z sesleri genellikle çok zor düşen ünsüzlerdir. Bütün bu ünsüzler kelime içinde hep bir ünlü ile patlayıcı ya da sızıcı bir ünsüz arasında ve hece sonuna geldiklerinde düştükleri en belirgin özelliştir.

Gerek önseste, gerekse orta ve sonseslerde olsun ünsüz düşmesinin sebebi, düşen ünsüzlerin buldukları kelimelerdeki türlü seslerin arka arkaya gelmelerinden doğan özel boğumlanma şartlarına bağlı olduğunu Prof. Dr. Z. Korkmaz NYA, adlı eserinde söylemektedir⁶⁴.

---

⁶³ Tuncer Gülensoy, KYA, s. 65.

⁶⁴ Zeynep Korkmaz, NYA, s. 107.

C) İNDEKS

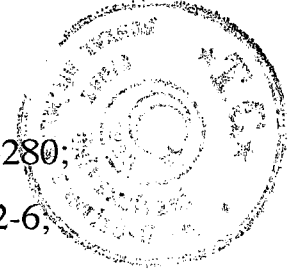
- A -

- abajur** : abat-jour Fr. abajör KYA 21-3
- abdest** : Âb-dest Far. abdes HarA 70-33; opdest KYA 1-87;
abdes OAAD Kay. 54-19.
- abide** : âbide Ar. âbide KYA 7-14
- acaba** : ‘acebâ Ar. ‘aceba DA 147-16
- acem** : acem-istan Ar.: acamisden KYA, 23-11
- acente** : agente İt Acenta RİA 22-63.
- adalet** : ‘adâlet Ar. edâlet KİA, 170-9; edâlet ErYA 318-2
- âdet** : ‘âdet Ar. edet EYAD, 116-13
- agustos** : Augustus Lat. avustoz RİA, 29-5; avusto RİA, 20-41;
âstos AAT Çan. 217-15; avusdos GKAYA, 343-33
- ahbap** : ahbâb Ar. éhbap EİA, 62-56, abap AAT, Kas. 34-10;
apbap OAAD, Yoz 184-2, ehbap AİAD, Esk. 115-6
- ahenk** : âheng Far. âhenk KYA 5-105
- ahize** : âhize Ar. aize EYAD 114-22
- ahlâk** : ahlâk Ar. ehlak GKAYA 332-29
- ahu** : âhû Far. âhi STİAT, Siv. 68-4
- ahval** : ahvâl ehval AKD, 73-39
- aile** : âi’le Ar. ayle AKD, 52-11; ayle TYAD, 76-1;
ayle AKD, 52-11; ayile EYAD, 109-23; âyile ErYA, 250-24;
ayile OAAD, Niğ. 3-2; âyile RİA, 40-43; ayile DA, 124-7
- akasya** : acacia, Fr. ahasya NYA 1-48
- akıbet** : ‘akıbet, Ar. ağıbet ATT, Kas. 55-30
- akıl** : ‘akl, Ar. ahıl DA, 147-5
- akort** : accord, Fr. akort KYA, 5-105

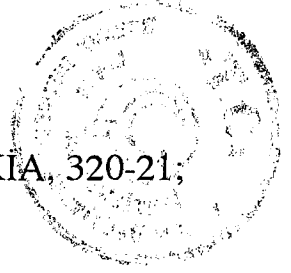
- akraba** : akrabā, Ar. àhruba DA, 147-4
- alafranga** : alla-franca, İt. alafuranğa KYA, 8-27
- alāmāt** : alāmet, Ar. alemet AKD, 238-29
- âlem** : âlem, Ar. alam, AİAD, Van 31-7
- allâh** : Allâh, Ar. alā DA, 147-24; allā KYA, 1-45; alla RİA, 28-19; alā TYAD, 26-14; allā NYA, 64-4
- ambar** : Anbār, Far. ambal NYA, 24-4; `anbar RİA, 2-61
- ameliyat** : `ameliyyāt, Ar. imeliyet NYA, 1-56
- amerika** : America, İng. Ameriķia NYA, 5-71
- amma** : ammā, Ar. emme KYA, 24-158
- anahtar** : anahtar, Yun. ināter AAT, Kas. 46-13, ineter AİAD, Zong. 205-1
- antika** : antica, İt. antike NYA, 34-47
- apartman** : appartement Fr. apartümen AKD, 286-5; apartıman DA 117-7; apartıman KYA, 3-27; apartuman EYAD 65-16; apartuman GKAYA, 331-6
- aptes** : ābdest, Far. aptez EYAD, 219-32
- arap** : `arab, Ar. arap KYA, 23-2, ereb EYAD, 145-2
- arzuhal** : `arz-ı hāl, Ar. erzahal EYAD, 61-20
- asansör** : ascenseur, Fr. asansor AKD, 286-5
- asayış** : āsāyiş, Far. esayış EYAD, 78-29
- asfalt** : asphalte, Fr. asvalt EİA, 74-54
- asker** : `asker, Ar. esger AAT, Kas. 3-4, esgár NYA, 62-87; asger ErYA, 372-21, esger HarA, 69-7
- asuman** : Âsmān, Far. essiman AİAD, Muş 101-14
- asır** : `asr, Ar. esır EYAD, 227-4
- aşık** : āşık, Ar. aşıh AİAD, 90-19; aşıh AAT, Kas. 21-15; aşıh TYAD, 106-17; aşıh KİA, 161-4; aşıh GKAYA, 321-364

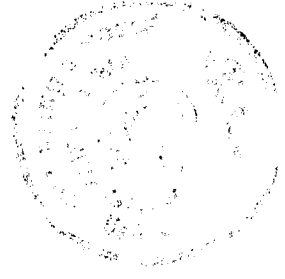
- ateş** : āteş, Far. ḥateş KYA, 34-3; atāş GKAYA, 318-280;
 ‘ataş DA, 148-40; ataş DA, 67-33; ataş HarA, 72-6,
 atēş UA, 93-13; ataş AKD, 72-32
- Avlu** : aule, Yun. avli DA, 148-49
- avukat** : avvocato, İt. abikat DA, 147-11
- avrat** : ‘avret, Ar. arvat AKD, 41-23; arvat AİAD, 27-27;
 avrat TYAD, 75-5; rrvat KİA, 272-22
- ayıp** : ‘ayb, Ar. ‘ayıb DA, 149-12
- azat** : azād, Far. azāt AAT, Kas. 35-14
- azrail** : ‘Azrā’īl, Ar. ezrayil EYAD, 109-30; ezrail STİAT, Siv. 20-15;
 ezrail OAAD, Niğ. 14-4; ‘ezrāyil DA, 144-22

- B -

- baba** : bābā, Far. boba KYA, 3-31; buba AİAD, Zong. 179-35;
 boba AİAD, Esk. 119-10
- Baca** : bāce, Far. pēce OAAD, Kay. 78-7
- bağ** : bāg, Far. bā EYAD, 185-6
- bahane** : bahāne, Far. mahana, OAA, Kay. 66-25;
 mahane, AAT, Ams. 156-7
- bahçe** : bāğçe, Far. baḥça UA, 89-3; baḥça HarA, 76-8;
 baḥça KİA, 171-32; baḥça EYAD, 39-18;
 baçça AAT, Kas. 27-20; bağçe RİA, 1-21
- bahçıvan** : bāğçevān, Far. beḥçıvan AKD, 256-29; bağvanci AİAD, 19-13
- bakkal** : bakkāl, Ar. baḳgal GBAA, 85-25
- bakla** : bakla Ar. pahla NYA, 6-10; pakla UA, 128-14;
 pakla AAT, Kas. 43-3; pahla OAAD, Niğ. 3-1
- balkon** : balcon, Fr. bałkon KYA, 8-2; bałkon DA, 71-26;
 bałgon AKD, 54-7
- banka** : banca, İt. pañga NYA, 62-16

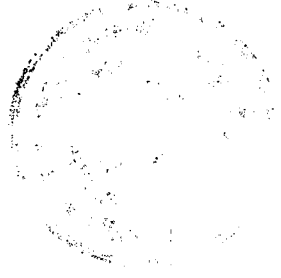

- banknot** : bank-note, İng. pa`ñginot GBAA, 59-18; paunot KİA, 320-21;
panğilot AKD, 281-1
- bari** : bārî, Far. bāli DA, 149-15
- barut** : bārūd, Ar. barıt ErYA, 211-8
- battaniye** : battaniyye, Ar. batdaniye KYA, 3-38
- beddua** : bed+du`ā, Far.+Ar. bedua TYAD, 144-4; bedova RİA, 2-170;
- belâ** : belā, Ar. belā GKAYA, 393-3
- belediye** : belediyye, Ar. beldiye KYA, 4-2
- beli** : belî, Far. belî UA, 96-4
- benzin** : benzine, Fr. benzin, EİA, 174-41
- beraber** : berāber, Far. barabar DA- 149-21; beraber GKAYA, 317-234
- berber** : barbiere, İt. bêlbêr AAT, Çan. 91-25; belber OAAD, Kay. 63-9
- beton** : beton, Fr. veton KİA, 229-107
- beyaz** : beyāz, Ar. bayaz KİA, 181-35; biyas STİAT, Siv. 37-16
- beyhude** : bî-hūde, Far. bêyhūde OAAD, Yoz. 151-18
- beyt** : beyt, Ar. bête AAT, Çor. 151-20
- bazen** : ba`zen, Ar. bagzı AAT, Kas. 49-2
- bezirgan** : bāzergān, Far. bezirgān NYA, 45-18;
bezirĝen STİAT, Siv. 131-4; bezirgen AKD, 190-35;
bezirĝan TYAD, 32-9
- bîçâre** : bî-çâre, Far. bıçâre AAT, Çor. 148-15
- bihaber** : bî-haber, Far. bêyhever STİAT, Siv. 111-27
- billûr** : billûr, Ar. billûr KYA, 8-35
- bira** : birra, İt. bire ErYA, 215-8
- bisküvi** : biscuit, Fr. biskivit DA, 150-24
- bostan** : bostān, Far. bosdan NYA, 12-16

-C-

- cadı** : cāzū, Far. cazu EYAD, 124-25; cāzi GA, 392-28;
cazi RĪA, 26-71
- cadde** : cādde, Ar. cedde AKD, 56-15; cedde EĪA, 24-37
- cahil** : cāhil, Ar. cāyil GBAA, 41-8; cahal KĪA, 244-28;
cahal EĪA, 27-37; cahél EĪA, 58-15
- camekân** : cāme-kān, Far. cemaken STĪAT, Siv. 63-17
- camız** : cāmūs, Ar. camuş KĪA, 179-37
- cami** : cāmi', Ar. cāmi NYA, 7-17
- canavar** : cān-âver, Far. canavar RĪA, 1-48
- casus** : cāsūs, Ar. casıs AKD, 199-4
- cebrail** : cebrâil, Ar. cebrâil RĪA, 26-41
- cebren** : cebren, Ar. cepren AAT, Çan. 96-23
- cehennem** : cehennem, Ar. ceennem KĪA, 310-93;
cehendem AĪAD, Zong. 1991-16
- ceket** : Jaguette, Fr. caket DA, 136-27; çakét EĪA, 28-99;
caket KĪA, 186-3
- cellât** : cellâd, Ar. cellet AKD, 136-39; cêllat STĪAT, Siv. 4-20;
gellet AAT, Ams. 116-15
- cemaat** : cemā'at, Ar. cömehet EYAD, 43-30;
comaat OAAD, Kay. 65-22; comat AAT, Çan. 131-4;
comahat STĪAT, Siv. 25-20; cemaat DTYA, 11-3
- cennet** : cennet, Ar. cenner AAT, Çan. 89-5
- cendere** : cendere, Far. cendire KYA, 9-50
- cenk** : ceng, Far. ceng HarA, 97-30
- cephane** : cebe-hāne, Moğ.+Far. cepbane EĪA, 26-30; cepāne KYA, 23-70;
cepbane DTYA, 8-5
- cesaret** : cesāret, Ar. ceseret EYAD, 93-34

- cesur** : cesūr, Ar. cessur RĪA, 1-18
- cevap** : cevāb, Ar., covab AAT, Kas. 11-22;
cevaf STĪAT, Siv. 109-7; cüvap DA, 151-50;
cevap GKAYA, 317-245; cuvap OAAD, Yoz. 157-19;
cāp GA, 344-2
- cevher** : cevher, Ar. cavihar AKD, 223-39; cefahir AAT Kas. 64-5
- ceviz** : cevz, Ar. AĪAD, Zong. 194-5; cövüz AAT, Kas. 72-23;
cevuz EĪA, 44-21; cövüz STĪAT, Siv. 75-18;
cevüz HarA, 111-6; cevüz ErYA, 213-25;
cevüz EYAD, 94-9
- cezve** : cezve, Ar., cözva OAAD, Kay. 83-7
- cibilliyet** : cibillet, Ar. cibiliyet DA, 151-34
- cihan** : cihān, Far. cēhan STĪAT, Siv. 20-4; cahana STĪAT, Siv. 110-17
- ciğer** : cīger, Far. ciger UA, 86-13; ciğer UA, 99-13;
ciger GKAYA, 378-15; ciyer AAT, Kas. 42-8
- cop** : cūb, Far. cob STĪAT, Siv. 3-16
- cömert** : cevān-merd, Far. comart AAT, Kas. 58-11
- cumhuriyet** : cumhūrriyyet, Ar. cumuriyet DA, 115-17;
cumuriyet AKD, 373-17
- cüdâ** : cüdâ, Far. cida OAAD, Yoz. 159-

-Ç-

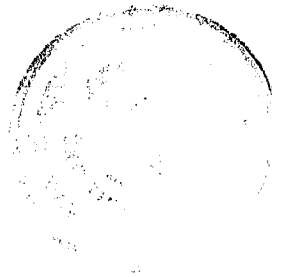
- çamaşır** : came-sūy, Ar. çamaşır DA, 63-27
- çarşı** : çār-sū, Far. çarşı TYAD, 106-1; çāşı KYA, 5-94
- çengel** : çengāl, Far. çangal DA, 152-20
- çeşm** : çeşm, Far. çeşm STĪAT, Siv. 68-8
- çeşme** : çeşme, Far. çeşme TYAD, 77-12; çöşme NYA, 14-49;
çişme NYA, 8-19; çişme OAAD, Niğ. 12-1
- çevgen** : çevgān, Far. çögen UA, 103-13; çevgen AĪAD, Zong. 204-4

- çeyiz** : cihāz, Ar. ceīz TYAD, 26-25; cēhiz NYA, 2-13;
cehiz DA, 137-12; cehiz EİA, 78-25
- çeyrek** : çār-yek, Far. çērek STİAT, Siv. 11-31
- çırağ** : cerāg, Far. çerah DTYA, 1-3
- çikolata** : cioccolata, İt. çukulata KYA, 1-38; çikolata OAAD, Kay. 69-9
- çimen** : cemen, Far. çim UA, 102-16
- çimento** : cemento, İt. çöve!nte GBAA, 62-12; çimānto RİA, 11-179
- çingene** : çingāne, Far. ciŋan STİAT, Siv. 76-16;
cingana, OAAD, Yoz. 151-8; cingene GKAYA, 347-25;
cingene DA, 68-32
- çiriş** : şiriş, Far. çiriş UA, 103-2
- çoban** : şobān, Far. çovan EYAD, 127-9
- çuval** : cuvāl, Far. çuval AİAD, Zong, 198-25
- çuvaldız** : cuvāl-dūz, Far. çuvalduz TYAD, 101-12

-D-

- dahil** : dāhil, Ar. dāil KYA, 24-1
- daire** : dā'ire, Ar. dayıra AAT, Ams. 165-1; dayra GA, 370-25
- dakika** : dakika, Ar. değge EİA, 24-36; dağga KİA, 167-22;
dağga AKD, 32-8; dakka DA, 69-33; dakga HarA, 69-13.
- darbuka** : darabukka, Ar. dabrukā DA, 152-47
- dava** : da'vā, Ar. da'vā DA, 64-26; devè STİAT, Siv. 39-23;
da've OAAD, Yoz. 158-28
- davet** : da'vet, Ar. devat ErYA, 332-10; davat AKD, 28-16
- davetiye** : da'vetiyye, Ar., devátya EYAD, 119-1
- davul** : tabl, Ar. davıl EYAD, 180-10
- defa** : def'a, Ar. da'fe DA, 152-48
- defter** : defter, Ar. dēvter OAAD, Kay. 76-3

- dellâl** : dellâl, Ar. dellâl TYAD, 97-9
- depo** : depot, Fr. debbo TYAD, 79-2; debbo EYAD, 77-10
- derman** : dermân, Far. dermen UA, 105-21
- derviş** : dervîş, Far. de!vriş GBAA, 91-23; dêvrüş AİAD, Bol. 172-3;
devriş AİAD- Esk. 128-32; dervüş EYAD, 89-15;
devriş AKD, 77-13; devrüş GKAYA, 309-17;
devrêş TYAD, 80-2; devriş KİA, 176-11;
devrüş STİAT, Siv. 8-5; devrüş ErYA, 219-15;
devrüş OAAD, Niğ. 3-11
- derya** : deryâ, Far. dêyra OAAD, Kay. 95-10
- destmal** : dest-mâl, Far. destmel KİA, 330-30
- dev** : dîv, Far. dêv STİAT, Siv. 12-8; dév EİA, 12-49;
dêv TYAD, 60-13
- devlet** : devlet, Ar. dêvlet RİA, 22-61; dövlet AİAD, Zong. 199-14;
dövlet HarA, 73-1; devlat EYAD, 63-10;
döylet OAAD, Kır. 119-22; dövlet NYA, 8-9
- devre** : devre, Ar. dövre EYAD, 129-7
- deyyus** : deyyūs, Ar. döyüs OAAD, Niğ. 15-9; deyüs GBAA. 69-31;
dêyos AAT, Çan. 93-19; deyus KYA, 7-67
- dide** : dîde, Far. dida AİAD, 95-9
- diploma** : diploma, İt. diplema RİA, 45-16
- dirhem** : dirhem, Ar. direm GA, 368-17
- divane** : divâne, Far. düvâne AAT, Kas. 34-19;
divâne AİAD, Zong. 193-2
- doktor** : docteur, Fr. tohdir OAAAd, Niğ. 10-19;
doğdur AAT, Kas. 10-9; toğdur NYA, 8-6;
toğtur STİAT, Siv. 35-15; toğtur GA, 370-27;
doğdor EYAD, 67-4; toğtor GKAYA, 332-6;

toħdor KĪA, 166-51; doħtor TYAD, 70-4;
doħdur AAT, Ćan. 131-14; doħtor DA, 123-9;
doħdor ErYA- 212-23

- domates** : domates, Amr. tumates AKD, 179-8; tomates, EĪA, 50-15;
domatis AAT, Kas. 43-4; dumatés ErYA, 344-10;
tamates GA, 358-8; domatez KYA, 9-42
- dua** : du‘ā, Ar. düva STĪAT, Tok. 208-32; duva HarA, 71-16;
duv‘a GA, 382-3; düā KYA, 1-48; doa STĪAT, Siv. 23-36;
doġā NYA, 35-1
- duvar** : dīvār, Far. duġar NYA, 45-83; dīvar AĪAD, Zong. 187-17
- dükkân** : dukkân, Ar. tükân GKAYA, 377-8;
tükan OAAD, Yoz., 154-3; tikan STĪAT, Siv. 76-35;
dükge!n GBAA, 85-23; düven GA, 368-15;
tükà!n ErYA, 208-35; tükan AKD, 158-34;
dükán DA, 124-29
- dürbün** : dür-bün, Far. düldül NYA, 48-18; dülbün STĪAT, Siv. 42-34;
dündün KYA, 24-135

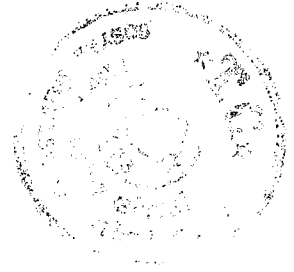
- E -

- ebedi** : ebedī, Ar. èbbedi RĪA, 1-73
- ebediyen** : ebediyyen, Ar. abediyen AAT, Kas. 77-10
- ebru** : ebrī, Far. ebri STĪAT, Siv. 83-18
- eczahane** : eczā’+hāne, Ar.+Far. eczāne KĪA, 235-37
- efkâr** : efkār, Ar. évkar OAAD, Niġ. 8-28; efier STĪAT, Siv. 112-14
- efrat** : efrād, Ar. evrāt KYA, 24-12
- ejderha** : ejderhā, Far. ajdaha STĪAT, Siv. 142-16;
ezderha AAT, Kas. 39-19; ejdeha EĪA, 144-125;
ejdeha KĪA, 291-56; ejdeha UA, 107-21

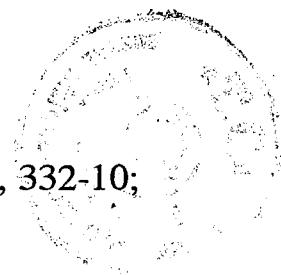

- elektrik** : électricque, Fr. aletdirik NYA, 25-37; aletirik NYA, 5-15;
alatirik GA, 344-5; elegtirik DA, 64-18; elektirek KYA, 7-24
- emanet** : emānet, Ar. amanat EYAD, 68-25; amanet KĪA, 161-38;
amanat GA, 346-24; amanet OAAD, Niğ. 28-7
- emare** : emāre, Ar. emmare KYA, 29-16
- emlāk** : emlāk, Ar. emlek OAAD, Kay. 51-21
- entari** : anteri, Ar. anteri DA, 77-12; anteri TYAD, 27-19;
ertere STĪAT, Siv. 29-19
- erzak** : erzāk, Ar. arzàh ErYA, 330-9
- esans** : essence, Fr. ésas AAT, Çan. 131-11
- esbap** : esvāb, Ar. esvaf STĪAT, Siv. 116-4; asvap ErYA, 283-23;
asbap GA, 388-29; ebvab AAT, Kas. 13-19
- esir** : esīr, Ar. yessir ErYA, 243-8; yesir KYA, 23-18:
yesir KĪA, 169-75; yassır STĪAT, Siv. 95-5;
yesir DTYA, 6-1; yèsir AAT, Kas. 43-31; yessir EĪA. 21-158,
yesir EYAD, 74-4; yesir RĪA, 36-22
- eşarp** : echarpe, Fr. eşap ErYA, 319-11
- eşkiya** : eşkiyā, Ar. eḫşıya KĪA, 185-15
- etiket** : etiquette, Fr. átket EYAD, 84-38
- evlād** : evlād, Ar. ēvlād GKAYA, 309-7
- evvela** : evvelā, Far. e!ve!la GBAA, 29-6
- eyvan** : eyvān, Far. hayvalar AĪAD, 20-12

-F-

- faaliyet** : fa'āliyyet, Ar., fāliyet ErYA, 346-4
- fabrika** : fabrica, İt. pabrika KİA, 245-60; papriha GA, 344-5; pavlika DTYA, 6-6; fayrika RİA, 20-2; fabrika KYA, 5-114; farbüka ErYA- 215-8; fabruka STİAT, Tok. 186-24; fabruka ErYA- 210-20
- fakat** : fakat, Ar. vakat KYA, 35-4; fāt OAAD, Kay. 57-2
- fakir** : fakr, Ar. fağgır EYAD, 109-8; faqır TYAD, 70-2; fahir OAAD, Niğ. 3-2
- falan** : fülān, Ar. felan DA, 156-32
- fanilā** : phanella, İt. fanile EİA, 129-12
- fanus** : fanūs, Yun. fanıs UA, 109-12
- fasulye** : fasu'lye, Yun. fasuliya EİA, 46-2; fasulya AAT, Kas. 42-21; fasulā RİA, 22-1; fasılıya ErYA, 271-25; fasılıya NYA, 34-8;
- fayton** : phaeton, Fr. payton AKD, 286-14; payton DA, 119-34; paytun EİA, 92-160; payton KYA, 7-34; paytun NYA, 40-6; payton HarA, 80-24; paytun STİAT, Tok. 158-12
- felek** : felek, Far. feleḥ AKD, 65-29
- fenni** : fenni, Ar. fenné EİA, 175-80
- feryat** : feryād, Far. feriyat KYA, 7-42; firyad OAAD, Yoz. 183-11
- fırça** : fırça, Yun. furça, RİA, 10-303
- fıçı** : fıçı, Yun. fuçi, RİA, 5-12
- fındık** : funduk, Far. funduḥ GKAYA, 313-123; fındıh, AKD, 50-25; fındıh STİAT, Siv. 45-21
- fırın** : furun, Yun. firun EİA, 92-189; furun AAT, Kas. 43-6; furin TYAD, 97-9; furan RİA, 18-30; firin ErYA, 330-35
- fırka** : fırka, Ar. firğa KİA, 167-3; firke RİA, 36-23

- fırsat** : fursat, Ar. fursant EİA, 135-36; fırsant GKAYA, 332-10;
fırsant STİAT, Siv. 132-25
- fiat** : fiāt, Ar., fiyet NYA, 7-1; fiyet DTYA, 2-14
- figan** : figān, Far. fuğan STİAT, Tok. 206-6
- fincan** : fincān, Ar. filcan OAAD, Niğ. 39-5;
filcan OAAD, Yoz. 149-23; filcan STİAT, Siv. 97-6;
filcan, GA, 376-7; filcan, NYA, 45-43
- firavun** : fir'avn, Ar., fırayun ErYA, 293-15
- fistan** : fistan, Yun. fiston NYA, 13-29; fısdan AİAD, Zong. 204-15
- fişek** : fişeng, Far. fişenk ErYA, 211-7; fişeh AKD, 207-28;
fişeng AKD, 207-35
- fotograf** : photographe, Fr. fotraf AKD, 153-18; fotüraf AKD, 57-39;
foturaf NYA, 54-35; foturafé EİA, 132-43;
foturaf AKD, 153-19; potürf KİA, 278-10;
moturaf GBAA, 88-5
- fukara** : fukarā, Ar. fugara, STİAT, Siv. 4-2; fükāre GKAYA, 353-62;
fıkara AAT, Kas. 3-6; fiḡāre NYA, 5-11; fiğara AKD, 34-9
- frenk** : freng, Far., firenk KYA, 24-141
- fren** : frein, Fr., firen KİA, 165-20

-G-

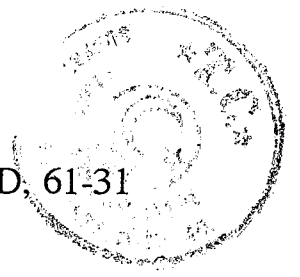
- gaflet** : gaflet, Ar. ḡeḡlet AKD, 158-7
- garip** : garib, Ar. ḡerip UA, 87-11; ḡarip KYA- 7-16
- gayet** : ḡāyet, Ar. gayat STİAT, Siv. 8-7
- gayri** : gayr, Ar. ḡāli KYA, 23-34
- gazete** : gazetta, İt. gazète AAT, Kas. 23-20
- general** : general, Alm. gerenal KİA, 212-4
- gergef** : kā-gāh, Far., kergéh GA, 344-12

- gusül** : gusl, Ar. gusl ed, STİAT, Siv. 5-12
gurbet : gurbet, Ar. kuṛbat RİA, 43-4
gübre : kopria, Yun. gürbe ErYA, 365-20
güman : gümān, Far. gümen UA, 112-3
günah : gunāh, Far. cünā OAAD, Kay. 91-15
gürz : gürz, Far. gurz DA, 157-5
güverte : coverta, İt. gùverta RİA, 2-59

-H-

- haber** : haber, Ar. `heber AKD, 70-10; ḥaber DA, 63-22;
ḥabē KYA, 9-9, heber EYAD, 150-5
hac : hacc, Ar. hej RİA, 18-118
hafta : hefte, Far. afta KYA, 20-1; hafda GKAYA, 331-11;
hefda OAAD, Kay. 58-18; hefde AİAD, 93-1;
havta NYA, 8-41
hakaret : hakāret, Ar. heḡeret AKD, 142-22
hak : hakk, Ar. haḡ OAAD, Kay. 47-23; ḥaḡ STİAT, Siv. 66-5
hakikat : hakikat, Ar. hakigat AİAD, Zong. 193-17
hâl : hāl, Ar. ḥ'al GA, 344-19
halayık : halā'ik, Ar. ḥalayık AAT, Kas. 54-36;
ḥalayıḡ GKAYA, 310-14; ḥalayıḡ EYAD, 19-18;
ḥalayıḡ HarA 71-37; ḥaléygın GA, 348-8
halife : halife, Ar. `helfe AKD, 198-37
halk : halk, Ar. ḡalk AAT, Kas. 24-12; halgı OAAD, Niğ. 11-5;
alka DTY, 13-9; ḡalga STİAT, Siv. 36-18;
ḡalg EYAD, 107-21; helgın AİAD, 32-13
havut : hāvut, Far. ḡavut UA, 113-3
hamal : hammāl, Ar. hambal AKD, 137-25; hammal AKD, 114-7

- hamam** : hammām, Ar. hemam HarA, 89-6; hemam EYAD, 61-31
- hamur** : hamīr, Ar. hamur OAAD, Niğ. 7-11
- hapis** : habs, Ar., hapız GBAA, 79-30; mabīs AİAD, Bol. 173-13
- hapishane** : habs+hāne, Ar.+Far. hapisane AİAD, Zong. 185-13;
mapışhana ErYA, 335-13; hesipāne AAT, Kas. 4-13;
hapishāne OAAD, Niğ. 9-22
- haram** : harām, Ar. heram HarA, 108-3; herām GKAYA, 324-458;
herem OAAD, Kır. 110-5
- harbe** : harb, Ar. herbe HarA, 69-6; eḥbe AKD, 199-24;
herb AKD, 73-22; harb-ol TYAD, 88-5
- harita** : harita, Ar. harta KYA, 23-12
- hasbihal** : hasb-i hāl, Ar. hasbihal DTYA, 2-8
- hasır** : hasīr, Ar. ḥasir RİA, 3-24; ḥasir AİAD, 93-5,
ḥasir KİA, 167-18
- hasret** : hasret, Ar. hāsret STİAT, Siv. 6-23; hesret AKD, 70-6;
hesret GKAYA, 316-206
- hasta** : haste, Far. ḥ'asde GA, 362-7; ḥasde EYAD, 52-7;
ḥasde HarA, 81-16; ḥasda GKAYA, 374-10
- hastahane** : hast-hāne, Far. hastāe! GBAA, 13-5; hasdāne NYA, 6-21;
hasdāne KYA, 7-38; hasdāne OAAD, Niğ. 8-25;
hesdahana EİA, 91-134; hasdāne KİA, 165-24
- hatır** : hātir, Ar. ḥetir UA, 144-2
- hatim** : hatm, Ar. hātım KYA, 1-290
- havuz** : havz, Ar. havız AKD, 69-16
- haya** : haya', Ar. heya GKAYA, 338-22
- hayal** : hayāl, Ar. ḥeyal EİA, 16-72
- hayır** : hayr, Ar. ḥeyir EİA, 14-4

- hayvan** : hayvān, Ar. haiṯvan GBAA, 24-11; heyvan RĪA, 36-20;
hayvan ErYA, 300-25
- hayvanat** : hayvānāt, Ar. heyvanet STĪAT, Siv. 37-18
- hazine** : hazīne, Ar. ḥazne STĪAT, Siv. 72-20; hazna GA, 382-13;
ḥazine STĪAT, Siv. 3-11; haznaynan NYA, 45-16
- hazret** : hazret, Ar. hezret EYAD, 122-1; hezret AKD, 166-3
- hekim** : hākīm, Ar. ḥekīm UA, 86-14; hākīm DA, 81-11
- helâl** : halâl, Ar. helel OAAD, Kır. 110-5
- helikopter**: helicoptere, Fr. helikopter KYA, 21-5
- helva** : helvā, Ar. hevle NYA, 29-29; ḥāvla GA, 354-6;
hevla EYAD, 47-4; hevla KYA, 1-318;
hevle AAT, Kas. 58-16; hevlā KYA, 6-34
- hemşehri** : hem-şehri, Far. hemşeri STĪAT, Tok. 165-6
- hendek** : handek, Ar. ḥendek, UA, 113-23
- herif** : harīf, Ar. erif DA, 155-50
- heves** : heves, Ar. havas STĪAT, Siv. 37-13
- heybe** : ‘aybe, Ar. haybā EYAD, 135-28; ḥēvbe OAAD, Kay. 77-3;
ābe STĪAT, Tok. 151-23; hābe STĪAT, Siv. 5-34;
hīybe AAT, Kas. 10-28; hēbiye NYA, 4-32
- hırka** : hirka, Ar. ḥırḥa UA, 114-9
- hicap** : hicāb, Ar. hēcab OAAD, Kay. 82-7
- hicaz** : hicāz, Ar. hicez AĪAD, Bol. 170-17
- hicran** : hicrān, Ar. hēcān HarA, 102-7
- hicret** : hicret, Ar. hijret ErYA, 273-26
- hikâye** : hikâye, Ar. hēkâya AKD, 34-7; hēkat EĪA, 11-3;
hēkâye GKAYA, 310-29; hekâye DA, 68-27;
hēkâ!ya ErYA, 250-20; hēkayat AĪAD, Van 8-16;
hēkaye EĪA, 23-1; hikâyet KĪA, 161-1

- hikmet** : hikmet, Ar. hékmet OAAD, Niğ. 33-13
- hisar** : hisār, Ar. hēsar STİAT, Tok. 203-9
- hizmet** : hizmet, Ar. hı̇zmat AİAD, Zong. 197-25,
hı̇zmet EYAD, 43-17; hizmet STİAT, Siv. 24-23;
hızmat AİAD, Zong. 183-6
- hizmetkâr** : hidmet+kâr, Ar.+Far. hı̇zmekar OAAD, Yoz. 152-21;
hı̇zmeğer GKAYA, 354-9; hı̇zmaker GBAA, 9-3
- hoca** : h'āce, Far. hoca EİA, 106-4; hoca TYAD, 24-29;
hoca STİAT, Siv. 4-29; oca NYA, 7-14; hoca RİA, 26-44
- horon** : horon, Yun. horon RİA, 4-56,
- horoz** : horūs, Far. horuz AKD, 129-21; foruz STİAT, To;. 162-11;
horoz EİA, 153-30; horız UA, 115-1; horoz TYAD, 92-14,
horoz GKAYA, 378-22
- hoşaf** : hoş-āb, Far. hoşaf OAAD, Niğ. 26-24; hoşaf KYA, 19-47;
hoşav EİA, 80-17
- hoyrat** : horyatiş, Yun. hoyrat UA, 115-2
- hukuk** : hukūk, Ar. hokūk KYA, 31-3
- hurç** : hurc, Ar. hurç UA, 115-4
- huri** : hūrī, Ar. hōri AAT, Çan. 87-1
- hurma** : hurmā, Far. hurmu OAAD, Kay. 55-6
- huy** : hulk, Ar. hulh UA, 115-3
- hücum** : hucūm, Ar. hōcūm GA, 402-13; ücūm KİA, 199-43
- hükümet** : hükümet, Ar., ükümat DTYA, 11-7; hüküme!t, GBAA, 7-14;
hökümet OAAD, Niğ. 5-12; hükümet AİAD, Bol. 163-19;
hökümet NYA, 6-20; hokümat EYAD, 47-1; hukumat RİA,
2-120; ükümet KİA, 216-8; hōkümat GKAYA, 318-266;
hökümet STİAT, Siv. 59-28; hōk'u!met ErYA, 211-6
- hürmet** : hurmet, Ar. hōrmet KİA, 190-73; hōrmet ErYA, 242-15

-I-

- ihlamur** : phlamuri, Yun. olh mur A AD, Zong. 194-3
- irgat** : ergates, Yun. igrat EYAD, 86-23; irgat GKAYA, 368-61;
ergat R A 2-187
- ispanak** : ispanaki, Yun. isp nak KYA, 9-50

- -

- ia e** : i'  e, Ar. iy  e NYA, 29-5
- ibret** : 'ibret, Ar. irbet AKD, 166-18; erbat OAAD, Yoz. 191-2;
- ibrik** :  brik, Ar. ıbıgı ST AT, Siv. 44-19; ırbıh ErYA, 386-3;
ıbr  NYA, 45-54; ıbrıh EYAD, 146-25;
ırbıh OAAD, Kır. 125-10
- ibri im** : erbi im, Far.  br  um AAT,  an. 123-15;
 rbi im OAAD, Kır. 107-33
- ifrit** : 'ifrit, Ar.  frud A AD, Zong. 199-6
- ihtiyar** : ihtiy r, Ar.  htiyar TYAD, 65-1
- ihtiyat** : ihtiy t, Ar.  htiyat EYAD, 56-17
- ikrar** : ikr r, Ar. ıhrar OAAD, Yoz. 160-15
- il c** : 'il c, Ar. ila  ErYA, 298-4; ilaj R A, 18-122;
ill c K A, 194-278; ill c AKD, 328-22; ila  TYAD, 70-4;
ila  DTYA, 6-2; ila  ST AT, Tok. 177-4
- il n** : i'l n, Ar. ilan AAT, Kas. 25-20
- imk n** : imk n, Ar. mimkan AAT, Kas. 4-4
- imtihan** : imti h n, Ar. intiham AAT,  an. 132-24; imti gan K A, 316-98
- ingiliz** : egnlish,  ng.  ngiliz NYA, 48-2
- inkıl p** : inkıl p, Ar. in ılap E A, 42-31; in ıl b KYA, 23-9
- insan** : ins n, Ar.  ysan A AD, Zong. 197-8; iysan KYA, 25-1;
 san EYAD, 174-2

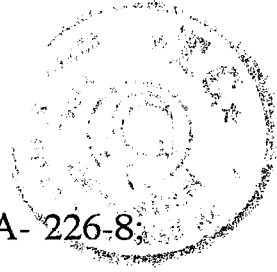

- inşaat** : inşā'āt, Ar. inşahat EYAD, 82-32
- intihar** : intihār, Ar. intār EYAD, 191-8
- İsa** : İsā, Ar. ése STİAT, Siv. 8-1
- iskemle** : skamni, Yun. üskeme EYAD, 140-17
- istasyon** : station, Fr. isdasiyon EİA, 85-11; isdesyon ErYA, 227-17;
isdasyon KİA, 165-11; isdesyon AKD, 207-24
- istavrit** : stavridi, Yun. istavrit RİA, 2-74
- istihkak** : istihkāk, Ar. istiḳāḳ TYAD, 78-24
- istihkam** : istihkām, Ar. istikam KYA, 29-16
- istikamet** : istikāmet, Ar. isdigemet AKD, 99-17
- istiklâl** : istiklâl, Ar. istiklal DTYA, 21-2; isdihlal EİA, 130-34
- ihtiyaç** : ihtiyāç, Ar. itiyāc RİA, 22-43
- ihtiyat** : ihtiyāt, Ar. itayad DTYA, 17-20
- ittihat** : ittihād, Ar. ittiḡat AAT, Niğ. 182-1
- izahat** : îzâhât, Ar. inzahat NYA, 4-20

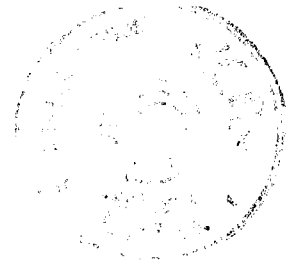
-J-

- jandarma** : gendarme, İt. cenderm āti NYA, 42-2;
cenderme EYAD, 152-1; cenderme ErYA, 263-22;
candarma STİAT, Siv. 11-36; cenderme EİA, 29-150;
cenderme KİA, 241-14; candırma KYA, 23-74;
candarma AİAD, Zong. 192-3; candarma AKD, 54-26
- jelatin** : gelatine, Fr. jilâtin KYA, 1-40
- jengāri** : jengāri, Far., cengeri UA, 98-18

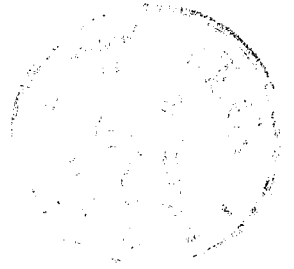

-K-

- kabahat** : kabāhat, Ar. gabehet ErYA, 218-26; `gāl'behet ErYA- 226-8;
`gābahat ErYA, 226-8; `gabaat AKD, 114-32;
kabaat RĪA, 22-61
- kābe** : kâ'be, Ar. kâbe AĪAD, Zong. 200-3
- kabir** : kabr, Ar., ķebre UA, 88-23
- kabristan** : kabr+sitān, Ar.+Far. ķapristan AAT, Kas. 43-6;
gabrisdan EĪA, 109-100
- kadaastro** : catastro, Īt. `gadosdiro EĪA, 238-37
- kadayıf** : kata'if, Ar. `kadeyif DA, 161-5
- kadeh** : kadeh, Ar. `gadefi GKAYA, 314-141
- kadem** : kadem, Ar. gadem STĪAT, Siv. 104-13
- kader** : kader, Ar. gader OAAD, Kay. 52-3
- kadı** : kadı, Ar. `kazi DA, 162-18
- kadife** : katife, Ar. gādife NYA, 61-25; gedife AĪAD, 17-34;
- kafile** : kāfile, Ar. `gefle AKD, 190-35
- kâğıt** : kâgaz, Far., kağıt HarA, 69-17; kiyad OAAD, Niğ. 12-11;
kāt AAT, Kas. 13-30; kağız AKD, 199-2; kâğıd DA, 88-1
- kahve** : kahve, Ar., ķahve DA, 67-35; gāyfē AĪAD, Bol. 166-29;
gave DTYA, 29-3; gayfe ErYA, 292-5; `gehve EĪA, 14-18;
`gahve EYAD, 114-38; `gahve KĪA, 170-6; gaffe KYA, 1-52;
gāve AAT, Kas. 12-11; `geyfe AKD, 29-30;
gāve AĪAD, Zong. 182-7; gayfe OAAD, Niğ. 39-18;
ķava TYAD, 39-16; kāhe DTYA, 7-14;
`gāhvi STĪAT, Siv. 3-7; kağve RĪA, 2-24
- kahvehane** : kahve+hāne, Ar.+Far. gajfe! GBAA, 86-25
- kahpe** : kahbe, Ar., gāhbe OAAD, Niğ. 5-7; `gehbe AKD, 65-29;
gehbe, AAT, Kas. 3-18

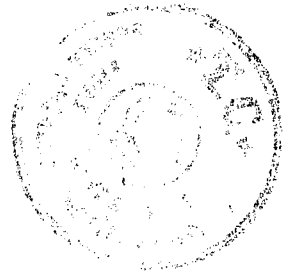
- kâkül** : kâkül, Far. kökül AİAD, Zong. 205-11
- kale** : kal'a, Ar., kala UA, 86-3; kala TYAD, 110-13;
gala STİAT, Tok. 171-9; gale OAAD, Niğ. 9-18;
gala EİA, 162-31
- kalem** : kalem, Ar. galem AİAD, Zong. 185-17;
gelem AİAD, Van 11-3; galem HarA, 76-26
- kalbur** : gırbāl, Ar. harbıl UA, 113-17; halbır GA, 344-7;
halbır UA, 113-12; halbır OAAD, Yoz. 187-2
- kalp** : kalb, Ar. kelb DA, 162-26
- kamer** : kamer, Ar. gemer AİAD, 91-15
- kamet** : kâmet, Ar. gemet AİAD, 20-5
- kamyon** : camion, Fr. kamiyon EİA, 90-110; gamuyon ErYA, 261-28
- kanaat** : kanā'at, Ar. ganaet AAT, Kas. 12-22
- kandil** : kindīl, Ar. kindol DA, 162-6
- kantin** : cantine, Fr. kantē!n ErYA- 376-13
- kanun** : kânūn, Ar. ganon KYA, 7-49
- kaput** : capote, Fr. gabıt STİAT, Siv. 39-3
- karanfil** : karanful, Ar. garanfil HarA, 81-5; garanfil KYA, 1-209;
kīnifīr UA, 123-1; ganefil AAT, Cor. 149-1
- karar** : karār, Ar. garal OAAD, Kay. 63-10
- karavana** : carovana, İt. garavana AAT, Can. 106-10
- kordon** : cordon, Fr. gordon AAT, Niğ. 182-17
- karpuz** : harbūz, Far. karpız UA, 121-1
- karyola** : carriola, İt. karolye AİAD, 84-5;
garyola STİAT, Tok. 200-19
- kasavet** : kasāvet, Ar. gasavet STİAT, Siv. 91-15
- kasd** : kasd, Ar. gesd AİAD, 20-7
- kastel** : kıstal, Ar. k'astel GA, 323-13

- katar** : kitār, Ar. geter OAAD, Yoz. 167-7
- kâtip** : kâtib, Ar. kâtib OAAD, Niğ. 3-8
- kavl** : kavl, Ar. ğavl STİAT, Siv. 4-20
- kavim** : kavm, Ar. kavım UA, 121-5; goyuñ AİAD, 93-10;
`kevm RİA, 40-4
- kaymakam**: kâ'im-i makām, Ar. ğaymakam GKAYA, 345-45;
ğaymaḡam NYA, 63-28
- kaza** : Gadān, Far. gada AİAD, 15-9; gada AAT, 92-2;
gada STİAT, Siv. 27-4
- kefen** : kefen, Ar. kefin STİAT, Tok. 166-28; kefin ErYA, 318-2;
- kelam** : kelām, Ar. kelem AİAD, 95-8
- kemençe** : kemençe, Far. kemençe RİA, 12-49
- keramet** : kerāmet, Ar. kelāmet DA, 162-25
- kerbelâ** : kerbelā, Ar. kerbelā AAT, Ams. 165-12
- kervan** : kār bān, Far. kērvan GKAYA, 377-8;
ğevran AAT, Kas. 20-6; kevrān ErYA, 316-8;
ķevran STİAT, Siv. 8-23; kevrān STİAT, Siv. 62-4;
kevrān GA, 346-5; ke!rvan GBAA, 27-9; kavran KİA, 191-130
- kestane** : kastanon, Yun. kestene UA, 117-13; kesten AAT, Kas. 9-36
- keşif** : keşf, Ar. keş EİA, 18-43
- keşkek** : kēşkek, Far. kēşkek UA, 117-16
- keşiş** : keşiş, Far. kēşiş EİA, 141-25
- keyf** : keyf, Ar. kef DA, 162-22
- kible** : kible, Ar. ğılba OAAD, Kay. 92-9
- kılıf** : ğılāf, Ar. ğılıf DA, 157-9
- kıraathane**: kirā'at+hāne, Ar.+Far. ğıraathane KYA, 4-5
- kırystal** : cristal, Fr. kırister DA, 162-16
- kıssa** : kissa, Ar. `kisse RİA, 40-3; ğıssa STİAT, Siv. 4-21

- kıyafet** : kiyāfet, Far. `gilefet EYAD, 93-1
- kıyamet** : kiyāmet, Ar. ġıyamet ErYA- 350-19; ġıyamet EYAD, 42-26
- kibrit** : kibrit, Ar. kirbit STİAT, Tok. 153-19; kirpit ErYA, 304-28;
kiprit AAT, Kas. 77-23; kiprit TYAD, 48-17;
kiprit OAAD, Kay. 84-9
- kilise** : ekklesia, Yun. kilise AAT, Kas 43-3
- kilo** : keyle, Ar. kile NYA,17-19; kiló KYA, 2-1; kilu KYA,1-105;
külo AKO,50-25,
- kiraz** : keras, Yun. kires AAT, Kas. 36-29
- kiremit** : keramides, Yun. keremít UA, 117-6
- kolonya** : colonia, İt. `kolanya DA, 163-16
- kokakola** : coca+cola, İsp.+Fr. `kakakola DA, 121-14
- komiser** : commissaire, Fr. `komiser EİA, 31-56; komse!r GBAA, 81-13;
`koméser EAI, 217-42
- komisyon** : commission, Fr. ġumsiyon NYA, 63-34;
`gomisyon EİA, 173-19
- komite** : comite, Fr. `kométe EİA, 117-13
- komple** : comple, Fr. `komile DA, 163-24
- komposto** : composta, İt. `komposta DA, 163-25; `kompusto KYA, 19-47
- kontrol** : conrole, Fr. `kontorol EİA, 147-76
- konsol** : console, Fr. gonsul OAAD, Kay. 83-16
- kooperatif**: cooperative, Fr. koparatif ErYA, 346-7; koparatif RİA, 5-26
- köşe** : ġûşe, Far. `koşe AİAD, Zong. 195-6
- kötek** : kuteg, Far. köteg DA, 163-19
- kral** : kral, Sl. ġiral OAAD, Niğ. 22-25; `ġral GKAYA, 316-206;
`ġiral EYAD, 197-83
- kravat** : cravate, Fr. `ġiravat EİA, 75-836
- küfe** : kophinos, Yun. kufe NYA, 17-189

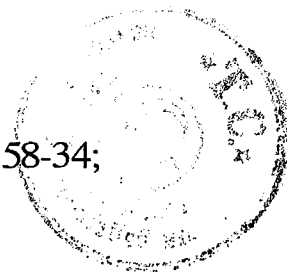

- küfür** : kufr, Ar. kifir AKD, 169-17
- küheylān** : kuheylān, Ar. köheylén GA, 346-11
- külâh** : kulâh, Far. kulah STIAT, Siv. 24-29
- küncü** : kuncud, Far. küncü UA, 119-5
- küp** : kûb, Ar. kúp RIA, 1-136
- kubbe** : kubbe, Ar. gubbe AAT, Kas. 16-2
- kumar** : kimār, Ar. `humar ErYA, 209-26
- kumpanya** : cumpagna, It. `kompanya DA, 163-23
- kumaş** : kumāş, Ar. ğumaş NYA, 61-25
- kurna** : kurne, Ar. ğurna UA, 124-8
- kuruş** : groschen, Alm. `kuriş DA, 163-46
- kuran** : Kur`ān, Ar. koran TYAD, 26-4; guran GA, 344-14;
guran NYA, 7-16; ğurān KYA, 1-49; guran AİAD, 89-4;
guran OAAD, Yoz. 147-25
- kusur** : kusār, Ar. guser DTAY, 1-13
- kuvvet** : kuvvet, Ar. ğuvat KIA 199-40; ğivvet TYAD, 131-22;
ğuvat NYA, 10-42

-L-

- Lâhana** : lahanon, Yun. lehna AAT, Kas. 42-21; lahana EİA, 125-6;
nahana UA, 126-15, lahna NYA, 28-10
- lakap** : lakab, Ar. lağam TYAD, 30-24
- lâkin** : Lâkin, Ar. lâkén RIA, 22-59; lâkin KYA, 24-3;
lâkin OAAD, Kay. 48-28
- lâl** : lâl, Far. lal HarA, 71-25
- lala** : lâlâ, Far. lâle STIAT, Siv. 10-20
- lâle** : lâle, Fr. lale TYAD, 77-2; lele OAAD, Kay. 53-12;
lâle! GBAA, 14-23; lalâ KIA, 171-33

- lâmba** : lampas, Yun. lomba GA, 400-13; lambe ErYA, 213-1;
- Lanet** : lâ'net, Ar. ilānāṭ RĪA, 1-109; na'let DA, 103-19;
nālet KĪA, 260-31; ne'let AĪAD, Van 11-10;
n'alet GA, 360-22; nālet AAT, Ams. 174-14
- Lândon** : landau, Fr. landon KYA, 7-70
- Lâvanda** : lavanda, İt. lovanta STĪAT, Siv. 60-17;
lavanta AAT, Ams. 167-2
- lâyıgın** : lâyik, Ar. ilayıgın OAAD, Nig. 21-25; iléyk GA, 372-8;
- lâzım** : lâzim, Ar. ilâzım ErYA, 264-17; ilâzım KĪA, 255-139;
ilâzım NYA, 7-11; ilazım OAAD, Niğ. 21-21;
ilâzım GBAA, 26-16; ilazım STĪAT, Siv. 42-29;
lazım RĪA, 1-117; ilazım OAAD, Yoz. 139-26;
ilazım AAT, Kas. 3-17; lâzım TYAD, 63-5
- leğen** : legen, Far. ileğen NYA, 27-52; legen UA, 124-16;
legen HarA, 107-16
- leş** : lâşe, Far. üleş STĪAT, Tok. 150-10; üleş AAT, Çan. 89-7;
üleş STĪAT, Siv. 14-33
- levha** : levha, Ar. levā KYA, 4-6; lefa OAAD, Kay. 63-11
- leylek** : legleg, Far. legleg UA, 125-1; lâlek AAT, Çor. 150-21
- leylî** : leyli, Ar. léyli AAT, Kas. 53-14
- lisan** : lisān, Ar., lisān KYA, 5-72
- limon** : lemoni, Yun. léymun HarA, 72-28; ilimon NYA, 40-16;
ilèmon AĪAD, Zong. 184-18; leymun DA, 131-17
- limotaylan**: limonata, İt. ilomotaynan KYA, 19-46
- lira** : lira, İt. léra KYA, 1-178; líra EYAD, 116-32;
liri NYA, 24-16; lire! GBAA, 11-26; lire GA, 344-5;
nira ErYA- 309-30; lire AAT, Kas. 24-31

- lokanta** : locanda, İt. loğanta EİA, 75-105; loğonta AKD, 158-34;
lokanta RİA, 11-143; loğantá TYAD, 87-24;
loganda KYA, 21-10; loğantı KİA, 186-14
- lokma** : lukme, Ar. loğma AAT, Kas. 20-11; loğma EYAD, 147-10;
- lokman** : lukmān, Ar. loğman STİAT, Siv. 100-11;
loğman OAAD, Kay. 51-4
- lokum** : hulğūm, Ar. loğum NYA, 29-28
- lügat** : lugat, Ar. loğat EİA, 134-3; logat ErYA, 284-12
- lüks** : lux, Fr. lóküs RİA, 21-18; löküs KYA, 2-46;
loğüs AAT, Ams., 171-5
- lüzum** : luzûm, Ar. nüzum NYA, 6-28; müzûmü STİAT, Tok. 155-9

-M-

- maaş** : ma'āş, Ar. maiş AKD, 351-30; maiş NYA, 7-17
- macera** : mācerā, Ar. macara TYAD, 113-3
- madenî** : ma'denî, Ar. medeni HarA, 72-1
- mağara** : mağare, Ar. māra KYA, 2-17; māra OAAD, Kay. 45-28
- mağaza** : mahazin, Ar. māza AAT, Niğ. 179-5; māza AAT, Kas. 24-27
- mağrip** : magrib, Ar. m'arîp GA, 344-21; mogrib DA, 96-7;
mārîb OAAD, Niğ. 23-23
- mahalle** : mahalle, Ar. mahle HarA, 77-30; mehli EİA, 126-17;
me!he!lle! GBAA, 4-31; mēle KİA, 219-24;
meḥ'le AİAD, Van 8-28; mehle TYAD, 107-17
- mahcūp** : mahcūb, Ar. mācup EYAD, 169-10
- mahkeme** : mahkeme, Ar. mahgeme ErYA, 208-3
- mahkūm** : mahkūm, Ar. mahğum OAAD, Niğ. 4-28
- mahlas** : mahlas, Ar. mahlas EİA, 103-6
- mahluk** : mahûk, Ar. mağluk KİA, 214-42; mahalık AİAD, Esk. 112-1

- mahlûkat** : mahlûkât, Ar. mahlugât OAAD, Kır. 103-4
- mahmur** : mahmûr, Ar. māmīr OAAD, Yoz. 188-12
- mahmut** : mahmud, Ar. māmīt NYA, 45-1
- mahmuz** : mihmāz, Ar. māmuz STİAT, Tok. 205-33
- mahpus** : mahbûs, Ar. mapus GKAYA, 404-3; mapus EİA, 82-86;
mapıs GBAA, 23-25
- mahrama** : mahreme, Ar. mārāma DTYA, 29-13
- mahsul** : mahsûl, Ar. māsıl NYA, 62-76; māsûl GBAA, 96-9;
meşsul İAD, Bit. 66-12
- mahsus** : mahsûs, Ar. māsuz KYA, 5-114
- maşşer** : maşşer, Ar. maşşer KYA, 21-11; maşşara AAT, Çan. 113-17;
meşşer ErYA, 309-24
- mahzen** : mahzen, Ar. mahzan GBAA, 38-4
- mahzun** : mahzûn, Ar. maşsun AAT, Çor. 148-9
- mail** : mā'il, Ar. mayıl DTYA, 22-7
- maiyyet** : ma'ıyyet, Ar. mahayet EİA, 11-8
- makam** : makām, Ar. mekam ErYA, 277-35
- makas** : mikass, Ar. maşas TYAD, 80-13
- makina** : macchina, İt. makiney NYA, 17-36; makēne GKAYA, 344-5,
makini EİA, 70-86
- maksat** : maksad, Ar. maşsat ErYA, 209-18
- malûm** : ma'lûm, Ar. melum EİA, 176-26
- malûmat** : ma'lumât, Ar. malimat STİAT, Siv. 59-28
- mamur** : ma'mur, Ar. mamir AAT, Çan. 87-9
- manevra** : manovra, İt. menēvre EYAD, 56-14; menevre KYA, 23-73
- mangal** : mankal, Ar., maᅇgal GKAYA, 332-32; maᅇgal EYAD, 39-4
- manifatura**: manifatura, İt. manifatura AKD, 198-16;
malupotra AAT, Kas. 24-30

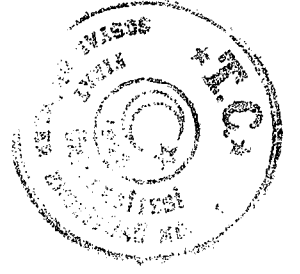

- manto** : manteau, Fr. mantu NYA, 1-50
- marangoz** : maraggus, Yun. manañgöz NYA, 50-15;
mara`ñgöz, GBAA, 80-7; mara`ngoz EİA, 46-5;
mañgöz STİAT, Siv. 25-34
- mareşal** : marechal, Fr. maraşal EİA, 43-8
- marifet** : ma`rifet, Ar. mārifet STİAT, Siv. 73-11;
merefet EYAD, 42-16
- marul** : marouli, Yun. marıl KYA, 28-22
- martin** : martini, İt. martin GBAA, 88-14
- masraf** : masraf, Ar. mesraf DA, 165-1; masarif KİA, 192-157;
meserif STİAT, Siv. 113-32
- maşrapa** : maşraba, Ar. maşrafa OAAD, Kay. 47-14;
naşırban AAT, Kas. 5-13
- maşrik** : maşrik, Ar. maşrap OAAD, Niğ. 23-23; meşrā GA, 344-21;
- matbahane**: metba`a+hāne, Ar.+Far. matbāne OAAD, Kay. 63-8;
- matem** : mātem, Ar. metem AKD, 198-7
- mavi** : mā`i, Ar. mavı UA. 87-13
- mavzer** : mauser, Alm. mavizer OAAD, Yoz. 180-2;
mavzar ErYA, 211-7
- maydanoz** : makedonesi, Yun. maydinos TYAD, 158-2;
merdinoz AİAD, Zong. 183-11; mādinoz KYA, 9-50;
- maymun** : meymūn, Ar. meymun KİA, 304-2
- mazgal** : maskhali, Yun. maz`gat GBAA, 9-25
- mebus** : meb`ūs, Ar. mābus ErYA, 219-5
- mecbur** : mecbūr, Ar. mejbur ErYA, 210-8; mejbur AKD, 106-35;
mejbur EİA, 147-81; mecübür AAT, Kas. 54-7
- mecidiye** : mecīdiyye, Ar. mecidiyye GA, 358-9
- meclis** : meclis, Ar. mencilis GA, 360-1; mejlis HarA, 92-25

- medrese** : medrese, Ar. madrasa EYAD, 196-6
- mehter** : mihter, Far. mēyter AAT, Kas. 30-8
- mektep** : mekteb, Ar. mekteb NYA, 7-6; mekdeb NYA, 63-46;
me!ddob GBAA, 87-8; mekdep GKAYA, 335-1;
meħdebi EİA, 58-4; meddep KİA, 244-29;
mekdeb NYA, 58-2; mettap KYA, 40-47
- mektup** : mektüb, Ar. mektübi AAT, Ams. 157-23;
mektüp AİAD, Bit. 54-3; mektip AAT, Çan. 93-21;
mekdüp NYA, 63-26; meyktüp AAT, Çan. 118-22;
mehtif AKD, 232-11; mekdip OAAD, Kay. 83-12;
mekdip ErYA, 226-8; mektup OAAD, Niğ. 10-2;
meddup GA, 344-1; mettub AAT, Çor. 148-12;
nektüp AİAD, Zong. 195-5.
- melek** : melek, Ar. meleħ KİA, 171-41; meleħ AK, 69-37
- memleket** : memleket, Ar. melmeket ErYA 210-22;
melmeket OAAD, Kay. 49-19; melmeket STİAT, Siv. 3-4;
melmeket AKD, 32-5; melmeket AİAD, Muş, 107-6;
melmeket AAT, Kas. 43-22; melmeket GKAYA, 311-58;
melmeket TYAD, 62-26; melmeket NYA, 5-30;
melmeket EİA, 17-1; melmeket EYAD, 40-17;
memneket AAT, Niğ. 180-31
- memur** : me‘mūr, Ar. mā‘mur DA, 97-6, memıri EİA, 58-6;
māmır GBAA, 72-16
- menekşe** : benefşe, Far. menekşe TYAD, 88-4; menöşe GA, 394-8;
minevşe AAT, Kas. 29-8; menevşe OAAD, Kay. 88-16;
menefşe STİAT, Siv. 64-5; menefşe AAT, Ams. 161-15
- menfaat** : menfa‘at, Ar. menfaħat EİA, 38-57

- merdiven** : nerdubān, Far. merdimem STİAT, Tok. 209-10;
merdifan OAAD, Yoz. 193-17; nerdivan AKD, 115-42
- merhaba** : merhabā, Ar. mehraba KİA, 167-21;
mêhraba STİAT, Siv. 28-18
- merkep** : merkeb, Ar. me!rke!b GBAA, 73-18; me!rkib GBAA, 73-18;
merkeb KYA, 2-53
- merak** : merāk, Ar. meraḡ EYAD, 161-12
- mercan** : mercān, Ar. mercen NYA, 65-8
- merhamet** : merhamet, Ar. merḡemet UA, 87-19;
merhemed AİAD, Zong. 197-19
- merhum** : merhūm, Ar. merhūm ErYA, 308-25; mehrum ErYA, 398-36
- mermer** : marmaron, Yun. māmer AAT, Kas. 60-9
- mermi** : mermi, Ar. mermé EİA, 133-19
- mertebe** : metebe, Ar. mērteme AAT, Çan. 128-122
- meselâ** : meselâ, Ar. mesalâ TYAT, 24-23
- mesele** : mes'ele, Ar. masala EYAD, 183-18
- meşe** : bîşe, Far. mēşe GA, 394-5; meşe EİA, 28-92;
mēşe GKAYA, 337-4
- meşhur** : meşhūr, Ar. meyşur KYA, 21-1; meşur EİA, 187-3;
meşur AKD, 118-10; mānşur KİA, 290-6
- meşveret** : meşveret, Ar. müşevere EYAD, 119-26
- metre** : metre, Fr. metire EYAD, 201-23; metiro TYAD, 83-11;
metiru NYA, 1-62; me!tiro GBAA, 62-8;
metire EYAD, 56-5; metro RİA, 18-73;
metro DTYA, 17-25; metro KİA, 173-4
- mevlam** : mevlām, Ar. möylam AİAD, 88-15;
mēlam STİAT, Siv. 75-6
- mevzi** : mevzi', Ar. mevzü KİA, 167-12; meyzi EİA, 37-8

- mevzu** : mevzū', Ar. mevzū EYAD, 75-22
- mevzubâhis:** mevzū'-i bahs, Ar. mevzūbahis KYA, 6-25;
mezubahis AKD, 298-23
- meydan** : meydān, Ar. mīdan OAAD, Niğ. 8-12
- meyhane** : mey-hāne, Far. mēyhāne AĪAD, Zong. 193-11
- meyve** : meyve, Far. möyve AĪAD, Van, 21-1;
mēyve GKAYA, 310-20; mēyva OAAD, Yoz. 159-23;
mēyva GA, 346-27; meyva EĪA, 12-469
- mezar** : mezār, Ar. mezer STĪAT, Siv. 68-2; mezer HarA, 91-18;
mezallık AĪAD, Zong. 181-13; mezer TYAD, 103-9
- mezat** : mezād, Ar. mezet AKD, 310-20
- mezhep** : mezheb, Ar. mezsebi KĪA, 261-297; messeb DA, 165-2
- mih** : mih, Far. miḥ GA, 330-14; miḥ STĪAT, Tok. 203-9
- mintıka** : mintaka, Ar. mintıka AKD, 340-18
- mısır** : mısır, Ar. misir RĪA, 22-1
- mide** : mi'e, Ar. m'āde GA, 370-2
- mihman** : mihmān, Far. mēhman OAAD, Yoz. 162-11
- mikrop** : microbe, Fr. mükrob DA, 107-28
- minare** : Menāre, Ar. mīnare RĪA, 1-12
- miraç** : mi'rāc, Ar. miyrac AKD, 374-16
- misafir** : musāfir, Ar. misēfir KĪA, 189-32; misafir KĪA, 226-14;
misavir OAAD, Kay. 87-23; misāvır NYA, 46-14
- misk** : misk, Ar. müs AAT, Ams. 176-10; misğın OAAD, Niğ. 17-8
- molla** : mevlā, Ar. mulla GA, 402-5
- motor** : motor, İng. motur NYA, 1-18
- motorize** : motorise, Fr. mäterize RĪA, 44-23
- muallâk** : mu'allak, Ar. mällah AAT, Kas. 14-10

- muallim** : muallim, Ar. muğallim NYA, 7-9; meellim AKD, 88-7;
mallim GBAA, 87-14
- muamele** : mu'āmele, Ar. māmele KİA, 166-51
- muayene** : mu'āyene, Ar. ma'yene DA, 123-21; mayene EİA, 43-8
- muazzam** : mu'azzam, Ar. m'āzem GA, 360-19
- mucizat** : mucizāt, Ar. mucizat RİA, 26-56
- mucize** : mu'cize, Ar. mö'cizet STİAT, Siv. 119-3
- muhabbet** : muhabbet, Ar. mühebbet AKD, 165-15;
mahabbet HarA, 90-6
- muhabere** : muhābere, Ar. muhabare EYAD, 68-5
- muhacir** : muhācir, Ar. mēhecir KİA, 211-29; mahacir EİA, 76-3;
muacir AAT, Çan. 115-12; muacir DTYA, 2-20
- muhafaza** : muhāfaza, Ar. māfaza KYA, 1-242
- muhakkak** : mohakkak, Ar. muhakkak AKD, 137-35;
māḳaḳ TYAD, 46-7; muḳaḳḳ KYA, 1-7
- muharebe** : muhārebe, Ar. muḳabere TYAD, 23-6; mārebe KİA, 185-4;
muharibe! GBAA, 52-3; moharēbe ErYA, 297-9
- mukadder** : mukadder, Ar. muḳadder STİAT, Siv. 5-32
- muhasara** : muhāsara, Ar. muḳāsere NYA, 48-1
- muhtaç** : mahtāç, Ar. möhtaç STİAT, Siv. 3-2; möhdaç NYA, 34-44;
möhtac OAAD, Kır. 120-9; möhdaç HarA, 105-4
- muhtar** : muhtār, Ar. moḳtar EYAD, 129-7; miḳdar NYA, 33-1
- muhterem** : muhterem, Ar. möhterem ErYA, 250-20
- mukayyet** : mukayyed, Ar. muḳāt OAAD, Kır. 100-30
- muntazam** : muntazam, Ar. müntezem EİA, 62-47;
müntezem AKD, 53-6
- murat** : murād, Ar. mīraz UA, 126-11

- muska** : nusha, Ar. nusġa EYAD, 104-20; nusga HarA, 69-9;
nusġa AAT, Kas. 53-15
- muşamba** : muşamma', Ar. müşamba DTYA, 6-7;
mişambè ErYA, 276-16
- mutasarrıf**: mutasarrıf, Ar. mutaserréf EİA, 120-14
- mutfak** : matbah, Ar. mutvaġ EYAD, 140-13
- muvaşfak** : muvaşfak, Ar. mafaġ AKD, 105-21
- muvaşık** : muvaşık, Ar. mafiġ STİAT, Siv. 129-33
- muvaşzaf** : muvaşzat, Ar. muāzzbıduk AAT, Kas. 43-23
- mübalāġa** : mubałaga, Ar. mubaliga DTYA, 21-1
- mücevher** : muccevher, Ar. müce!vhe!r GBAA, 22-26;
müzevher STİAT, Siv. 36-34
- mucizat** : mu'cizāt, Ar. müvcuzat AAT, Çor. 140-16
- müddet** : muddet, Ar. müttet STİAT, Siv. 22-29; müdet KİA, 188-16
- müdür** : müdir, Ar. mudur RİA, 20-36; müdir DA, 124-23
- müebbet** : mu'ebbed, Ar. möhöbbet EYAD, 163-2
- müfettiş** : mufettiş, Ar. mufettiş RİA, 20-16; müfeddiş EYAD, 64-35
- müfreze** : mufreze, Ar. möhreze OAAD, Kır. 132-10
- müfti** : müfti, Ar. mufdi EYAD, 126-2; möhtü OAAD, Niġ. 20-29;
mütü GBAA, 65-17; muhti OAAD, Yoz. 193-3
- mühendis** : mühendis, Ar. müġendis NYA, 43-21;
müvendis AİAD, 115-13
- mühlet** : mühlet, Ar. mülat EYAD, 134-22; möhlet KYA, 11-30;
möhlet EYAD, 47-25; möhlet EİA, 15-65
- mühür** : muhr, Far. möhür STİAT, Siv. 64-9; möhür ErYA, 261-15;
moġor EYAD, 195-14; möür AKD, 103-16
- müjde** : müjde, Far. muşduluh OAAD, Kır. 114-23;
müzde! GBAA, 41-15; müzde AAT, Kas. 47-20

- mükâfat** : mukâfât, Ar. muḥafat OAAD, Kay. 63-16
- mülk** : mulk, Ar. milk KĪA, 174-38
- mümin** : mu'min, Ar. mömin EĪA, 134-12
- münasip** : minâsib, Ar. minâsip NYA, 9-5; minâsip KYA, 1-8;
minâsip STĪAT, Siv. 109-7; minasip NYA, 63-21
- müneccim** : muneccim, Ar. münecim AKD, 78-23
- müptelâ** : mubtelâ, Ar. müpdelâ HarA, 93-17
- müracaat** : murâca'at, Ar. müracat EĪA, 18-42; müracaat EĪA, 143-93
mürē cet ErYA, 239-18
- mürekkep** : murekkeb, Ar. mirekip AAT, Çan. 97-21;
mirekkebîn AAT, Kas. 78-5
- mürettebat** : murettbât, Ar. mürettebât RĪA, 5-22
- mürg** : mürg, Far. murg AAT, Çor. 139-23
- mürüvvet** : murüvvet, Ar. mürüvet OAAD, Yoz. 163-16
- müsaade** : musâ'ade, Ar. müsêde STĪAT, Siv. 24-18
- müsamaha** : musâmaha, Ar. musamaha DTYA, 1-13
- müşbet** : müşbet, Ar. müspet KYA, 5-145
- müslüman** : müslim+-ân, Ar.+Far. müsürman GA, 378-34;
musluman EYAD, 200-11; misliman KĪA, 234-33;
miselman KĪA, 264-18
- müstakil** : mustakill, Ar. müstekil KĪA, 167-12
- müşkül** : müşkil, Ar. müşğil AAT, Çan. 87-12
- müşteri** : müşteri, Ar. müşderi ErYA, 291-4; müşderi KYA, 3-34
- mütareke** : mutâreke, Ar. mütakere EĪA, 143-83
- müteahhit** : mute'ahhid, Ar. mütahét EĪA, 58-23; mutâyit RĪA, 2-53;
- mütessir** : mute'essir, Ar. müteessér EĪA, 105-81
- mutfak** : matbah, Ar. mutbaḥ AKD, 111-4; mutbak KYA, 27-37;
mutbah TYAD, 26-26

muhtar : muhtar, Ar. muḥtar DTYA, 2-14; muḥdar GKAYA, 335-8
müzakere : muzākere, Ar. müzekere KİA, 207-26

-N-

nail ol : nā'il, Ar. nāil STİAT, Siv. 14-29
nahiye : nāhiye, Ar. nāhiye NYA, 7-13; nahāye EİA, 60-1;
nāyē KYA, 2-66; naiye KİA, 239-73
nakış : nakş, Ar. naḥiş NYA, 34-47, naḥiş NYA, 7-14
nal : na'l, Ar. n'al GA, 344-2
nalbant : na'l-bend, Ar.+Far. nalbat AAT, Kas. 30-11
nam : nām, Far. nām OAAD, Kır. 121-15
namahrem : nā+mahrem, Far.+Ar. nemehrem ErYA, 345-8
name : nāme, Far. nāme AAT, Kas. 22-31; nāme STİAT, Siv. 7-15
namaz : nemāz, Far. nemaz HarA, 70-34
namus : nāmus, Ar. namıs GA, 400-4; namıs AKD, 166-3;
namıs EİA, 21-163; namıs EYAD, 183-18
nankör : nān-kūr, Far. namköl NYA, 40-14
nara : na're, Ar. nara KİA, 1-22
nargile : nārgile, Far. nergule AİAD, Zong. 206-8, nargele KYA, 7-63,
nasihat : nasihāt, Ar. nesaat KİA, 180-2; nasihat DTYA, 19-10
naylon : nylon, İng. laylon NYA, 64-10
nazik : nāzuk, Far. nezik STİAT, Siv. 112-3
nefer : nefer, Ar. nefeller NYA, 48-10
nehir : nehr, Ar. neyir TYAD, 43-10
neşter : nişter, Far. lēşder STİAT, Siv. 126-6
netice : netice, Ar. letice AAT, Kas. 24-36
nevruz : nev-rūz, Far. naḡruz STİAT, Siv. 88-5
nezaret : nezāret, Ar. nazaret EYAD, 114-10

- nida** : nidā', Ar. nide OAAD, Yoz. 182-22
- nihayet** : nihāyet, Ar. nāyet AAT, Kas. 15-8
- nikâh** : nikâh, Ar. nikah AAT, Kas. 10-31; nikaf AİAD, Zong. 183-6
- nispet** : nisbet, Ar. hisbet OAAD, Yoz. 184-22
- nohut** : nohūd, Far. nohut OAAD, Yoz. 147-25
- nöbet** : neybet, Ar. növbet EİA, 103-11; nebet RİA, 30-60;
löbet STİAT, Siv. 4-24; löbet OAAD, Niğ. 4-9;
löbet EYAD, 67-4; löbet ErYA, 283-12;
löbet GKAYA, 337-11
- nuh** : nuh, Ar. nuf KİA, 250-114; nu RİA, 40-3
- numara** : numero, İt. nümere ErYA, 310-16; nümere KİA, 191-121
- numune** : numūne, Far. nümüne NYA, 6-26
- nübüvvet** : nübüvvet, Ar. nübuvet RİA, 26-56
- nüfus** : nüfūs, Ar. nüfūs KİA, 235-58; nefūs EYAD, 128-2;
nufus AKD, 72-31

-O-

- oje** : oje, Fr. oja TYAD, 110-9
- okka** : 'ukka, Ar. okka KYA, 7-6; hokka EYAD, 142-9
- operatör** : operateur, Fr. opratur NYA, 1-56; oparator EİA, 126-23
- orkinos** : orkinos, Yun. orkinoz RİA, 2-71
- orospu** : rūpī, Far. orosbi EYAD, 102-6
- otel** : hotel, Fr. otél TYAD, 87-16; otül OAAD, Niğ. 21-28
- otobüs** : autobus, Fr. otobus EYAD, 79-17; otobos DA, 168-35;
otobos KİA, 235-54; otobıs ErYA, 291-36
- otomobil** : automobile, Fr. tomáfil AAT, Çan. 122-1;
otumofil GBAA, 72-7; tomafil DTYA, 4-5;
otomofil ErYA, 226-14; otomofil KYA, 24-138

-Ö-

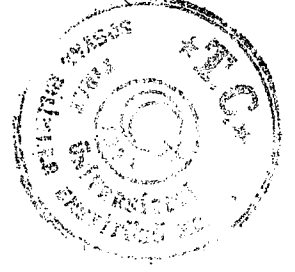
ömür : 'umr, Ar. örmüm STİAT, Siv. 90-2

-P-

- padişah** : pādşāh, Far. pedşah AKD, 130-7; pedişah AAT, Kas. 3-8;
pātşā OAAD, Niğ. 4-5; pādişh STİAT, Siv. 3-10;
pādişah AİAD, Bol. 163-1; pādişah DA, 72-17;
padişah EYAD, 39-18; padişa GA, 344-10;
padişah KİA, 161-24; padişa GKAYA, 309-1;
patşah AİAD, 26-3
- paha** : beha, Far. pā RİA, 3-51
- palamut** : palamudi, Yun. balamut AAT, Niğ. 182-5
- palto** : paletot, Fr. paltu STİAT, Siv. 42-22; paltu NYA, 18-19;
- pamuk** : panbuk, Far. pamuḥ EYAD, 80-8; pambıḥ UA, 128-17;
pamiḥ EYAD, 227-5
- pankreas** : pancreas, Fr. pangıransı DA, 123-16
- pantolon** : pantalon, Fr. pantulun RİA, 5-39; pantolú KİA, 186-3
- papaz** : pappas, Yun. popuz AAT, Kas. 79-9
- papuç** : pā-pûş, Far. babiç KYA, 17-12
- para** : pāre, Far. perá EYAD, 116-32; paré AAT, Kas. 9-23
- pardösü** : pardessus, Fr. partso AKD, 151-26; pardösi RİA, 2-38
- pasaport** : passeport, Fr. pasāport KYA, 34-7; paşaport ErYA, 248-13;
paşaport DA, 123-2; başaport EİA, 31-51;
paşaport EYAD, 82-10; paşaport AAT, Kas. 26-4
- patlıcan** : bādingān, Far. badlıcan NYA, 28-10; baldırcan ErYA, 375-21
- patates** : patata, İt. patetis NYA, 4-41; patatis EİA, 46-2;
patatis AAT, Kas. 42-21
- paydos** : fagetos, Yun. faytos RİA, 22-10

- pazar** : bāzār, Far. pazzar ErYA, 251-4; bazar STİAT, Siv. 33-11; bazar NYA, 17-19; bazar OAAD, Kır. 123-12; bazar GKAYA, 400-27; bazar EİA, 17-1; bazar ErYA, 289-16; bazar DA, 149-48; bazar AKD, 132-14; bazar GBAA, 7-9
- pehlivan** : pehlevān, Far. pēlivan AİAD, Esk. 128-36; pēlivan AAT, Kas. 4-7; pehlüyan EİA- 78-3; pehlüyen KİA, 262-63
- peksimet** : paksimadi, Yun. bessimet KİA, 187-17; peḡsimet UA, 95-18; besgimet ErYA, 360-23; b'āsimet GA, 368-24
- pembe** : penbe, Far. penbe OAAD, Yoz. 159-22
- pencere** : pencere, Far. pencire HarA, 72-37; pençire AAT, Kas. 11-30
- perhiz** : perhiz, Far. periz DA, 117-18; pehriz OAAD, Yoz. 187-23
- peşrev** : pişrev, Far. peşrev AAT, Kas. 66-15
- peştamal** : pustmāl, Far. peşdımal EYAD, 43-18; piştimal DA, 90-7; peşdambal ErYA, 320-1
- peygamber**: peygam-ber, Far. peḡmber TYAD, 30-26; peyhamber ErYA, 315-13, peḡamber RİA, 26-38
- peynir** : penir, Far. pēynir TYAD, 68-15; pēndir OAAD, Kır. 101-3; pēngir AİAD, Zong. 194-5; pendir NYA, 5-10; péynér EİA, 41-4; pēndir UA, 129-23; pēnir DA, 119-1
- pezevenk** : pejevend, Far. pezevek KYA, 24-97
- pırasa** : prason, Yun. prasa AAT, Kas. 42-22
- pide** : pide, Yun. bide KYA, 1-55
- pilav** : pelāv, Far. piḡlav NYA, 2-21; piloy AKD, 178-10; pilov AKD, 53-14; pilov GA, 354-16; pilo STİAT, Tok. 162-12; pilav AAT, Kas. 69-21

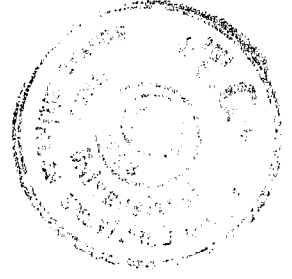
- pirinç** : birinc, Far. piriş KYA, 1-66; piriç NYA, 1-16;
piriç OAAD, Yoz. 158-9
- pişman** : peşiman, Far. püşman ErYA, 214-5
- piyade** : piyāde, Far., piyēde KYA, 24-56
- piyango** : bianco, İt. piyañko KİA, 165-23
- plân** : plan, Fr. pilan EYAD, 188-14; pilan OAAD, Kır. 108-30;
- polis** : police, Fr. pulis ErYA, 288-25; pulis GBAA, 46-16;
polés DA, 104-17; polés EYAD, 65-37
- portakal** : portugal, Fr. portakal EİA, 80-6
- poyraz** : boreas, Yun. boyraz VA, 97-15; boyraz STİAT, Siv. 94-7;
- profesör** : professeur, Fr. pırofosör KYA, 5-8; profosor EYAD, 81-5;
pirofesör RİA, 11-187
- proje** : projet, Fr. proce GKAYA, 346-6
- posta** : posta, İt. posdi EİA, 50-9; postana EİA, 108-66;
posdıya ErYA, 277-31
- postahane** : posta+hāne, İt.+Far. postāne OAAD, Niğ. 24-20
- potin** : bottine, Fr. fotin STİAT, Siv. 78-13; potén EİA, 234-121
- pusula** : bussola, İt. pusuła EİA, 105-109
- puşu** : puşe, Far. puşi TYAD, 27-20

-R-

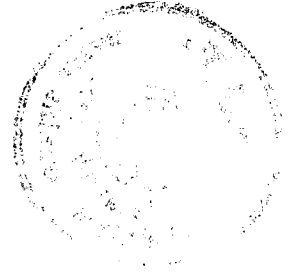
- radio** : radio, Fr. radiyo EİA, 25-1; adiyoy KYA, 5-31;
radiyo ErYA, 225-32; radiyo EYAD, 73-34,
radyon NYA, 63-60; irado GBAA, 58-27; irado ErYA, 303-30
- raf** : reff, Ar. iraf HarA, 75-6; iraf AAT, Esk. 116-12;
iraf GA, 376-7; iraf NYA, 12-16; iraf OAAD, Niğ. 39-23
- rağbet** : rağbet, Ar. rābet AİAD, Zong. 204-14; rāmen KYA, 36-4
- rahat** : rāhat, Ar. irahat AKD, 29-33; irahat AİAD, Zong. 195-8

- rahmet** : rahmet, Ar. ire!hme!t GBAA, 101-7; rāmet TYAD, 46-24;
rehmet EYAD, 116-10, reḥmet KĪA, 176-21;
irehmet AKD, 111-9; irehmet ErYA, 299-4
- rakı** : araki, Ar. 'ar'aḥı GA, 358-9; irakı AAT, Kas. 9-12;
ırakı KYA, 7-6; irahı KĪA, 262-51; rākı EĪA, 168-7
- ramazan** : ramazān, Ar. iramazan AAT, Kas. 11-28;
iramazan NYA, 1-31; ırmızan KYA, 15-37;
iramazan NYA, 5-48
- rapor** : rapport, Fr. irapor EĪA, 43-8; rapor, RĪA, 41-7;
lapor GKAYA, 345-54; ripor AĪAD, Zong. 181-12
- rast** : rāst, Far. ıras GKAYA, 321-265;
ıras gel-, STĪAT, Siv. 110-1; ıras OAAD, Kay. 45-7;
ırasd AKD, 33-5; rastgel EYAD, 39-9;
ras KĪA, 181-58; ıras GA, 370-3, ırasgel-, rast gel NYA, 3-34;
ıras AĪAD, Zong. 197-14; ıras OAAD, Kır. 101-6
- razi** : rāzī, Ar. irāzı ErYA, 211-23; irazi EYAD, 187-19;
ırazı AAT, Kas. 53-1; irazı AAT, Kas. 15-10;
razi GKAYA, 332-35
- recep** : receb, Ar. irecep EYAD, 74-37
- reçine** : resina, İt. reçéne KYA, 5-102; reçina RĪA, 11-53
- reis** : re'īs, Ar., reezı EYAD, 196-17; ireyiz STĪAT, Suv. 129-9;
irelyiz GBAA, 42-10; reyiz RĪA, 2-117; reyiz EĪA, 92-176
- rekât** : rek'at, Ar. neket AAT, Kas. 61-15
- rençber** : rencber, Far. reşber EYAD, 58-12; reşber AKD, 340-19;
reşber EĪA, 67-3; ile!şber GBAA, 101-21;
ıreşper NYA, 27-41; ireşber KĪA, 299-7; ireşber ErYA, 239-27
- renk** : reng, Far. ireng KĪA, 201-6; ireng AKD, 70-12;

- renği STİAT, Siv. 83-10; irek AAT, Kas. 22-29;
rangın EYAD, 183-3; reng HarA, 81-12
- resim** : resm, Ar. iresmin AİAD, Zong. 195-5; iresm AKD, 166-2
- revan** : revān, Far. iravan AKD, 181-23, irevan AİAD, Bol. 167-24;
rivan AAT, Kas. 8-21; rahfan GBAA, 14-15; ravan STİAT,
Siv. 3-6; revān RİA, 1-43; rahvan NYA, 51-69,
rafan OAAD, Niğ. 25-17
- rey** : re'y, Ar. irey NYA, 47-8; rehi AAT, Ams. 172-19;
iray NYA, 64-3
- reyhan** : reyhān, Ar. iréyhan STİAT, Siv. 72-15
- rezil** : rezil, Ar. iresil OAAD, Kır. 110-4
- rihtım** : rihtım, Far. rihdıma EİA, 147-76
- rıza** : rizā, Ar. ırza KİA, 194-275; ırza KYA, 19-78
- rica** : recā, Ar. ırca OAAD, Niğ. 35-28; ircam AKD, 191-8
- rivayet** : rivāyet, Ar. révayat ErYA, 301-12
- ruh** : rūh, Ar. uruf KİA, 322-17; uruh AİAD, Esk. 119-7
- rum** : rūm, Ar. urum KİA, 176-3
- rüşvet** : rişvet, Ar. ruşvat KİA, 237-33; rişvat ErYA, 379-17
- rutubet** : rutūbet, Ar. rütūbet EİA, 69-56
- ruzıdide** : rüz-i dīde, Far. ruzidide OAAD, Yoz. 146-5
- rütbe** : rutbe, Ar. lütbe KYA, 24-114
- rüya** : ru'yā, Ar. ürya STİAT, Siv. 12-8; ürye NYA, 65-9;
urya AKD, 72-18; ürya AAT, Çan. 103-13;
ürya AİAD, Bol. 172-29; ürya EYAD, 64-30;
ürya AAT, Kas. 22-15, urya STİAT, Siv. 110-20
- rüzgar** : rüzgār, Far. rüzger ErYA, 213-13; ürüzgār AKD, 33-8;
üzürgar AİAD, Bit. 59-1; ürüzger ErYA, 324-12;
örüzgar OAAD, Niğ. 10-17; örüzgar AİAD, Bol. 162-15;
ülüzgar EİA, 33-22; rüzgār RİA, 8-32

-S-

- saadet** : sa'ādet, Ar. sādēt EYAD, 180-20
- saat** : sā'at, Ar. s'āt GA, 390-3; sahat KĪA, 300-37; sahat KYA, 1-89;
 saht AAT, Kas. 11-28; sahad AĪAD, 93-1;
 sahat GKAYA, 310-37; sehet STĪAT, Tok. 165-37;
 sāt AĪAD, Esk. 126-3; sáet EYAD, 79-28;
 saet AAT, Kas. 35-22; sēt OAAD, Kır. 100-31;
 sahat EĪA, 15-45; sahat AĪAD, Zong. 188-1;
 sahat TYAD, 110-14; sēti STĪAT, Siv. 4-27
- sabah** : sabāh, Ar., saba AKD, 100-7; sabā RĪA, 3-48,
 zabaḥ OAAD, Niğ. 3-4, zabaḥ GBAA, 78-22;
 zabāh STĪAT, Siv. 4-32; zabaḥ KĪA, 189-36;
 zabaḥ AAT, Kas. 6-22; sabā GBAA, 8-10;
 sabbah HarA, 70-33, sabag AKD, 103-23,
 sabağ ErYA, 209-17; sabāleyin AĪAD, Esk. 128-29;
 sabāleyin ErYA, 209-17; zabānan NYA, 2-2;
 sabuğa AAT, Kas. 25-29; sabbah DA, 168-39;
 sabbah EYAD, 46-35
- sabır** : sabr, Ar. savr AĪAD, Muş, 101-8; sabur STĪAT, Siv. 76-32;
 sabullar OAAD, Kay. 73-3; sādēt DTYA, 29-2
- saff-ı harb**: saff-ı harb, Ar., sāf-i hāb GBAA, 8-10
- sahil** : sāhil Ar. sahéil EĪA, 146-43; zahap STĪAT, Siv. 24-3
- sahip** : sāhib, Ar., saḥap DA, 169-5; sāīb EYAD, 188-3;
 zahap STĪAT, Siv. 24-3
- sahur** : saḥūr, Ar. zöhöl OAAD, Niğ. 26-14
- salavat** : salavāt, Ar. selavad EYAD, 123-26;
 selevat OAAD, Kay. 50-32
- sāki** : Ar. s'ahı GA, 360-2

- sako** : sacco İt. saĸo UA, 130-15; séko EİA, 61-17
- sanat** : san‘at, Ar., zenāt NYA, 46-47; senet EYAD, 80-27
- sanatkâr** : san‘t-kâr, Ar.+Far. sen‘atkâr DA, 83-1
- sandık** : sandūk, Ar., sandih DA, 169-37; sandıĸ EİA, 44-21;
sanduĸ AAT, Kas. 47-14; sanduĸ AİAD, Zong. 118-1
- sandalye** : sandāliyye, Ar. sandayye EYAD, 82-24;
sandalya AKD, 259-28; sandaly NYA, 13-34
- santral** : central, Fr. santıral EİA, 114-36
- satranç** : sadrenc, Far. santıraç EYAD, 62-4
- sarhoş** : ser-hoş, Fr. zevruş OAAD, Kay. 72-20; sarhoş KYA, 3-35;
serhoş EİA, 12-62; serhoş NYA, 4-56; serhoş DA, 137-26;
saroş DTAY, 28-5; serhoş HarA, 96-30
- saray** : serāy, Far. seray HarA, 72-22,
- sarraı** : sarrāf, Ar. zerref AAT, Kas. 64-6, zerraf STİAT, Tok. 200-7;
zerref, STİAT, Siv. 127-5
- sebep** : sebeb, Ar. zebeb OAAD, Yoz. 152-3
- sebze** : sebze, Far. zebze ERYA, 270-25
- seccade** : seccāde, Ar. seccāde KYA, 7-56; seccade OAAD, Niğ. 3-5;
secāde TYAD, 72-10
- sefer** : sefer, Ar. sefē KYA, 36-5; sērin OAAD, Yoz. 193-26;
sever OAAD, Niğ. 22-28
- sefil** : sefīl, Ar. zefil AAT, Ams. 173-17
- selām** : selām, Ar. selam HarA, 69-15; selam OAAD, Niğ. 5-23
- selāmet** : selāmet, Ar. salamat AKD, 47-38
- selvi** : serv, Far. sevli STİAT, Siv. 44-20; sevli UA, 132-5;
sevli TYAD, 83-17; sēlvi AAT, Çan. 86-13;
sevli OAAD, Kır. 112-2
- serbest** : serbest, Far. zelbes KYA, 19-80

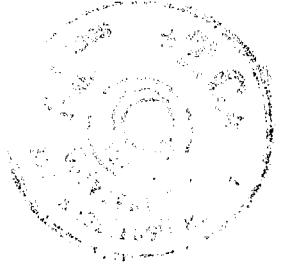
- sevk** : sevk, Ar. sövk EYAD, 132-18
- seyahat** : siyāhat, Ar. seyyahat ErYA, 327-1;
 sēyhata STĪAT, Siv. 109-12; siyahete AAT, Çan. 91-2;
 sihāyet OAAD, Niğ. 35-15; sēyahat STĪAT, Siv. 9-4;
 seyyahata GKAYA, 309-10; seyyāt AĪAD, Bol. 163-6;
 syaat AKD, 51-18
- seyran** : seyrān, Ar. seryan STĪAT, Siv. 66-24
- seyrangāh** : seyrān-gāh, Ar. sēyrangāh NYA, 36-30
- seyyar** : seyyār, Ar. seyyer KYA, 24-53
- sıhhiye** : sihhiyye, Ar. sıhiye EĪA, 90-102
- sıla** : silya, Ar. sile TYAD, 110-19
- sigara** : cigaro, İsp. cılara OAAD, Niğ. 19-21; cıgara EYAD, 82-10;
 cıgara EĪA, 118-21; cıgara GKAYA, 331-10;
 cigara DA, 67-21; siyara NYA, 55-26; cıgarı GBAA, 92-21
- sigorta** : sicurta, İt. sıhorta KĪA, 165-31
- silāh** : silāh, Ar. sila TYAD, 107-2; silā TYAD, 50-10;
 silā KYA, 17-43; silānı KYA, 24-12; sila STĪAT, Siv. 74
- sinema** : cinema, Fr. sinana DA, 120-23; sinama EĪA, 120-23
- sini** : sînî, Far. zini AĪAD, Esk. 196-15; zini KYA, 1-300
- sohbet** : suhbet, Ar. söhbet KĪA, 161-1; suhbet DA, 87-17
- sofra** : sufre, Ar. sofrā GKAYA, 379-40; sufra STĪAT, Siv. 66-1;
 sufra GA, 360-14; sıfra UA, 132-8; sufra OAAD, Niğ. 36-4;
 sorfa AKD, 111-16; sorfa EYAD, 186-1; 54-38;
 sorfa TYAD, 65-11; sufra, NYA, 1-9
- şose** : chaussée, Fr. sosa STĪAT, Siv. 11-30
- stajyer** : stagiaire, Fr. sitajer DA, 105-7
- sual** : su'āl, Ar. sıval AKD, 202-35; suval HarA, 71-24
- sulh** : sulh, Ar. sulf KYA, 23-82

- sümbül** : sunbul, Far. zümbül GBAA, 14-24; zümbül AAT, Kas. 68-28
süvari : sevāri, Far. süvāri DTYA, 20-8

-Ş-

- şād-mān** : şād-man, Far. saduman EİA, 93-200
şadırvan : şādurvān, Far. şadırvan KYA, 5-138; çadırvan GBAA, 70-19
şafak : şefak, Ar. şafaḥ KİA, 199-53; şafaḥ EYAD, 40-10;
 şavaḡ OAAD, Niğ. 30-14
şah : şāh, Far. şáy AAT, Kas. 33-10
şahit : şāhid, Ar. şahid AKD, 110-18
şakirt : şāgird, Far. şeyirdīle STİAT, Siv. 124-26
şalgam : şelgam, Far. şalgam AAT, Kas. 42-22
şalvar : şelvār, Far. şavral, GA, 356-20; şevler KYA, 27-35;
 şelvar ErYA, 319-12; şarval UA, 134-7
şapka : şapka, Rus. şapḡa EİA 11-3
şarkı : şarkī, Ar. şarḥı OAAD, Niğ. 33-12
şefkat : şefkat, Ar. şefget HarA, 69-27
şeftali : şeft-ālu, Far. şefdelü STİAT, Tok. 179-19; şefteli DA, 87-2;
 şeftel EYAD, 51-10
şehzāde : şeh-zāde, Far. şahzedelih KİA, 163-79;
 şihzade AİAD, Bol. 163-5
şehir : şehr, Far. şeer AKD, 37-12; şehere RİA, 1-12;
 şeher AKD, 37-12; şeher EYAD, 41-36;
 şēr DA, 67-10; şehre STİAT, Siv. 3-7
şehit : şehid, Ar. şeit KİA, 217-67; şeit KİA, 168-62
şeriat : şerī'at, Ar. şeriyet AKD, 164-30
şeytan : şeytān, Ar. şentan KYA, 26-14; şeytan STİAT, Siv. 5-16
şimal : şimāl, Ar. şimāl, NYA, 36-14

- şikayet** : şikāyet, Ar. şikāat KĪA, 244-7; şikāt DA, 115-23;
şik'aat KĪA, 294-163
- şişe** : şişe, Far. şüşe UA, 134-20
- şive** : şive, Ar. şive KYA, 5-79
- şoför** : chauffeur, Fr. EĪA, 92-187; şofor; şöför KĪA, 186-16;
şöfoller NYA, 29-6; şoferin AAT, Kas. 26-6
- şükür** : şukr, Ar. şökur ErYA, 315-3; şükür AĪAD, Zong. 185-2

-T-

- taaccüb** : ta'accub, Ar. tağaccup AAT, Niğ. 182-6
- taarruz** : ta'arruz, Ar. tāruz GBAA, 36-13; taruza KĪA, 167-24;
tāruz AĪAD, Bol. 168-2; teerüz EĪA, 115-103;
tāruz EYAD, 127-29; tārūs KYA, 2-8; tāruz ErYA, 267-19
- tabak** : tabak, Ar. tabağ OAAD, Yoz. 155-14
- tabiî** : tabi'î, Ar. itabi STĪAT, Siv. 3-20
- tahammül** : tahammul, Ar. tahmil STĪAT, Tok. 207-19;
tahamül AAT, Kas. 36-25; tahammül STĪAT, Siv. 6-26
- tahsildar** : tahsil+dār, Ar.+Far., tāsıldar OAAD, Kay. 91-1,
tēsildar EĪA, 77-54
- takat** : tākat, Ar. táhet AAT, Çan. 87-6
- takip** : ta'kīb, Ar. takiv TYAD, 23-14; tağkīb RĪA, 1-44
- taksi** : taxi, Fr. taḥsı KĪA, 165-23
- talih** : tāli, Ar. taléhi HarA, 116-4
- talimgâh** : ta'lim+gâh, Ar.+Far. telimgá KĪA, 168-43
- talip** : talip, Ar. talip KYA, 1-5; tālib STĪAT, Siv. 5-6
- tambura** : tambüre, Ar. dambıra UA, 104-13
- tandır** : tennūr, Ar. tandur HarA, 116-5
- tane** : dāne, Far., tene OAAD, Niğ. 23-11; tene UA, 136-9;

tene AİAD, 12-4; tene TYAD- 61-16; tene KİA, 165-21;
 tene DA, 87-16; tene ErYA, 213-18; tene AKD, 27-1;
 tene AAT, Kas. 10-1; tene EYAD, 39-18

- tanzim** : tanzīm, Ar. tāzim ErYA, 207-8
- tavus** : tāvus, Ar. taus AAT, Çor. 150-1
- tayyare** : tayyāre, Ar. tayyara EYAD, 206-13; teyare ErYA, 309-29;
- taze** : tāze, Far. tēz AAT, Çan. 89-3; taza STİAT, Siv. 90-14
- tebdil** : tebdīl, Ar. tevdil STİAT, Siv. 116-22
- tecavüz** : tecāvüz, Ar. tecayüz EİA, 15-40
- tecelli** : tecellī, Ar. tecella AAT, Kas. 55-28
- tecrübe** : tecrübe, Ar. tercübje NYA, 5-21; tejrübe EİA, 15-70;
 te!crüe! GBAA, 20-22
- tef** : def, Far. dēf AAT, Kas. 44-30; teft OAAD, Kır. 127-28
- tefsir** : tefsīr, Ar. tafsırını OAAD, Kay. 95-5
- teftiş** : teftīş, Ar. tefdiş KİA, 168-35; tefdüş EİA, 217-43
- tekaüt** : tekā'ud, Ar. tağgāvüt EYAD, 109-3
- takip** : ta'kīb, Ar. taḥib KİA, 165-16
- tekmil** : tekmīl, Ar. tekmil NYA, 46-17
- telefon** : telephone, Yun. telfon GBAA, 81-13;
 telfon AİAD, Bol. 174-10; tilifon ErYA, 370-28;
 tilifon EİA, 114-36; telefun NYA, 33-2
- telgraf** : telegrphe, Fr. telğraf AAT, Kas. 23-33; telğıraf EİA, 121-62;
 telfraf STİAT, Siv. 12-3
- tellāk** : dellāk, Ar. terlek AAT, Çan. 131-8,
- tellâl** : dellāl, Ar. tellal GBAA, 28-3; dellal EYAD, 74-21;
 dellal AKD, 29-37; dellal OAAD, Niğ. 38-37;
 dellal AAT, Kas. 10-12
- tembih** : tenbīh, Ar. tembeh EYAD, 86-3

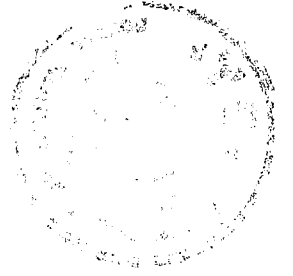
- temin** : temīn, Ar., teġmin RĪA, 22-43
- temmuz** : temmūz, Ar. temus NYA, 1-14; temūs AAT, Niġ. 184-3;
- tenbih** : tenbīh, Ar. tenbah AKD, 264-5
- tenezzül** : tenezzul, Ar. tenezül EĪA, 177-52
- tentürdiyot**: teinturediode, Fr. tentüriyot EĪA, 91-132
- teravi** : terāvīh, Ar. terevüh DA, 93-25
- terazi** : terāzū, Far. terezi UA, 86-16; tererzi STĪAT, Siv. 11-11
- tercüman** : tercemān, Ar. terciman AAT, Çan. 96-10
- terhis** : terhis, Ar. teris EĪA, 85-7
- terzi** : derzī, Far., terzī STĪAT, Siv. 25-37
- tesadüf** : tesāduf, Ar. tesadif EĪA, 11-13
- tesir** : te'sir, Ar. tejsir GBAA, 9-23; teysir ErYA, 219-21
- tespih** : tesbih, Ar. tesbah KĪA, 231-30; tasbā EYAD, 183-3
- testi** : destī Far. desti DA, 153-29
- teşkilat** : teşkîlât, Ar. teşkilât NYA, 7-13
- teşt** : teşt, Far. tést UA, 137-6
- tetanos** : tetanos, Fr., tētanos EĪA, 91-143
- tezgâh** : destgâh, Far. dezgâh AKD, 33-5; dezgah NYA, 45-31;
tyezgâh AAT, Kas. 61-12; dezgâh DA, 153-42
- tezkere** : tezkire, Ar., tasgire AĪAD, Zong. 182-2
- tığ** : tīg, Far. tī STĪAT, Tok. 200-22
- tılsım** : tilasm, Ar. dılısma EYAD, 197-10; dılısım ErYA, 335-10
- tımarhane** : tımâr-hâne, Far. timarāne RĪA, 1-14
- tiryaki** : tiryāki, Ar. tiryāki OAAD, Yoz. 155-13
- tiyatro** : teatro, İt. teatro RĪA, 11-192
- tövbe** : tevbe, Ar. töbe EYAD, 66-4; töbol- KYA, 21-7;
töbe tevbe, Ar. töbe OAAD, Yoz. 155-26; töbe TYAD, 39-6;
töbe GKAYA, 313-139; töybe AAT, Kas. 25-27,

- töbe KYA, 15-25
- tuhaf** : tuhaf, Ar. tüġaf NYA, 40-10; tühaf STİAT, Siv. 14-1
- tohum** : tuhm, Far. tōm AAT, Çn. 84-13
- turist** : touriste, Fr. turis RİA, 2-179
- turunç** : turunc, Far. turuç OAAD, Yoz. 149-15; turıncı UA, 85-23
- tüccar** : tuccār, Ar. tüçarı OAAD, Niğ. 3-1
- tüfek** : tufeng, Far. tüfeg KİA, 176-8; tüfenk EYAD, 48-8;
tüfe!k GBAA, 88-14; tüveng AKD, 36-6;
tüvek GKAYA, 334-2; tüfe! GBAA, 9-11;
tüfeh EİA, 27-43; tüfeng EYAD, 76-28; tüfeng EİA, 26-30;
tüfeng HarA, 86-17; tüeng KİA, 183-3; tüfeng KİA, 186-10;
tüfeng DA, 131-25; tüfēnen NYA, 27-33;
tüfēi OAAD, Kay. 45-11
- tülbent** : ter-bend, Far. dülbent ErYA, 319-10;
dülbent AİAD, Zong. 199-13; tülbent KYA, 1-202
- trafik** : ktrafic, Fr. tirafih KİA, 165-22
- traktör** : tracteur, Fr. diràhtor AKD, 106-37; trehdör KİA, 274-1;
tirektor KYA, 40-40
- tren** : train, Fr. tiren KYA, 24-75; tiren EİA, 40-61;
tiren KİA, 186-2; tiren EYAD, 82-15; tiren AKD, 211-3;
tiren OAAD, Kır. 120-26; tiren NYA, 29-21;
tiren RİA, 11-148

- U -

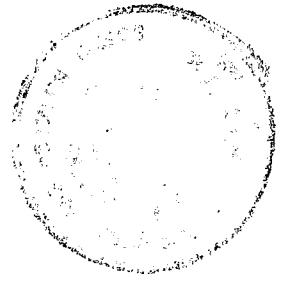
- usūl** : usūl, Ar. usol KYA, 19-18, usūl KYA, 19-20
- uşak** : uşşâk, Ar. uşah NYA, 1-57

- V -

- vaaz** : va'z, Ar. vaāt TYAD, 40-19
- vagon** : wagon, Fr. vağon EİA, 85-10
- vahşi** : vahşi, Ar. vési EYAD, 116-12
- vakıf** : vakf, Ar. muguf AİAD, Muş 97-27; vakıf KYA, 5-146
- vakit** : vakt, Ar. fāt STİAT, TOK. 198-26; vaqd AİAD, Bol. 163-1; vakıt GBAA, 3-16; vaht EYAD, 49-11; vaht AAT, Kas. 3-3; vaıdı GA, 344-15; vaıdı GKAYA, 309-1; vaıt AİAD, Van, 7-33; vaıt EİA, 12-47
- vali** : vāli, Ar. vāli KYA, 7-47
- vapur** : vapeur, Fr. papır KYA, 23-72; popur AAT, Kas. 23-34; vapır AKD, 71-33
- vasiyet** : vasiyyet, Ar. vasiyat GBAA, 16-5
- vatan** : vatan, Ar. vétan STİAT, Siv. 63-10; vetan AKD, 90-32
- vatoz** : vatos, Yun. vato RİA, 2-79
- vazife** : vazıfe, Ar. mazıfe GBAA, 72-9
- vebal** : vebāl, Ar. mabal GA, 386-11; mabal UA, 125-15; babal DA, 149-32, vabal AKD, 321-2
- vefâ** : vefâ, Ar. mefa OAAD, Yoz. 158-30; mifat GBAA, 16-4; mafat AİAD, Bol. 170-18; mefat AAT, Kas. 62-38; befat EİA, 102-34; befat AKD, 259-39; befat KİA, 194-270; mefât NYA, 14-42; vefât TYAD, 24-27
- veliaht** : vèliyy-i'ahd, Ar. vèliahd AAT, Kas. 18-31
- vesait** : vesā'it, Ar. vesayıt AKD, 51-18; vesayıt TYAD, 27-28; vesayıt ErYA, 309-30; vesayıt EİA, 148-28
- vezir** : vezır, Ar. vezır EYAD, 41-25
- vilâyet** : vilâyet, Ar. vülâyet AAT, 42-21; vilayet EİA, 85-6;

- bilāyeti STAT, Siv. 84-3
- viran** : virān, Far. vēran GKAYA, 404-2
- virane** : vīrāne, Far. verane AAT, Çor. 147-17
- vişne** : vişnya, Sl. fişne HarA, 96-29; fişná EYAD, 183-3;
fişne UA, 110-5, fişne EİA, 124-12
- vizite** : visita, İt. vizetā RİA, 3-2
- vukuat** : vukū'at, Ar. vukat GBAA, 33-8
- vücut** : vucūd, Ar. hücodu AAT, Çan. 122-15

- Y -

- yadigâr** : yād-gâr, Far. yatıkar AİAD, Zong. 203-14
- yâr** : yâr, Far. yar UA, 85-23
- yemeni** : yemenî, Ar. yimāni NYA, 5-11
- yevmiyye** : yevmiyye, Ar. yömiye NYA, 5-9

- Z -

- zafer** : zafer, Ar. dafer GA, 322-25
- zahmet** : zahmet, Ar. zehmet AKD, 212-3
- zâlim** : zâlim, Ar. zalım EİA, 14-2, zalım AKD, 82-1
- zaman** : zamān, Ar. zeman OAAD, Niğ. 20-8; zeman HarA, 69-1;
zıman GBAA, 15-3; zéman EİA, 16-89; zeman AKD. 51-16;
zeman EYAD, 57-37
- zanaat** : sinā'at, Ar. zenahat STİAT, Siv. 24-18;
zénātını STİAT, Siv. 4-29
- zapt** : zapt, Ar. zabt AİAD, Van, 7-11
- zarif** : zarif, Ar. zārif KYA, 8-30
- zayiat** : zāyi'āt, Ar. zayat KİA, 187-12; zayıat EİA, 124-8
- zebâni** : zebānī, Ar. zabanesi STİAT, Siv. 80-14

- zehir** : zehr, Far. zehér EİA, 40-38; zehir EYAD, 46-15;
zehilli STİAT, Siv. 18-38
- zemheri** : zemherîr, Ar. zemperi TYAD, 30-12; zehmeri KYA, 40-37;
zemerî EYAD, 61-3; zehmerî HarA, 123-14;
zahmerî AİAD, Van, 41-20
- zemzem** : zemzem, Ar. zemzeḡ OAAD, Yoz. 158-11
- zerdali** : zerd-âlû, Far. zêrdali AİAD, Zong. 183-17
- zerzavat** : sebze+vât, Fr.+Ar. zarzavat ErYA, 303-8;
zarzavat NYA, 34-41
- zeynep** : zēyneb, Ar. zēneb NYA, 1-49
- zeytin** : zeytûn, Ar. zevtin OAAD, Niğ. 9-5;
zèytûn AİAD, Zong. 182-3; sētî GBAA, 79-26
- zilgıt** : zilgıt, Ar. zilgıt UA, 145-7
- zikkım** : zakkûm, Ar. zakgum HarA, 109-16;
zaḡḡum AAT, Niğ. 182-19
- zibil** : zibl, Ar. zībîl UA, 145-10
- zifaf** : zifâf, Ar. zifav KİA, 163-74
- zihin** : zihn, Ar. zēynine AAT, Kas. 71-34
- zincir** : zencir, Far. zencir AKD, 136-40
- zindan** : zindân, Far. zindan AAT, Kas. 22-5;
zindaḡna STİAT, Siv. 62-6
- ziraat** : zirâ'at, Ar. zirât ErYA, 259-12; zireet EİA, 45-36;
zireat EİA, 45-34; zirât NYA, 24-8
- zirai** : zirâ'i, Ar. zirai TYAD, 50-10
- ziyafet** : ziyâfet, Ar. ziyefet EYAD, 55-23
- ziyaret** : ziyâret, Ar. ziyarat DTYA, 8-1; ziaret EYAD, 194-15
- zühre** : zühre, Ar. zöhre AİAD, Esk. 119-12;
zöhre AT, Ams. 159-14

- zülüf** : zulf, Far. zilif AAT, Kas. 19-14; zilif OAAD, Niğ. 12-18;
zilif AKD, 167-42; zilif EİA, 123-28; zilif NYA, 59-20;
zilif HarA, 96-18; zilfini AİAD, 10-3
- zülfikâr** : zülfeker, Ar. zülfigâr AAT, Kas. 47-29
- zümrüt** : zumurud, Ar. zürmüd OAAD, Kay. 48-16
- zürriyet** : zurriyyet, Ar. züryet STİAT, Siv. 9-1;
zürriyet GKAYA,309-1; zürriyet GBAA, 20-1

D) SONUÇ

Bu çalışma ile 1941 ile 1994 yılları arasında Anadolu ağızları ile ilgili yayınlanmış olan toplam 20 eseri taradım. Yazı dilimizden farklı ses özelliği gösteren kelimeleri tek tek tesbit ederek bir araya getirdim. Bu kelimelerin hangi dilden alındığını sözlüklerde bularak karşılıklarına yazdım. Bu kelimeleri göstermiş oldukları ses değişmelerini ele alarak inceledim. Bilindiği gibi yabancı kökenli kelimeler dilimize girerken dilimizin ses kurallarına büyük ölçüde uyarlar. Bir kelimenin bir dilde uzun süre yaşayabilmesi için öncelikle halk tarafından benimsenmesi lazımdır. Halkımız yeni karşılaştığı yabancı kelimeleri kendi ses yapısına göre telaffuz eder. Yabancı kelimelere karşı Türk insanı adeta bir gümrük kapısı gibidir. Türkçenin ses yapısına uymayan yabancı kelimeler değişikliğe uğrarlar. Türkçenin ses yapısına uydurularak telaffuz edilen ve halk ağzında kullanılan yabancı kelimeleri Türkçeleşmiş kabul etmek gerekir.

Yabancı kelimeler acaba Anadolu ve Rumeli ağızlarında nasıl telaffuz ediliyorlar? Türkiye Türkçesinden farklı ne gibi farklılıklar gösteriyorlar? Böyle bir soruya cevap vermek için gerçekten bilimsel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Her geçen gün Türkiye Türkçesi ile Anadolu ağızları arasındaki farklılıklar gittikçe azalıyor. Çünkü büyük bir hızla gelişen bilim, teknoloji ve yaygınlaşan okul, radyo, TV, gazete, kitap nedeniyle okuma-yazma oranı artarken Anadolu ve Rumeli ağızları eski özelliklerini kaybetmektedir. Gerçekten de bir yörede 50 yıl önce konuşulan Türkçe ile günümüz Türkçesi arasında büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde bir taraftan Anadolu ve Rumeli ağızları ile ilgili derleme çalışmaları yapılırken bir taraftan da bu derlemeler bilimsel metodlarla ele alınarak işlenmektedir. Bu çalışma da derlemelere dayanılarak yapılan bir çalışmadır.

Bu çalışmada bir araya getirdiğim kelimeleri ünlü ve ünsüzler açısından ele aldım. Kelimelerde meydana gelen ses değişmelerini TDK'nun yeni transkripsiyon alfabesine göre gösterdim. Ses değişmesine uğramış kelimelere her yöremizde bir örnek gösterdik.

Sonuç olarak ünlüler için şunları söyleyebiliriz;

1) Uzun ünlüler Anadolu ağızlarında mevcuttur. Özellikle Arapça ve Farsça'dan dilimize girmiş kelimelerdeki ünlülerin aynen korunduğu bazı örneklerde görülmektedir. Yabancı kelimelerde orta hecede, h, f, ğ, k, n, r ve y gibi ünsüzler düşerken kendilerinden önceki ünlüleri uzatırlar. Bazı kelimelerde ise hece düşmesiyle uzun ünlünün ortaya çıktığı görülmektedir. Bazı yörelerimizde vurgu ve tonlamaya bağlı olarak uzun ünlülerin ortaya çıktığı görülür. Bütün bu sebeplerden dolayı Anadolu ağızlarında uzun ünlülere rastlanmaktadır.

Bünyesinde uzun ünlü bulunduran fakat Türkiye Türkçesi'nde uzunluğu kaybolmuş ünlülerin Anadolu ağızlarında bazı örneklerde tekrar ortaya çıktığı görülmektedir. En çok İç Anadolu bölgesinde rastlanmaktadır.

Sonu iki ünlü ile biten kelimelerin bir uzun ünlüye dönüşmesi olayına da sık rastlanmaktadır.

Gümüşhane yöresinde e'lerin (ē) uzun e'lere dönüşmesi en belirgin özelliklerden birisidir.

2) Türkiye Türkçesi'ndeki normal ünlülerin (özellikle, ı, i, u, ü) Anadolu ağızlarında kısa ünlülere dönüşürler. Ünlü kısalması en çok kelimelerin iç seslerinde r, l, m, n, y, z, s, ş gibi akıcı veya sızıcı sürekli ünsüzlerin yanında ve açık hecede görülürler. Bazı örneklerde ise iki ya da daha çok heceli kelimelerde açık ve vurgusuz olan son hecelerdeki ünlüler kısalırlar. Yabancı kelimelerde ünlü kısaltmaları en çok Farsça ve Arapça kelimelerde görülmektedir.

3) Anadolu ağızlarında ikiz ünlü olayına rastlanmaktadır. Özellikle kelimelerin iç seslerinde ünlüler arasında bulunan c, f, g, ğ, h, y gibi ünsüzler eriyip kaybolduklarında yanlarında bulunan ve ayrı hecelere ait olan ünlüler tek bir nefes baskısı altında birleşerek ikiz ünlüleri meydana getirirler. Bazen de ünlü benzeşmesi sonucunda ikiz ünlülerin ortaya çıktıkları görülür. Anadolu ağızlarında ünlü ikizleşmesinin tam aksine bir durum söz konusudur. Bu yüzden örnekler fazla değildir.

4) Anadolu ağızlarında ikiz ünlülerin tekleşmesi olayına rastlanmaktadır. İkiz ünlüler Anadolu ağızlarında genelde bir ünlüye dönüşürler. Bazı örneklerde ikiz ünlüden kurtulmak için iki ünlü arasına bir ünsüzün türediği görülür. Bazı örneklerde ikiz ünlüler bir uzun ünlüye dönüşürler.

5) Bilindiği gibi yabancı kelimelerde ünlü uyumu aranmaz. Fakat Anadolu ağızlarında yabancı kelimelerin ünlü uyumuna uydukları ve bu yönde büyük bir gelişme içinde oldukları görülmektedir. Ünlü uyumu bütün yörelerimizde görülürken bir tek Rumeli ağızlarında örnekleri çok azdır. Bazı örneklerde ise, ünlü veya ünsüzlerin etkisiyle ünlü değişimleri olduğu için ünlü uyumunun bozulduğu dikkat çekmektedir.

6) Yabancı kelimelerde meydana gelen diğ er bir olay ünlü düşmesidir.  nl  düşmesinin sebebi, akıcı yarı ünlü, sızıcı ve patlayıcı ünsüzlerden birisinin arasında bulunan dar ünlüler çoğ  zaman düşerler.  nl  ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan bir kelimeyle bağılantılı ise ilk kelimenin son ünlüsü düşer. Genelde vurgusuz olan orta hece ünlüleri düşer. Bütün bu sebeplerden dolayı orta ve son hecelerde ünlü düşmesi olayına rastlanmaktadır. Bu olay bütün yörelerimizde görülmektedir.

7) Türkçe'de bazı ünsüzler kelime başında bulunmazlar. Bu dilimizin bir kuralıdır. Bu yüzden c, h, ğ, l, j, m, n, p, r, s, z ünsüzleri ile başlayan kelimelerin başına Anadolu ağızlarında bir ünlü getirilir. Özellikle l ve r ile başlayan kelimelerin başına en çok i ve ı ünlüleri getirilmektedir. Orta hecede ise, iki  ns z arasında bir ünlünün t rediğı dikkat çekmektedir. Özellikle telffuzu zor kelimelerde bu olaya rastlanmaktadır.  nl  türemesi bütün yörelerimizde görülmektedir.

8) Anadolu ağızlarındaki yabancı kelimelerde meydana gelen diğ er bir ses olayı ise, ünlü değışmeleridir.  nl  değışmeleri bir kelimenin içindeki ünlü seslerin yardımıyla veya yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu değışmelerle bazen ünlü uyumunun bozulduğı dikkat çekmektedir.

9) Diğ er bir olay ünlü benzeşmesidir. Ünlülerin birbirlerine olan etkileri sonucunda ünlü benzeşmesi olayı ortaya çıkmaktadır. İlerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmesi olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Benzeşme olayı bütün yörelerimizde görülmektedir. Gerileyici  nl  benzeşmesi ilerleyici ünlü benzeşmesine göre Doğ  Grubu ağızları ile Kuzeydoğ  Grubu ağızlarında daha çok görülmektedir.

 ns zler için şunları söyleyebiliriz;

1) Ön, orta ve son seslerde ünsüz değişmelerine rastlanmaktadır. Örnekler oldukça çoktur. Ünsüz değişmeleri, tonlulaşma, tonsuzlaşma, sızıcılılaşma olayları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Rize ili ağızlarında c ünsüzünün yarı sızıcı c'ye dönüşmesi belirgin bir özelliktir. f>h değişmesi en çok Orta Anadolu'da görölmektedir. İç seste h>ğ değişimi bütün yörelerimizde görölmektedir.

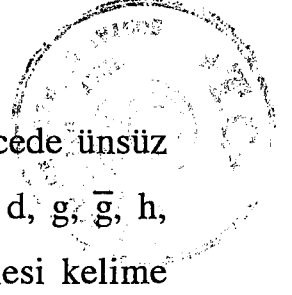
2) Diğer bir olay ünsüz benzeşmesidir. İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmesi olarak görölmektedir. Yabancı kelimelerde gerileyici benzeşme ilerleyici benzeşmeye göre daha ilerdedir. Ancak bazı kelimelerde aynı boğumlanma noktasından çıkan seslerin ardarda gelmesinden dolayı telaffuzu zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu ortadan kaldırmak için benzeşmezlik dediğimiz benzeşmenin tam aksine bir durumda ortaya çıkmaktadır. Benzeşmezlik en çok r, n, l ve m seslerinde olmaktadır.

3) Ünsüzlerde yer değiştirme olayı da sık rastlanan bir olaydır. Yakın ve uzak ünsüzler arasındaki değişmeler olarak iki şekilde görölmektedir. Ünsüzlerde yer değiştirme olayı bütün yörelerimizde görölmektedir. Anadolu ağızlarında ünsüzler arasındaki değişmelerin sebebi söyleyiş zorluğunu ortadan kaldırmaktan kaynaklanmaktadır.

4) Diğer bir olay hece kaynaşmasıdır. Hece kaynaşması olayı en çok g, ğ, n, k damak sesleri ile f, v ve h ünsüzlerinin eriyip yok olmalarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu ünsüzler düşerken yanlarındaki ünlüleri de düşürürler. Böylece kelimenin hece sayısı azalmaktadır. Hece kaynaşması olayına bütün yörelerimizde rastlanmaktadır.

5) Yabancı kelimelerde meydana gelen diğer bir ses olayı ünsüz türemesidir. Sık rastlanan bir olay değildir. En çok Doğu Anodula ve

kısmen de Orta Anadolu bölgesinde rastlanmaktadır. Orta hecede ünsüz türemesi genellikle iki ünlü arasında görülmektedir. En çok b, d, g, ğ, h, m, n, r, v, ünsüzlerinin türediği görülmektedir. Ünsüz türemesi kelime başında ve ortasında ortaya çıkmaktadır.

6) Diğer bir özellik ünsüz ikizleşmesidir. Yabancı kelimelerde ünsüz ikeleşmesi en çok b, s, m, y, l, z, c ve p ünsüzlerinde görülmektedir. İkizleşme daima içseslerde rastlanmaktadır. Ünsüz ikizleşmesi genellikle iki heceli kelimelerde ve iki ünlü arasında kalan ünsüzlerde görülmektedir. Doğu Grubu Ağızlarında ünsüz ikizleşmesi diğer bölgelere göre daha fazladır.

7) İkiz ünsüz tekleşmesi olayı ise, bütün yörelerimizde görülmektedir. Anadolu ağızlarında bünyesinde ikiz ünsüz bulunduran yabancı kelimelerde, ikiz ünsüzden kaçma yönünde bir eğilim vardır. En çok sırasıyla k, m, v, c, v, h, d, k, f, r, z seslerinde görülmektedir.

8) Ünsüz düşmesi genellikle iç ve son seste görülmektedir. Bazen kelime başında da ünsüzlerin düştüğüne rastlanmaktadır. En çok düşen ünsüzler d, f, g, ğ, k, l, n, r, t, y, z ünsüzleridir. Bunlardan k, g, ğ, n, y, v, h sesleri zamanla ünlüleşerek eriyip kaybolurlar. Bu seslerden l, r, s, k, z ünsüzleri genellikle zor düşen ünsüzlerdir.

Yabancı kelimelerde ünsüz düşmesi olayı genellikle ünsüzlerin, kelime içinde bir ünlü ile patlayıcı ya da sızıcı bir ünsüz arasında ve hece sonuna geldiklerinde düşerler.

Yabancı kelimeler Anadolu ağızlarında bir çok ses değişimine uğramaktadırlar. Bu değişimleri ünlülerin ünlülere, ünlülerin ünsüzlere, ünsüzlerin ünsüzlere ve ünsüzlerin ünlülere olan etkileri sonucu olarak

ortaya çıkmaktadır. Bunların dışında vurgu ve tonlamaya bağlı olarak birçok değişimin olduğuna da rastlanmaktadır. Ayrıca Türkçenin birçok kuralının yabancı kelimelere aktarıldığı görülmektedir. Böylece yabancı kelimeler Türkçeleşme sürecinde Türk insanının dil yapısına göre şekillenmektedir.

Fonetik incelemenin sonunda ses değişmelerine uğramış kelimeleri indeks kısmında topladık. Bu bölümde bir kelimenin Türkiye Türkçesi'ndeki şeklini, aldığı dildeki esas şekli ve hangi dilden alındığı yazıldı. Karşılıklarına Anadolu ağızlarındaki şekli yazıldı.

Bu konuda yapılan çalışmaların azlığı ve dağınık olması, nedeniyle çalışmamızı, bu kadarla sınırlandırdık. Konunun geniş olması nedeniyle bazı tesbitlerimizi yörelerimiz düzeyine indirgeyemedik. Çünkü öncelikle yabancı kelimeler sorununu yörelerimize göre tek tek ele alıp incelemek lazımdır. Bu da başlı başına bir inceleme konusudur. Az da olsa Anadolu ve Rumeli ağızlarında kullanılan yabancı kelimelerdeki ses değişmeleri konusu ile dil araştırmalarına katkıda bulunduğumu sanıyorum.

E) BİBLİYOGRAFYA

- Acar, Turgut, Artvin ve Yöresi Ağzları, Ankara Üniv. Yay., 1972.
- Aksoy, Ö. Asım, Gaziantep Ağzı II. TDK Yay., Ankara, 1945.
- Caferoğlu, Ahmet, Anadolu İlleri Ağzlarından Derlemeler, İstanbul Üniv. Yay., İstanbul, 1951.
- _____, _____, Orta Anadolu Ağzlarından Derlemeler, İstanbul, 1948.
- _____, _____, Anadolu Ağzlarından Toplamalar, İstanbul, 1943.
- _____, _____, Sivas ve Tokat İlleri Ağzlarından Toplamalar, İstanbul, 1944.
- _____, _____, "Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Ünlü Değişmeleri", TDAY Belleten, 1964, s. 1-34.
- _____, _____, "Anadolu Ağzlarından Konson Değişmeleri", TDAY Belleten, 1963, s. 1-32
- _____, _____, "Anadolu Ağzlarındaki Metathese Gelişmesi", TDAY Belleten, 1955, s. 1-7.
- Delice, İbrahim, "Anadolu ve Rumeili Ağzları Metinlerinde Kullanılan Seslerin Traskripsiyonu Meselesi", Türklük Bilimi Araştırmaları, 1/1995, s. 119-131.
- Develioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Ankara, 1986.
- Eckmann, Janos, "Türkçede D, T ve N Seslerinin Türemesi", TDAY Belleten, 1955., s. 11-22.
- Eren, Hasan, "Anadolu Ağzlarında Rumca, İslavca ve Arapça Kelimeler", TDAY Belleten, 1960, s. 295-371.
- Ercilasun, Ahmen Bican, Kars İli Ağzları, Ankara, 1983.
- Ergin, Muharrem, Üniversiteler İçin Türk Dili, İstanbul, 1992.
- Ertem, Münir, Diyarbakır İli Ağzları, TDK Yay. 1994.
- Gemalmaz, Efrasiyap, Erzurum İli Ağzları, Erzurum, 1978.

- Gülensoy, Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağzları, TDK Yay. Ankara, 1988.
- _____, _____, Anadolu ve Rumeli Ağzları Bibliyografyası, KB Yay. Ankara, 1981.
- _____, _____, Rumeli Ağzlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme, Kayseri, 1993.
- _____, _____, Türkçe El Kitabı, Bizim Gençlik Yayını, Kayseri, 1994.
- _____, _____, "Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine", Türkoloji Dergisi, C. VIII, S. 1, s. 169-191.
- Gülensoy, Tuncer; Buran, Ahmet; Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler 1, TDK Yay. Ankara, 1994.
- _____, _____; _____, _____, Tunceli Yöresi Ağzlarından Derlemeler, İstanbul, 1992.
- Güler, Zülfü, Harput Ağzı, Elazığ, 1992.
- Günay, Turgut, Rize İli Ağzları, Ankara, 1987.
- Karahan, Leyla, Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması, TDK Yay. Ankara, 1996.
- Karamanlıoğlu, Ali, Anadolu Ağzları, Meydan Larousse Ansiklopedisi, C. I. Korkmaz, Zeynep, Nevşehir ve Yöresi Ağzları I, Ankara, 1977.
- _____, _____; Güney-Batı Anadolu Ağzları, Ankara, 1956.
- _____, _____; "Anadolu Ağzları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar", TDAY, Belleten, 1975-76, s. 143-172.
- _____, _____; "Anadolu Ağzlarının Etnik Yapıyla İlişkisi Sorunu", TDAY Belleten, 1971, s. 25-46.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip, Urfa Ağzı, İstanbul, 1945.
- Olçay, Selahattin, Doğu Trakya Yerli Ağzı, Ankara, 1966.
- Olgun, İbrahim; Draşan, Cemşit, Farsça-Türkçe Sözlük, Ankara, 1967.

- Öner, Mustafa, "Türkçe'de Dille İlgili Alış-Verişlerin ve Dil Hareketlerinin Tarihine Toplu Bir Bakış", Türk Dili Dergisi, Ağustos, 1996, S. 536, s. 140-148.
- Özden, Ragıp Hulusi, "Dilimizde Yerleşmiş Yabancı Unsurlar", TDED 1/2, İstanbul, 1946, s. 230.
- Öztürk, Faruk, "Arapça'dan Türkçe'ye Geçmiş Kelimeler ve Kullanım Özellikleri", Tömer Dil Dergisi, Ankara, 1996, s. 50.
- Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, Redhause, Yay. İstanbul, 1990
- Sağır, Mukim, Erzincan ve Yöre Ağızları, TDK Yay., Ankara, 1995.
- San, Sabri Özcan, Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları, Ankara, 1990.
- Türkçe Sözlük, TDK, Ankara, 1988.
- Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi I, İstanbul, 1934.
- Y. Baydur, Suat, "Dilimiz ve Yunan-Latin Asıllı Kelimeler", TDAY Belleten, 1953, s. 93-97.
- Zülfükar, Hamza, "Doğu Kökenli Kelimelerin İlk Hecelerindeki Ünlülerin Kısılması", TDE, S. 521, 1996 s. 1083-1094.